

ISSN: 1848-2228

HRVATSKO FILOZOFSKO DRUŠTVO
CROATIAN PHILOSOPHICAL SOCIETY
KROATISCHE PHILOSOPHISCHE GESELLSCHAFT
ASSOCIAZIONE CROATA DI FILOSOFIA

30. DANİ FRANE PETRIĆA
30th DAYS OF FRANE PETRIĆ
30. FRANE-PETRIĆ-TAGE
30. GIORNI DI FRANCESCO PATRIZI

Cres, Hrvatska, 25. rujna – 1. listopada 2022.
Cres, Croatia, September 25 – October 1, 2022
Cres, Kroatien, 25. September – 1. Oktober 2022
Cherso, Croazia, 25 settembre – 1 ottobre 2022

Pokrovitelji 30. Dana Frane Petrića

Predsjednik Republike Hrvatske

Zoran Milanović

Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske

Primorsko-goranska županija

Patrons of the 30th Days of Frane Petrić

President of the Republic of Croatia

Zoran Milanović

Ministry of Science and Education
of the Republic of Croatia

Primorje-Gorski Kotar County

Suorganizator 30. Dana Frane Petrića

Hrvatsko bioetičko društvo

**The co-organizer of
30th Days of Frane Petrić**

Croatian Bioethics Society

**Simpozij *Svijet u filozofiji*
organiziran je uz potporu**

Europske akademije znanosti
i umjetnosti

**The *World in Philosophy*
symposium was organized
with the support of the**

European Academy of Sciences
and Arts

Suorganizator simpozija

***Hrvatska filozofija i kultura u
interakciji i kontekstu***

Fakultet hrvatskih studija
Sveučilišta u Zagrebu

**The co-organizer of the symposium
*Croatian Philosophy and Culture
in Interaction and Context***

Faculty of Croatian Studies,
University of Zagreb

SADRŽAJ / CONTENTS

Organizacijski odbor i Programski odbori / Organization Committee and Programme Committees	7
Uvod / Introduction	9
• <i>Svijet u filozofiji / World in Philosophy</i>	11
• <i>Hrvatska filozofija i kultura u interakciji i kontekstu / Croatian Philosophy and Culture in Interaction and Context</i>	25
Program / Programme	35
• Simpozij <i>Svijet u filozofiji / World in Philosophy</i> Symposium	37
• Simpozij <i>Hrvatska filozofija i kultura u interakciji i kontekstu / Croatian Philosophy and Culture in Interaction and Context</i> Symposium ..	51
Sažeci izlaganja / Paper abstracts	65
• Simpozij <i>Svijet u filozofiji / World in Philosophy</i> Symposium	67
• Simpozij <i>Hrvatska filozofija i kultura u interakciji i kontekstu / Croatian Philosophy and Culture in Interaction and Context</i> Symposium ..	141
Adresar izlagača / Addresses of the speakers	199
• Simpozij <i>Svijet u filozofiji / World in Philosophy</i> Symposium	201
• Simpozij <i>Hrvatska filozofija i kultura u interakciji i kontekstu / Croatian Philosophy and Culture in Interaction and Context</i> Symposium ..	209
Donatori 30. Dana Frane Petrića / Donors of the 30th Days of Frane Petrić	197
Kronologija Dana Frane Petrića 1992. – 2022. / Chronology of the Days of Frane Petrić 1992–2022	219

**Organizacijski odbor Dana Frane Petrića /
Organization Committee of the Days of Frane Petrić**

Hrvoje Jurić (Zagreb), *predsjednik/President*, Lidija Knorr (Zagreb), *glavna tajnica/Chief Secretary*, Jan Defrančeski (Zagreb), *glavni tajnik/Chief Secretary*, Mira Matijević (Zagreb), *poslovna tajnica/Business Secretary*, Sead Alić (Zagreb), Eva D. Bahovec (Ljubljana), Pavo Barišić (Zagreb), Ivan Bekavac Basić (Zagreb), Isuf Berisha (Prishtina), Igor Čatić (Zagreb), Ante Čović (Zagreb), Bruno Ćurko (Split), Ivo Džinić (Zagreb), Igor Eterović (Rijeka), Predrag Finci (London), Michael George (Fredericton), Marin Gregorović (Cres), Josip Guć (Split), Luka Janeš (Zagreb), Ljudevit Fran Ježić (Zagreb), Mislav Ježić (Zagreb), Kristijan Jurjako (Cres), Nevad Kahteran (Sarajevo), Ivica Kelam (Osijek), Denis Kos (Zagreb), Marko Kos (Zagreb), Tomislav Krznar (Zagreb), Gottfried Küenzlen (München), Mislav Kukoč (Zagreb), Alpar Lošonc (Novi Sad), Nenad Malović (Zagreb), Ivica Martinović (Dubrovnik/Zagreb), Ana Maskalan (Zagreb), Béla Mester (Budapest), Željka Metesi Deronjić (Zagreb), Maria Muccillo (Roma), Arto Mutanen (Helsinki), Tomáš Nejeschleba (Olomouc), Luka Perušić (Zagreb), Boško Pešić (Osijek), Tomislav Petković (Zagreb), Ivan Platovnjak (Ljubljana), Josip Pope (Cres), Mirjana Rupčić (Cres), Walter Salković (Cres), Marija Selak Raspudić (Zagreb), Željka Stašić (Cres), Goran Sunajko (Zagreb), Matija Mato Škerbić (Zagreb), Fulvio Šuran (Pula), Iris Tićac (Rijeka), Nives Triva (Šibenik), Lino Veljak (Zagreb), Ivana Zagorac (Zagreb)

**Programski odbor simpozija Svijet u filozofiji /
Programme Committee of the World in Philosophy Symposium /
Programm Committee des Symposiums Welt in der Philosophie**

Pavo Barišić (Zagreb), *predsjednik/President/Präsident*, Demian Papo (Osijek), *tajnik/Secretary/Sekretär*, Mira Matijević (Zagreb), *poslovna tajnica/Business Secretary/geschäftsführende Sekretärin*, Davor Balić (Osijek), Marita Brčić Kuljiš (Split), Mislav Ježić (Zagreb), Gottfried Küenzlen (München), Jesús Padilla Gálvez (Toledo), Zdravko Radman (Zagreb), Christo Todorov (Sofia), Jörg Wernecke (München)

**Programski odbor simpozija
Hrvatska filozofija i kultura u interakciji i kontekstu /
Programme Committee of the
Croatian Philosophy and Culture in Interaction and Context Symposium**

Bruno Ćurko (Split), *predsjednik/President*, Josip Guć (Split), *tajnik/Secretary*, Mira Matijević (Zagreb), *poslovna tajnica/Business Secretary*, Elmana Cerić (Sarajevo), Mislav Kukoč (Zagreb), Željka Metesi Deronjić (Zagreb), Matija Mato Škerbić (Zagreb)

30. DANI FRANE PETRIĆA

Uvod

30th DAYS OF FRANE PETRIĆ

Introduction

SVIJET U FILOZOFIJI

Pavo Barišić i Demian Papo

Predsjednik i tajnik Programskoga odbora simpozija
Svijet u filozofiji

Fascinacija svijetom i otkrivanje umnosti u njegovim pojavnostima baštini se u filozofiji iz drevnih mitova i religija. Ljubitelji mudrosti nastavili su njegovati tu upaljenu baklju i proučavati tajne svijeta dostojnom misaonom pažnjom i posvećenošću. Razmatrali su počela svijeta, njegovu bit i smisao, poredak i sklad. Tragajući za onim što se skriva iza privida pojava i dokučujući krajnji uzrok i svrhu svijeta, u ideji kozmosa pronalazili su red, ljepotu i um, *logos*. Diljem planeta odvažni istraživači pokušavali su iznijeti na vidjelo i razriješiti tajnu svijeta poput najzamršenije zagonetke. Činili su to poklonici mudrosti na istoku kao i na zapadu, jednako na jugu kao i na sjeveru.

U drevnim vedskim tekstovima sačuvane su tajne svijeta koje su otkrivali umni ljudi dubokim uvidom. Usavršeni mudrac, *rši*, u takvu je uvidu razabirao božanske spoznaje kojima je otkrivao vječnu istinu. Spoznaje o iskonskim mjerama i obrascima stvaranja pretakao je u himne, opisujući tajanstvenu ljepotu i ustroj svijeta. Kazujući stihove znanja o svijetu, sažeta u memoriranim *Vedama*, dopunjavao je te oponašao prirodno stvaranje u mediju jezika. U izrekama i stihovima oživljavani su i dočaravani oblici i počela što se nalaze u osnovi poretka u svijetu. Prema tom skrovitom ustroju, čovjek je zrcalo svijeta, svijet u malom, *mikrokozam*. Spoznajom i otkrivanjem vječnih istina o svijetu *rši* u nadahnutom prosvjetljenju izjednačava čovjeka ili sitnosvijet (*mikrokozam*) s velesvijetom (*makrokozmom*). U svijetu raspoznaje vlastitu sliku posredstvom uma i znanja koje je vječno i univerzalno. No u svojem umu ili duhu (*ātman*) prepoznaje počelo koje po besmrtnosti nadilazi sav svijet i srodno je s njegovim uzrokom ili Tvorcem.

Prvotni helenski ljubitelji mudrosti izvodili su svoje misaone konstrukcije i pokušaje izgradnje urešena poretka svih stvari iz mita o uređivanju svijeta. Red nastaje iz prvobitnoga kaosa. Idejni ustroj svijeta

temeljili su na prapočelu, *arhe*. Nekima se činilo da svijet u cjelinu povezuje voda ili vatra. Drugi su tajnu počela raspoznali u zraku, dahu ili duhu. Treći su upućivali na bezgranično, *apeiron*. Usprotivili su im se oni koji su odbacivali sve tvarne uzroke svijeta i prapočela otkrivali u odnosu, mjeri ili pak umu, *nous*. Prva stoljeća filozofskih promišljanja bila su u znaku kozmičkih učenja. Tragatelji za mudrošću ustrajno su razmatrali na temelju čega se može zasnovati sve što se nalazi u svijetu, bilo da se radi o prvotnoj tvari ili primarnoj mjeri.

Iz razmatranja i prijepora o naravi počelâ potekla je temeljna dvojba je li svijet vječan ili stvoren. Slijedile su rasprave o tome radi li se o jednom ili više svjetova, kreće li se svijet ili je u mirovanju, je li podložan promjenama ili je nepromjenjiv, je li konačan ili beskonačan. Ne prestaju ni sumnje u logičnost ustroja svijeta. Je li on doista nešto umno i lijepo uređeno ili predstavlja zapravo nered i kaos? Takva su pitanja vodila filozofiju do misaone potrage za prvotnom biti, iskonskim tлом, prapočelom, umom, redom i istinom svih stvari.

S atičkim procvatom filozofije i znanosti potiskuje se prevladavajuće raskrivanje tajni kozmosa i u žarište razmatranja dospijeva čovjek, *anthropos*. Istraživanje supstancijalne poveznice čovjeka sa svijetom ostaje jedna od okosnica filozofije do danas. Na Sokratovo usredotočenje prema etičkim pitanjima i istraživanju umnih ideja, poglavito dobra i lijepa, Platon je nastavio izgradnju svijeta na temeljima vječnih i nepromjenljivih uzora ideja. Polazeći od uvida u gibanje bez granica, Aristotel je učvrstio predodžbu o vječnosti svijeta. U stoicizmu i kršćanstvu svijet je uzdignut do pojma čovjekova obitavališta i ekumene čovječanstva. Za srednji vijek on je slika Božjega stvaranja po kojoj se čovjek, odnosno njegova duša, spoznajom može vratiti do njegova Tvorca.

Pogled na svijet i mjesto čovjeka u njemu znatno su se promijenili kada je u novom vijeku započela moderna globalizacija. Nakon što je Zemlja oplovljena, a kretanje zvjezdanoga neba i planeta rastumačeno na nov način, težnja za prodiranjem u tajne beskonačnosti rastvarala je konačnost svijeta. Čovjek je izgubio privilegiran položaj u svijetu. Zemlja je izmaknuta iz središta svemira. Svijet je proširen u univerzum bez kraja i početka. No nije prestao optimizam da se red u svijetu može

rekonstruirati znanstveno dokazivim zakonima prirode. Tako je primjerice Frane Petrić u svojem veličanstvenom sustavu *Nove sveopće filozofije* izložio prirodno-filozofijsku sliku svijeta. Oslanjao se na uvide pouzdane i savršene matematičke znanosti dopunjene spoznajama Platonove, aristotelovske, kaldejske, hermetičke i mistične egipatske filozofije.

Prijepore između racionalističkih i empirističkih konstrukcija svijeta pomirio je Kant uzdizanjem razumskih pojmova do kategorija bez kojih nema spoznaje. Temeljne pojmove razložio je kao regulativne ideje za praktičnu uporabu uma. Stajalište kritičke filozofije potaknulo je spekulativno istraživanje spoznaje sveukupnosti u sintezi pojava. Idealistički sustavi, koji su se nadovezali na transcendentalnu filozofiju, u metafizičkoj su maniri ponovno nastojali otvoriti spoznaju svijeta prema apsolutnom počelu. Fichte je u okviru jastva gradio cjelinu na primatu duha. Schelling je subjektu dodao objektivnu odrednicu u prirodi. Hegel je načinio veličanstvenu sintezu, obnavljajući nakon kopernikanskoga okreta aristotelovsku filozofiju u obliku enciklopedijskoga sustava filozofije. Njegov prikaz univerzalne svjetske povijesti stavlja *logos* u osnovu svijeta. Umni red i kretanje prema krajnjoj svrsi manifestira se u stalnom napredovanju ideje slobode u svijetu. No, taj je labuđi pjev metafizičke epopeje svijeta ubrzo zatomljen u spoznajnim ruševinama pozitivizma i nihilizma.

Nakon konačnoga razaranja zapadne metafizike, pitanje o bitku i svijetu dopijeva u krizu iz koje se do danas ne uspijeva posve oporaviti. Nietzsche najavljuje razdoblje nihilizma u kojemu su tradicionalni metafizički pojmovi izgubili izvorno značenje. U tom je kontekstu pojam svijeta stao iščezavati na horizontu razmatranja. Ali je iz metafizičkoga sutona izronio preokret i novi početak. Husserl i njegovi fenomenološki nasljednici započinju novu potragu i traže duhovni povratak promišljanjima o izvornom svijetu kao svijetu života.

U obzoru vremenitosti Heidegger obrazlaže kako je tema svijeta izrijeком dospjela na dnevni red filozofije tek početkom 20. stoljeća. Naravno da time nije osporeno značenje koje su u filozofiji stoljećima imale misaone potrage i rasprave o svijetu. Heidegger je samo ukazao na krizu i zaborav iz kojega se otvara novo propitivanje. U svakom

slučaju, može se potvrditi kako je od početka 20. stoljeća tema svijeta postala glavni predmet stalnoga filozofskog odmjeravanja i rasprave. Ne zaostaju u tom pogledu ni znanosti koje su nastojale svijet svesti na jedinstvenu formulu pa su dospijevale do kvantne teorije ili teorije relativnosti.

Na početku trećega tisućljeća pojam svijeta ponovno zapada u kušnju. Postmoderno mišljenje dovelo je u pitanje velike priče moderne i prosvjetiteljstva o apsolutnom počelu i mjerodavnoj istini. Zajedno s ostalim velikim pričama filozofije, pojam svijeta podvrgnut je novom preispitivanju. Osporen je kao jedna od naslijeđenih metafizičkih konstrukcija. No ipak je bjelodano kako fascinacija svijetom nije iščeznula. Jer očito se istinsko filozofijsko mišljenje ne može lako odreći znatiželje za spoznajom njegovih tajni.

Deliberacija o svijetu u filozofiji i znanosti odabrana je za glavnu temu međunarodnoga simpozija u okviru jubilarnih 30. *Dana Frane Petrića*. U interdisciplinarnom ozračju simpozij je otvoren za različite tematske prinose. Skup je okupio 71 izlagatelja iz 17 zemalja: Albanije, Austrije, Bosne i Hercegovine, Bugarske, Finske, Hrvatske, Islanda, Italije, Kanade, Kine, Kosova, Mađarske, Njemačke, Slovenije, Srbije, Španjolske i Ujedinjenoga Kraljevstva.. Uvodno plenarno izlaganje o svijetu u europskoj i indijskoj filozofiji pripalo je glavnom pokretaču i prvom predsjedniku Organizacijskoga odbora znanstveno-kulturne manifestacije *Dani Frane Petrića* – Mislavu Ježiću. Plenarno predavanje drži i predsjednik Europske akademije znanosti i umjetnosti Klaus Mainzer, jedan od sudionika i organizatora Augsburško-zagrebačkih filozofskih razgovora o svijetu u filozofiji. Europska akademija stavila je ovaj simpozij na program svojih znanstvenih aktivnosti. Jedna sekcija posvećena je uspomeni na pokretača Augsburško-zagrebačkih filozofskih razgovora *Svijet u filozofiji – filozofija u svijetu* (1988. – 1993.), profesora Arna Baruzzija (1935. – 2016.). Očito svijet potiče razgovore, nadahnjuje potragu za pluralizmom u društvu, osvjetljuje život u prirodi raznim bojama i otvara različite poglede. Kao što je svijet jedan i mnoštven tako su višestrana motrišta s kojih ga se može razmatrati.

WORLD IN PHILOSOPHY

Pavo Barišić and Demian Papo

President and Secretary of the Programme Committee of the
World in Philosophy Symposium

Fascination with the world and the discovery of reason in its manifestations are inherited in philosophy from ancient myths and religions. Lovers of wisdom continued to nourish this lit torch, examining the mysteries of the world with deserving thoughtful attention and devotion. They considered the causes of the world, its nature and meaning, order and harmony. Searching for that which lies behind the appearance of phenomena and grasping the original cause and ultimate purpose of the world, they found order, beauty and mind, *logos*, in the idea of the cosmos. Daring truth seekers have tried worldwide to unveil and solve the mystery of the world like the most intricate riddle. This was done by worshipers of wisdom in both East and West, both South and North.

Ancient Vedic texts preserve the mysteries of the world discovered by wise people through deep insight. The learned sage, *Rishi*, discerned in such an insight the divine knowledge through which he revealed eternal truth. He translated his knowledge of the primordial measures and patterns of creation into hymns, describing the mysterious beauty and structure of the world. By reciting verses of knowledge of the world summed up in the memorised *Vedas*, he supplemented and imitated natural creation in the medium of language. In proverbs and verses the forms and principles that form the basis of order in the world were revived and invoked. According to this hidden structure, man is the mirror of the world, the world in miniature, the *microcosm*. Through knowledge and discovery of the eternal truths about the world, *Rishi* in inspired enlightenment equates man or the small world (*microcosm*) with the overworld (*macrocosm*). He recognises his own image in the world through the mind and knowledge that is eternal and universal. But in his mind or spirit (*ātman*) he fathoms the principle which through immortality transcends the whole world and is related to its cause or Creator.

The original Hellenic lovers of wisdom derived their thought constructions and attempts to build an ordered structure of all things from the myth of world ordering. Cosmos arises from primordial chaos. The logical structure of the world was based on the primordial principle, *arche*. To some, it seemed that the world as a whole was connected by water or fire. Others began to recognise the mystery in the air, breath, or spirit. The third referred to the boundless, *apeiron*. They were opposed by those who rejected all the material causes of the world and revealed the original principles in the relationship, measure or mind, *nous*. The first centuries of philosophical reflection were shaped by cosmic teachings. Seekers of wisdom have persistently considered on which basis everything in the world can be founded, whether it is the primordial substance or the primary measure.

From the reflections and deliberations about the nature of the primal grounds, a fundamental doubt arose as to whether the world was eternal or created. Arguments followed as to whether there is one world or multiple worlds, whether the world is moving or at rest, whether it is mutable or unchanging, whether it is finite or infinite. Doubts about the logic of the world structure do not cease. Is it really something sensible and ornate, or is it actually a mess and chaos? Such questions led philosophy to a quest for the original essence, the primal ground, the primordial beginning, the mind, the order and the truth of all things.

With the Attic flourishing of philosophy and science, the prevailing unravelling of the mysteries of the cosmos was pushed back and man, the *anthropos*, came to the fore. The exploration of man's substantial connection with the world remains one of the backbones of philosophy to this day. In relation to Socrates' focus on ethical questions and the exploration of reasonable ideas, especially the good and the beautiful, Plato continued to build the world on the foundations of eternal and immutable models of ideas. Based on the insight into limitless motion, Aristotle solidified the idea of the eternity of the world. In Stoicism and Christianity, the world was elevated to the concept of the human's abode and the ecumenism of mankind. For the Middle Ages, it is the image of God's creation through which the man, or his soul can return to his Creator through knowledge.

The view on the world and the place of man in it changed significantly when modern globalisation began in modern times. After sailing the Earth and reinterpreting the movement of the starry sky and the planets, the desire to penetrate the mysteries of infinity dissolved the finiteness of the world. Man has lost his privileged position in the world. The Earth has been removed from the centre of the universe. The world has expanded into a universe with no end or beginning. But the optimism that the order in the world can be reconstructed by scientifically provable laws of nature has not stopped. Thus, for example, Franciscus Patricius designed a natural-philosophical worldview in his great system of the *Nova de universis philosophia*. He relied on the insights of reliable and perfect mathematical science supplemented by the knowledge of Plato's, Aristotelian, Chaldean, Hermetic and mystical Egyptian philosophy.

The disputes between the rationalistic and empiricist world constructs were settled by Kant by elevating concepts of understanding to categories without which there is no knowledge. He explained the basic notions as regulative ideas for the practical use of the mind. The position of critical philosophy encouraged speculative exploration of the knowledge of the comprehensive in the synthesis of phenomena. Idealistic systems, based on transcendental philosophy, sought to open up knowledge of the world to an absolute principle in a metaphysical way. Fichte built the whole in the frame of the Self on the primacy of the spirit. Schelling added an objective determinant to the subject in nature. Hegel created a magnificent synthesis by restoring Aristotelian philosophy after the Copernican turn in the form of an encyclopaedic system of philosophy. His account of universal world history places the *logos* at the foundation of the world. The ordering of the mind and movement towards ultimate purpose is manifested in the constant advancement of the idea of freedom in the world. However, this swan song of the metaphysical world epopee was soon suppressed in the cognitive ruins of positivism and nihilism.

After the final destruction of Western metaphysics, the question of being and the world finds itself in a crisis from which it has not been able to fully recover to this day. Nietzsche heralds a period of nihilism

in which traditional metaphysical notions have lost their original meaning. In this context, the notion of the world began to disappear from the horizon of consideration. But out of the metaphysical twilight emerged a reversal and a new beginning. Husserl and his phenomenological successors embark on a new search and advocate a spiritual return to the original world as a lifeworld.

In the horizon of temporality, Heidegger explains that the topic of the world only entered the philosophical agenda explicitly at the beginning of the 20th century. This, of course, does not dispute the importance that thought searches and deliberations about the world have had in philosophy for centuries. Heidegger only pointed to the crisis and oblivion from which a new questioning opens up. In any case, it should be noted that the global theme has become the central subject of constant philosophical considerations and debates since the beginning of the 20th century. Nor are the sciences that tried to reduce the world to a single formula lagging behind, having reached quantum theory or the theory of relativity.

At the dawn of the third millennium, the concept of the world is once again put to the test. Postmodern thinking has put in question the great stories of modernity and the Enlightenment about absolute principle and authoritative truth. Along with other great stories of philosophy, the notion of the world has been subjected to a new scrutiny. It is disputed as one of the inherited metaphysical constructions. Nevertheless, it is clear that the fascination with the world has not disappeared. For a truly philosophical reflection obviously cannot so easily give up the curiosity to know its secrets.

Deliberation on the world in philosophy has been chosen as the main topic of the international symposium within the jubilee 30th *Days of Frane Petrić*. In an interdisciplinary atmosphere, the symposium is open to a wide range of thematic contributions. The symposium brought together 71 speakers from 17 countries: Albania, Austria, Bosnia and Herzegovina, Bulgaria, Canada, China, Croatia, Finland, Germany, Hungary, Iceland, Italy, Kosovo, Serbia, Slovenia, Spain and the United Kingdom. The introductory plenary lecture on the world in European and Indian philosophy delivers the main initiator and first President

of the Organising Committee of the scientific and cultural conference *Days of Frane Petrić* – Mislav Ježić. A plenary lecture is also given by the President of the European Academy of Sciences and Arts, Klaus Mainzer, one of the participants and organisers of the Augsburg–Zagreb conversations on the world in philosophy. The European Academy put this symposium on the programme of its scientific activities. One session is dedicated to the memory of the initiator of the Augsburg–Zagreb philosophical conversations *World in Philosophy – Philosophy in the World* (1988–1993) professor Arno Baruzzi (1935–2016). Obviously, the world encourages conversations, inspires the search for pluralism in society, illuminates life in nature with various colours and opens different views. Just as the world is one and many, so multifarious are the viewpoints from which it can be considered.

WELT IN DER PHILOSOPHIE

Pavo Barišić und Demian Papo

Präsident und Sekretär des Programmkomitees des Symposiums
Welt in der Philosophie

Die Faszination mit der Welt und die Entdeckung der Vernunft in ihren Erscheinungen werden in der Philosophie von altertümlichen Mythen und Religionen geerbt. Liebhaber der Weisheit nährten weiterhin diese entzündete Fackel und untersuchten die Geheimnisse der Welt mit würdiger nachdenklicher Aufmerksamkeit und Hingabe. Sie betrachteten die Gründe der Welt, ihr Wesen und ihre Bedeutung, Ordnung und Harmonie. Auf der Suche nach dem, was sich hinter dem Schein der Phänomene verbirgt, und dem Erfassen der ursprünglichen Ursache und des letztendlichen Zwecks der Welt, fanden sie in der Idee des Kosmos Ordnung, Schönheit und Vernunft, *Nous* und *Logos*. Die nach der Wahrheit wagemutig Suchenden haben weltweit versucht, das Geheimnis der Welt wie ein verflochtenes Rätsel ans Licht zu bringen und zu lösen. Dies wurde von Anbetern der Weisheit sowohl im Osten als auch im Westen, sowohl im Süden als auch im Norden, getan.

Althergebrachte vedische Texte bewahren die Geheimnisse der Welt, die von vernunftgeleiteten Menschen durch tiefe Einsicht entborgen wurden. Der vollkommene Weise, *Rishi*, erkannte in seinem erleuchtenden Einblick das göttliche Wissen, durch das er die ewige Wahrheit offenbarte. Er übersetzte sein Wissen über die ursprünglichen Maße und Muster der Schöpfung in Hymnen, die die geheimnisvolle Schönheit und Struktur der Welt beschreiben. Durch das Rezitieren von Versen des Wissens über die Welt, zusammengefasst in den auswendig gelernten *Veden*, ergänzte und imitierte er die natürliche Schöpfung im Medium der Sprache. In Sprichwörtern und Versen wurden die Formen und Prinzipien, die die Grundlage der Ordnung in der Welt bilden, wiederbelebt und beschworen. Nach dieser verborgenen Struktur ist der Mensch der Spiegel der Welt, die Welt im Kleinen, der *Mikrokosmos*. Indem er ewige Wahrheiten über die Welt kennt und entdeckt, setzt *Ris-*

hi in der inspirierten Erleuchtung den Menschen oder die kleine Welt (*Mikrokosmos*) mit der Überwelt (*Makrokosmos*) gleich. Er erkennt sein eigenes Bild in der Welt durch den Geist und das Wissen, das ewig und universell ist. Aber in seinem Verstand oder Geist (*ātman*) erkennt er das Prinzip, das durch Unsterblichkeit die ganze Welt transzendiert und mit ihrer Ursache oder ihrem Schöpfer in Beziehung steht.

Die ursprünglich hellenischen Weisheitsliebhaber führten ihre Gedanken-konstruktionen und Versuche aus, aus dem Mythos der Weltordnung eine geordnete Ordnung aller Dinge aufzubauen. Ordnung entsteht aus ursprünglichem Chaos. Die ideologische Struktur der Welt basierte auf dem Urgrund, *Arche*. Einigen schien die Welt als Ganzes durch Wasser oder Feuer verbunden zu sein. Andere begannen, das Geheimnis in der Luft, dem Atem oder der Luft zu erkennen. Die Nachfolgenden bezogen sich auf das Grenzenlose, *Apeiron*. Sie wurden von denen bekämpft, die alle materiellen Ursachen der Welt ablehnten und die ursprünglichen Prinzipien in der Beziehung, dem Maß oder dem Geist, dem *Nous*, offenbarten. Die ersten Jahrhunderte philosophischer Reflexion waren geprägt von kosmischen Lehren. Sie haben beharrlich gesucht und überlegt, auf welcher Grundlage alles auf der Welt aufgebaut werden kann, sei es ein Urstoff oder ein Urmaß.

Aus den Überlegungen und Nachdenken über die Natur der Urgründe erwuchs ein grundsätzlicher Zweifel, ob die Welt ewig oder erschaffen sei. Es folgten Auseinandersetzungen darüber, ob es sich um eine oder mehrere Welten handelt, ob die Welt sich bewegt oder ruht, ob sie veränderlich oder unveränderlich sei, ob sie endlich oder unendlich wäre. Zweifel an der Logik des Weltaufbaus hören nicht auf. Ist es wirklich etwas Vernünftiges und schön Verziertes oder ist es eigentlich ein Durcheinander und Chaos? Solche Fragen führten die Philosophie zu einer Denksuche nach dem ursprünglichen Wesen, dem Urgrund, dem Uranfang, dem Geist, der Ordnung und der Wahrheit aller Dinge.

Mit der attischen Blüte der Philosophie und Wissenschaft wird die vorherrschende Enträtselung der Geheimnisse des Kosmos zurückgedrängt und der Mensch, der *Anthropos*, tritt in den Vordergrund. Die Erforschung der substanziellen Verbindung des Menschen mit der Welt ist bis heute eines der Rückgrate der Philosophie. In Bezug auf Sokra-

tes‘ Fokus auf ethische Fragen und die Erforschung vernünftiger Ideen, insbesondere des Guten und des Schönen, baute Platon die Welt weiterhin auf den Grundlagen ewiger und unveränderlicher Ideenmodelle auf. Ausgehend von der Einsicht in die grenzenlose Bewegung bekräftigte Aristoteles die Vorstellung von der Ewigkeit der Welt. In Stoizismus und Christentum wurde die Welt zum Begriff der menschlichen Heimat und der Ökumene der Menschheit erhoben. Für das Mittelalter ist sie das Abbild der Schöpfung Gottes, durch die der Mensch, eigentlich seine Seele, durch Erkenntnis zu seinem Schöpfer zurückkehren kann.

Der Einblick in die Welt und die Stellung des Menschen darin änderte sich erheblich, als in der Neuzeit die moderne Globalisierung begann. Nachdem die Erde besegelt und die Bewegung des Sternenhimmels und der Planeten neu gedeutet wurde, löste der Wunsch, in die Geheimnisse der Unendlichkeit einzudringen, die Endlichkeit der Welt auf. Der Mensch hat seine privilegierte Stellung in der Welt verloren. Die Erde wurde aus dem Zentrum des Universums entfernt. Die Welt hat sich zu einem Universum ohne Ende und Anfang ausgedehnt. Aber der Optimismus hat nicht aufgehört, dass die Ordnung in der Welt durch wissenschaftlich beweisbare Naturgesetze rekonstruiert werden kann. So hat beispielsweise Franciscus Patricius in seinem großartigen System der *Nova de universis philosophia* ein naturphilosophisches Weltbild entworfen. Er stützte sich auf die Erkenntnisse zuverlässiger und vollkommener mathematischer Wissenschaft, ergänzt durch das Wissen der platonischen, aristotelischen, chaldäischen, hermetischen und mystischen ägyptischen Philosophie.

Die Auseinandersetzungen zwischen den rationalistischen und empiristischen Weltkonstruktionen wurden von Kant beigelegt, indem er Verstandsbegriffe zu Kategorien erhob, ohne die es keine Erkenntnis gibt. Er erläuterte die Grundbegriffe als regulative Ideen für den praktischen Gebrauch des Geistes. Die Sichtweise der kritischen Philosophie erlöste spekulative Erforschung des Wissens des Umfassenden in der Synthese der Phänomene. Idealistische Systeme, aufbauend auf der Transzendentalphilosophie, suchten auf metaphysische Weise die Welterkenntnis wieder einem absoluten Prinzip zu öffnen. Fichte baute das Ganze im Selbst auf den Primat des Geistes. Schelling fügte dem

Subjekt eine objektive Determinante in der Natur hinzu. Hegel hat eine großartige Synthese geschaffen, indem er die aristotelische Philosophie nach der kopernikanischen Wende in Form eines enzyklopädischen Systems der Philosophie wiederhergestellt hat. Seine Darstellung der universellen Weltgeschichte stellt den Logos in die Grundlage der Welt. Die Ordnung des Geistes und die Bewegung in Richtung des letztendlichen Zwecks manifestiert sich in der ständigen Weiterentwicklung der Idee der Freiheit in der Welt. Aber dieser Schwanengesang der metaphysischen Welt-Epopöe wurde bald in den Erkenntnisruinen des Positivismus und Nihilismus verdrängt.

Nach der endgültigen Zerstörung der abendländischen Metaphysik befindet sich die Seins- und Weltfrage in einer Krise, von der sie sich bis heute nicht vollständig erholen konnte. Nietzsche läutet eine Periode des Nihilismus ein, in der traditionelle metaphysische Vorstellungen ihre ursprüngliche Bedeutung verloren haben. In diesem Zusammenhang begann der Begriff der Welt aus dem Betrachtungshorizont zu verschwinden. Aber aus dem metaphysischen Zwielicht kristallisierte sich eine Umkehrung und ein Neuanfang heraus. Husserl und seine phänomenologischen Nachfolger begeben sich auf eine neue Suche und befürworten eine geistige Rückbesinnung auf die ursprüngliche Welt als Lebenswelt.

Im Horizont der Zeitlichkeit erklärt Heidegger, dass das Thema Welt erst zu Beginn des 20. Jahrhunderts explizit auf die Agenda der Philosophie gelangt sei. Dies stellt natürlich nicht die Bedeutung in Frage, die Gedankensuchen und Deliberationen über die Welt in der Philosophie seit Jahrhunderten haben. Heidegger wies nur auf die Krise und das Vergessen hin, aus denen sich eine neue Befragung eröffnet. Festzuhalten ist jedenfalls, dass das Weltthema seit Beginn des 20. Jahrhunderts zum zentralen Gegenstand ständiger philosophischer Überlegungen und Debatten geworden ist. Nicht weit dahinter stehen die Wissenschaften, die versuchten, die Welt auf eine einzige Formel zu reduzieren, und so kamen sie auf die Quantentheorie oder die Relativitätstheorie.

Zum Aufbruch des dritten Jahrtausends wird der Weltbegriff erneut auf die Probe gestellt. Postmodernes Denken stellte die großen

Geschichten der Moderne und der Aufklärung über das absolute Prinzip und die maßgebliche Wahrheit in Frage. Zusammen mit anderen großen Geschichten der Philosophie wurde der Begriff der Welt einer neuen Überprüfung unterzogen. Es ist als eine der ererbten metaphysischen Konstruktionen umstritten. Dennoch ist klar, dass die Faszination für die Welt nicht verschwunden ist. Ein wahrhaft philosophisches Nachdenken kann offensichtlich die Neugierde, ihre Geheimnisse zu kennen, nicht so leicht aufgeben.

Die Deliberation über die Welt in der Philosophie wurde als Hauptthema des internationalen Symposiums im Rahmen der 30. *Frane-Petrić-Jubiläumstage* gewählt. Im interdisziplinären Kontext ist das Symposium offen für unterschiedlichste thematische Beiträge. Das Symposium brachte 71 Redner aus 17 Ländern zusammen: Albanien, Bosnien und Herzegowina, Bulgarien, China, Deutschland, Finnland, Island, Italien, Kanada, Kosovo, Kroatien, Österreich, Serbien, Slowenien, Spanien, Ungarn und das Vereinigte Königreich. Den einführenden Plenarvortrag über die Welt in der europäischen und indischen Philosophie hält der Hauptinitiator und der erste Präsident des Organisationskomitees der wissenschaftlich-kulturellen Konferenz *Frane-Petrić-Tage* – Mislav Ježić. Einen Plenarvortrag hält auch der Präsident der Europäischen Akademie der Wissenschaften und Künste, Klaus Mainzer, einer der Teilnehmer und Organisatoren der Augsburg-Zagreber Gespräche über die Welt in der Philosophie. Die Europäische Akademie hat dieses Symposium auf das Programm ihrer wissenschaftlichen Aktivitäten gesetzt. Eine Sektion ist dem Andenken an den Initiator der Augsburg-Zagreber Philosophischen Gespräche *Welt in der Philosophie – Philosophie in der Welt* (1988–1993), Professor Arno Baruzzi (1935–2016), gewidmet. Offensichtlich regt die Welt zu Gesprächen an, inspiriert die Suche nach Pluralismus in der Gesellschaft, beleuchtet das Leben in der Natur mit verschiedenen Farben und eröffnet unterschiedliche Ansichten. Wie die Welt eins und vielfältig ist, sind so mannigfaltig die Gesichtspunkte, von denen aus sie betrachtet werden kann.

HRVATSKA FILOZOFIJA I KULTURA U INTERAKCIJI I KONTEKSTU

Bruno Ćurko

Predsjednik Programskog odbora simpozija
Hrvatska filozofija i kultura u interakciji i kontekstu

Dani Frane Petrića broje 30 ljeta. Stalna tema *Dana Frane Petrića* – *Hrvatska filozofija i kultura u interakciji i kontekstu* – usko je vezana uz slavnog Crešanina, glavnog protagonista cijelih *Dana*. Možemo reći kako je ovo 30. put da se na njegovu Cresu istražuje njegov lik i djelo. Osim istraživanja o Petriću, stalna tema obuhvaća i istraživanja u području hrvatske filozofije općenito, s obzirom na različite povijesne, kulturne, društvene, filozofske, znanstvene i druge interakcije i kontekste u kojima valja promatrati hrvatsku filozofiju. Od prošle, 2021. godine, stalnu temu nadopunili smo istraživanjima o utjecaju hrvatske kulture na Europu i svijet, kao i recepciji hrvatske kulture i njenoj interakciji s europskom i svjetskom kulturom.

U sklopu tridesete znanstveno-kulturne manifestacije *Dani Frane Petrića*, stalni međunarodni simpozij *Hrvatska filozofija i kultura u interakciji i kontekstu* najavili smo putem četiri tematska skupa: (I) »Hrvatska filozofija i kultura u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti«; (II) »Frane Petrić«; (III) »Hrvatska filozofija i kultura na *Danima Frane Petrića*«; (IV) »Logika u povijesti hrvatske filozofije, logika u školama i na visokim učilištima«.

1. Hrvatska filozofija i kultura u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti

Tematski skup »Hrvatska filozofija i kultura u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti« kao glavni cilj ima kontinuirano proučavanje hrvatske filozofije i kulture od njenih početaka do danas. Posebice izdvajamo sljedeće tematske cjeline:

- sintetički pregledi hrvatske filozofske baštine u cjelini, po stoljećima ili disciplinama; pojedina djela ili cjelokupni opusi određenih hrvatskih filozofa;
- infrastrukturni, odnosno »arheološki« prinosi (bibliografije, katalozi rukopisnih zbirka, transkripcije itd.);
- interpretativni pristupi filozofskim tekstovima i usporedni prinosi;
- istraživanje izvora i recepcije pojedinih hrvatskih filozofa ili skupina filozofa;
- prinosi »institucionalnoj« povijesti (učilišta, časopisi, ostale ustanove, »škole«);
- razvoj hrvatske nacionalne kulture;
- važne figure hrvatske nacionalne kulture;
- utjecaj pojedinca i grupa s područja Hrvatske na europsku kulturu;
- recepcija hrvatske kulture u Europi i svijetu;
- Mediteran kao dio hrvatske kulture;
- hrvatska kultura između Srednje i Jugoistočne Europe;
- utjecaj drugih europskih regija na hrvatsku kulturu;
- suvremena globalna kultura i njen utjecaj na hrvatsku nacionalnu kulturu;
- perspektive hrvatske kulture i hrvatske filozofije.

2. Frane Petrić

Frane Petrić (Cres, 1529. – Rim, 1597.) znameniti je hrvatski renesansni polihistor. Pisao je od prve godine studija filozofije na Sveučilištu u Padovi te je ostavio pozamašan opus tiskanih radova kao i rukopise razasute po raznim arhivima. Razvoj njegova mišljenja seže od snažnih utjecaja raznorodnih filozofskih tradicija i ocjene aristotelevske baštine do izvornih uvida u poetici, metafizici i prirodnoj filozofiji. Proučavatelji renesansne epohe nalaze se i danas pred evolucijom Petrićevih koncepcija kao pred velikom i trajnom istraživačkom zadaćom. Ovaj međunarodni simpozij poziva istraživače da iznesu pred javnost svoje uvide i spoznaje te tako pridonesu objektivnoj prosudbi uloge i značenja Petrićeve misli u renesansnom kontekstu. Kao poticaj za razmišljanje izdvajamo sljedeće istraživačke teme:

- život, rukopisi i tiskana djela Frane Petrića;
- izvori Petrićeve misli te obilježja, dometi i značenje njegovih izvornih uvida;
- poredbene prosudbe Petrićevih stajališta i rješenja;
- recepcija Petrićeva djela među suvremenicima i u kasnijim stoljećima;
- Petrićev prinos različitim filozofskim disciplinama, osobito prirodnoj filozofiji, metafizici, prirodnoj teologiji, psihologiji, poetici i političkoj filozofiji;
- Petrićev prinos egzaktnim i prirodnim znanostima, osobito geometriji, geofizici, oceanografiji i astronomiji;
- Petrićeva književna djela;
- Petrićev doprinos prevođenju, izdavaštvu i traduktologiji;
- Petrićevo razumijevanje povijesti i povijesne znanosti;
- Petrićev odnos prema grčkom i latinskom jeziku.

3. Hrvatska filozofija i kultura na *Danima Frane Petrića*

Trideset godina međunarodne znanstveno-kulturne manifestacije *Dani Frane Petrića* iznjedrilo je tisuće predavanja o raznim filozofskim i znanstvenim temama. Stalna je tema, prisutna svih 30 godina, život i djelo našeg, hrvatskog i europskog, filozofa i mudroslova Frane Petrića. Tema vezana uz Franu Petrića proširila se na istraživanje hrvatske filozofije, a zadnjih godina i hrvatske kulture. Potrebno bi bilo istražiti koji su utjecaj *Dani Frane Petrića* imali na istraživanja hrvatske filozofske baštine, kao i hrvatske kulture, ali i koje su sve to teme otvorene na Petrićevu otoku u ovih trideset godina, koji su sve hrvatski znanstvenici izvedeni iz zaborava, koje su sve knjige i časopisi nastali kao produkt događanja na *Danima Frane Petrića*. Trideset godina creskih promišljanja zahtijevaju meta-razmišljanja, meta-refleksiju o utjecaju, doprinosu, poticaju na istraživanje hrvatske filozofije i kulture, istraživanju važnih osoba u povijesti hrvatske kulture, znanosti i filozofije. Ovaj tematski skup može biti poticaj za razmišljanje o:

- istraživanjima o Frani Petriću na *Danima Frane Petrića*;
- istraživanjima o hrvatskim filozofima na *Danima Frane Petrića*;

- istraživanjima o hrvatskoj kulturi na *Danima Frane Petrića*;
- utjecaju *Dana Frane Petrića* na istraživanja lika i djela Frane Petrića;
- hrvatskim filozofima na *Danima Frane Petrića*;
- budućim istraživanja u području hrvatske kulture i filozofije.

4. Logika u povijesti hrvatske filozofije, logika u školama i na visokim učilištima

Hrvatski filozof Vladimir Filipović u svojem je udžbeniku iz logike zapisao: »Logika je znanost o razložnom mišljenju«, dodajući kako »[m]isaona veza koja hoće da dobije značaj logičnosti, mora biti razlogom utvrđena, na razlogu osnovana«. Svakom razumskom mišljenju i filozofiji logika je osnovni alat (organon). Istraživanje logike u Hrvatskoj ima bogatu i više od 500 godina staru tradiciju. Juraj Dragišić objavio je dva udžbenika iz logike (1488. i 1520.), a Faust Vrančić svoj traktat o logici objavljuje 1616. godine. U hrvatskom školskom programu postoji samostalni predmet Logika, što nije baš uobičajeno u drugim zemljama, gdje se ona najčešće ne izdvaja iz korpusa filozofije. Posebno je pitanje kako se poima odnos logike spram filozofije, ali i posebnih znanosti, na različitim studijima. Kada ovome pribrojimo da se od školske godine 1998./1999. u Hrvatskoj svake godine provodi srednjoškolsko natjecanje iz logike, imamo dovoljno razloga da ovaj tematski skup usko vežemo za logiku, njen razvoj i istraživanja kod hrvatskih autora i u našem odgojno-obrazovnom sustavu. Neke od tema koje mogu poslužiti za pripremu priloga su:

- povijest razvoja logike u Hrvatskoj;
- znameniti hrvatski logičari i njihova djela;
- udžbenici i kurikulumi logike u srednjim školama;
- natjecanje iz logike u Hrvatskoj;
- povijest, stanje i perspektive logike kao nastavnog predmeta;
- logika na studijima filozofije i na studijima posebnih znanosti.

Od prijavljenih sažetaka formiralo se nekoliko tematskih sesija. Jedna od njih, za koju možemo reći da je stalna sesija, posvećena je creškom filozofu, a nazvali smo je »S Petrićem u žarištu«. Ove godine navedena sesija ima dva dijela: jedan predvode akademski istraživači, a drugi predvode naši studenti. Isto je i sa sesijom »Suvremena hrvatska filozofija«. Osim Petrića, u zadnjih nekoliko godina najveći fokus ovog simpozija, voljom samih izlagača, usmjeren je na Pavla Vuk-Pavlovića. Ovom prvaku filozofije odgoja u Hrvatskoj posvećena je sesija jednostavno nazvana »Filozofija Pavla Vuk-Pavlovića«. Sesije »Odgoj i obrazovanje«, »Recentna pitanja hrvatske filozofije, znanosti i kulture« i »Prošlost u sadašnjosti filozofije i kulture« također su postale redovne na našem simpoziju, a među novije sesije spadaju »Hrvatska politička kultura« i »Filozofija i književnost«. S velikim zadovoljstvom mogu najaviti i svojevrсни *hommage* nepravedno zanemarenom filozofu Ivanu Fochtu, kome je posvećena sesija »30 godina od smrti Ivana Fochta (1927. – 1992.)«. Ove, 2022. godine, prigodom tridesetogodišnjice kulturno-znanstvene manifestacije *Dani Frane Petrića*, u sklopu našeg stalnog simpozija imamo vrlo bogat program u kojem sve generacije istraživača doprinose boljem poznavanju, boljem promišljanju i novim znanjima iz hrvatske filozofske, kulturne i znanstvene baštine.

CROATIAN PHILOSOPHY AND CULTURE IN INTERACTION AND CONTEXT

Bruno Ćurko

President of the Programme Committee of the
*Croatian Philosophy and Culture in Interaction
and Context Symposium*

Days of Frane Petrić count for 30 summers. The permanent theme of the *Days* is our symposium, *Croatian Philosophy and Culture in Interaction and Context*. Our symposium is closely related to the famous philosopher from Cres, the main protagonist of the entire *Days*. One can say that this is the 30th time that Petrić's character and work have been researched on his island, on his Cres. In addition to the research on Petrić, the regular theme also includes research in the field of Croatian philosophy in general, given the various historical, cultural, social, philosophical, scientific, and other interactions and contexts in which to observe Croatian philosophy. In 2021, we extended the original theme to include research on the impact of Croatian culture on Europe and the world, as well as on the reception of Croatian culture and its interaction with European and world cultures.

Within the 30th scientific-cultural event of the *Days of Frane Petrić*, the regular annual international symposium "Croatian Philosophy and Culture in Interaction and Context", we announced four thematic sections: (I) "Croatian Philosophy and Culture in the Past, Present and Future"; (II) "Frane Petrić"; (III) "Croatian Philosophy and Culture on the *Days of Frane Petrić*"; (IV) "Logic in the History of Croatian Philosophy, Logic in Schools and Universities".

1. Croatian Philosophy and Culture in the Past, Present and Future

The thematic section "Croatian Philosophy and Culture in the Past, Present and Future" has the primary goal of continuous research of Croa-

tian philosophy from its beginnings to the present. This thematic section should include the presentations of research in the following areas:

- synthetic overviews of Croatian philosophical heritage as a whole, by centuries or disciplines;
- individual works or complete oeuvres of certain Croatian philosophers;
- infrastructural, i.e. “archaeological” contributions (bibliographies, catalogues of manuscript collections, transcriptions, etc.);
- interpretative approaches to philosophical texts and comparative contributions;
- research of the sources and reception of some Croatian philosophers or groups of philosophers;
- contributions to the “institutional” history (education institutions, journals, other institutions, “schools”);
- the development of Croatian national culture;
- important figures of Croatian national culture;
- the impact of individuals on the development of Croatian culture;
- the impact of individuals and groups from Croatian territory on European culture;
- the reception of Croatian culture in Europe and the world;
- the Mediterranean as part of Croatian culture;
- Croatian culture between Middle and Southern Europe;
- contemporary global culture and its impact on Croatian national culture;
- perspectives of Croatian culture and Croatian philosophy.

2. Frane Petrić

Frane Petrić (Franciscus Patricius, Cres, 1529 – Rome, 1597) is a famous Croatian Renaissance polymath. He had been writing since his first year of studying philosophy at the University of Padua and has left a voluminous oeuvre of printed works and numerous manuscripts scattered across various archives. The development of his thought ranges from a strong influence of different philosophical traditions and reviews of the Aristotelian heritage to original insights into poetics, metaphysics,

ics, and natural philosophy. Today's researchers of the Renaissance epoch still consider the evolution of Petrić's concepts as a tremendous and continuous research task. This international symposium invites researchers to publicly present their insights and results to contribute to an objective evaluation of the role and importance of Petrić's thought in the Renaissance context. As an incentive, we have highlighted the following research topics:

- the life, manuscripts, and printed works of Frane Petrić;
- sources of Petrić's thought and the characteristics, scopes, and importance of his original insights;
- comparative evaluations of Petrić's views and solutions;
- reception of Petrić's works among his contemporaries and in later centuries;
- Petrić's contribution to various philosophical disciplines, especially natural philosophy, metaphysics, natural theology, psychology, poetics, and political philosophy;
- Petrić's contribution to exact and natural sciences, especially geometry, geophysics, oceanography, and astronomy;
- Petrić's literary works;
- Petrić's contribution to translating, publishing, and traductology;
- Petrić's understanding of history and historical
- Petrić's disposition towards Greek and Latin language.

3. Croatian Philosophy and Culture at the *Days of Frane Petrić*

Thirty years of the international scientific-cultural event, *Days of Frane Petrić* has produced thousands of lectures on various philosophical and scientific topics. A constant theme for all 30 years, is the life and work of our Croatian and European philosopher Frane Petrić. The topic related to Fran Petrić has expanded to include research into Croatian philosophy and, in recent years, also in Croatian culture. It would be necessary to investigate what influence *Days of Frane Petrić* had on the research of Croatian philosophical heritage, as well as Croatian culture, but also what topics were opened on Petrić's Island in these thirty years,

which Croatian scientists were brought out of oblivion, which books and magazines were created as a product of events at the *Days of Frane Petrić*. Thirty years of reflection require meta-thinking, meta-reflection on influence, contribution, and encouragement to research Croatian philosophy and culture, as well as important figures in the history of Croatian culture, science, and philosophy. This thematic section can be a stimulus to think about:

- research on Frane Petrić at the *Days of Frane Petrić*;
- research on Croatian philosophers at the *Days of Frane Petrić*;
- research on Croatian culture at the *Days of Frane Petrić*;
- the influence of the *Days of Frane Petrić* on research into the character and work of Frane Petrić;
- Croatian philosophers at the *Days of Frane Petrić*;
- future research in the field of Croatian culture and philosophy.

4. Logic in the History of Croatian Philosophy, Logic at schools and Universities

In his textbook on logic, the Croatian philosopher Vladimir Filipović wrote: “Logic is the science of reasonable thinking,” adding that “a mental connection that wants to gain the meaning of logic must be determined by reason, based on reason.” To every rational thought and philosophy, logic is the basic tool (organon). Research on logic in Croatia has a rich and more than 500-year-old tradition. Juraj Dragišić published two textbooks on logic (1488 and 1520), and Faust Vrančić published his treatise on logic in 1616. There is an independent subject of logic in the Croatian school curriculum, which is not very common in other countries, where it is usually not separated from the corpus of philosophy. A special question is how the relationship between logic and philosophy, but also special sciences, is understood in different studies. When we add to this that the high school competition in logic has been annually carried out in Croatia since the school year of 1998/1999, we have enough reasons to closely link this thematic session to logic, its development and research by Croatian authors and in our educational system. Some of the topics that can be used to prepare articles are:

- history of logic development in Croatia;
- famous Croatian logicians and their works;
- textbooks and curricula of logic in secondary schools;
- competition in logic in Croatia;
- history, state and perspectives of logic as a subject;
- logic in the study of philosophy and the study of special sciences.

Several thematic sessions were formed this year from the received abstracts. One of them, the permanent session, is dedicated to the famous Cres philosopher – we called it “With Petrić in Focus”. This year, this session has two parts: one is led by academic researchers, and our university students lead the other. The same is the case with the session “Contemporary Croatian Philosophy”. Apart from Petrić, in the last few years, the most famous Croatian philosopher in this symposium, by the will of the lecturers themselves, is Pavao Vuk-Pavlović. A session under the simple title “Pavao Vuk-Pavlović’s Philosophy” is dedicated to this founding father of the philosophy of education in Croatia. The sessions “Upbringing and Education”, “Topics in Croatian Philosophy, Science and Culture”, and “Past in Contemporaneity of Philosophy and Culture” have also become regular parts of our symposium. New sessions this year include “Croatian political culture”, “Philosophy and Literature”, and “Recent Issues of Croatian Philosophy, Science and Culture”. With great pleasure, I can also announce a session dedicated to the unjustly neglected philosopher Ivan Focht, to whom the session “30 Years since the Death of Ivan Focht (1927–1992)” is dedicated. This year, on the occasion of the thirtieth anniversary of the cultural and scientific event *Days of Frane Petrić*, as part of our permanent symposium, we have a vibrant program in which all generations of researchers contribute to better knowledge, better thinking, and new knowledge of Croatian philosophical, cultural and scientific heritage.

30. DANI FRANE PETRIĆA

Program

30th DAYS OF FRANE PETRIĆ

Programme

Simpozij
SVIJET U FILOZOFIJI

Symposium
WORLD IN PHILOSOPHY

Symposium
WELT IN DER PHILOSOPHIE

NEDJELJA, 25. rujna 2022. / SUNDAY, 25 September 2022

Dolazak i smještaj sudionika u hotel *Kimen* u Cresu /
Arrival and accommodation of participants at *Kimen* Hotel, Cres

18.00–19.30 Zajednica Talijana Cres / Comunità degli Italiani di Cherso

Javno predavanje (na hrvatskom, PowerPoint-prezentacija na engleskom) / Public lecture (in Croatian, PowerPoint presentation in English)

PAVO BARIŠIĆ (Hrvatska/Croatia): Svijet u *Novoj sveopćoj filozofiji* Frane Petrića / World in *Nova de universis philosophia* by Franciscus Patricius

20.00 *Piće dobrodošlice i večera / Welcome drink and dinner*

PONEDJELJAK, 26. rujna 2022. / MONDAY, 26 September 2022

9.00–10.30 Otvaranje skupa, pozdravne riječi i obilježavanje 30. obljetnice *Dana Frane Petrića* / Opening ceremony, welcoming speeches, and celebration of 30th anniversary of the *Days of Frane Petrić*

- PAVO BARIŠIĆ, predsjednik Programskog odbora simpozija *Svijet u filozofiji* / President of the Programme Committee of the *World in Philosophy* Symposium
- KLAUS MAINZER, predsjednik Europske akademije znanosti i umjetnosti (Salzburg, Austrija) / President of the European Academy of Sciences and Arts (Salzburg, Austria)
- MISLAV JEŽIĆ, predsjednik Hrvatskog filozofskog društva 1992. – 1993. i utemeljitelj *Dana Frane Petrića* / President of the Croatian Philosophical Society 1992–1993 and founder of the *Days of Frane Petrić*
- MARIN GREGORVIĆ, gradonačelnik Grada Cresa / Mayor of the Town of Cres
- ŽELJKA STAŠIĆ, direktorica Turističke zajednice Grada Cresa / Director of the Tourist Board of the Town of Cres
- MIRJANA RUPČIĆ, direktorica hotela *Kimen* / Director of the *Kimen* Hotel
- MARINA MEDARIĆ, zamjenica župana Primorsko-goranske županije / Vice-Prefect of the Primorje-Gorski Kotar County
- HRVOJE JURIĆ, predsjednik Hrvatskog filozofskog društva: predavanje o prvih trideset *Dana Frane Petrića* / President of the Croatian Philosophical Society: lecture on the first thirty *Days of Frane Petrić*

10.30–10.45 *Pauza / Break*

PLENARNO PREDAVANJE (engleski)
PLENARY LECTURE (English)

Predsjedava / Chairperson: DEMIAN PAPO

10.45–11.45 MISLAV JEŽIĆ (Croatia/Hrvatska): The World in Indian and European Philosophy / Svijet u indijskoj i europskoj filozofiji

11.45–12.00 *Pauza / Break*

Sekcija A (njemački) ::: Section A (German)

Predsjedava / Chairperson: STJEPAN RADIĆ

12.00–12.15 ALEXANDER THUMFART (Germany/Njemačka): Philosophie der Perspektive und die Genese von Weltbildern / Filozofija perspektive i nastanak slika svijeta

12.15–12.30 JÖRG WERNECKE (Germany/Njemačka): Welt *sub specie machinae*. Oder: Von der Kosmologie der Algorithmen und algorithmisierten Kosmogonien / Svijet *sub specie machinae*. Ili: o kozmologiji algoritama i algoritimiziranim kozmogonijama

12.30–12.45 PAVO BARIŠIĆ (Croatia/Hrvatska): Welt im Wettstreit von Wahrheit und Lüge. Zur *Philosophie der Lüge* von Arno Baruzzi / Svijet u prijeporu istine i laži. O *Filozofiji laži* Arna Baruzzija

12.45–13.00 *Rasprava / Discussion*

Sekcija B (hrvatski) ::: Section B (Croatian)

Predsjedava / Chairperson: LINO VELJAK

12.00–12.15 IVAN ANDRIJANIĆ (Hrvatska/Croatia): O iluzornoj naravi svijeta u indijskoj filozofiji / On the Illusory Nature of the World in Indian Philosophy

- 12.15–12.30** GORAN KARDAŠ (Hrvatska/Croatia): Svijet i njegova granica u Buddhinom nauku / World and Its Limit in Buddha's Teaching
- 12.30–12.45** IVANA KNEŽIĆ (Hrvatska/Croatia): *Physis*, duša i svijet ideja u Platonovoj filozofiji / *Physis*, Soul and the Realm of Ideas in Plato's Philosophy
- 12.45–13.00** *Rasprava / Discussion*

Sekcija C (hrvatski) ::: Section C (Croatian)

Predsjedava / Chairperson: JOSIP BERDICA

- 12.00–12.15** IGOR ČATIĆ (Hrvatska/Croatia): Kulturolozijska analiza zelenih tranzicija / Culturological Analysis of Green Transitions
- 12.15–12.30** NIKOLINA IRIS FILIPOVIĆ, KSENIJA MAGDA (Hrvatska/Croatia): Fritz Jahr između znanosti i teologije / Fritz Jahr Between Science and Theology
- 12.30–12.45** ĆIRIL ČOH (Hrvatska/Croatia): Otkrivanje istine svijeta kroz koncept *slika usred slike* / Discovering the Truth of the World Through the Concept of *an Image within the Image*
- 12.45–13.00** *Rasprava / Discussion*
- 13.00** *Ručak / Lunch*

Sekcija A (engleski) ::: Section A (English)

Predsjedava / Chairperson: PREDRAG FINCI

- 16.45–17.00** MICHAEL GEORGE (Canada/Kanada): Replacing Reductionism: Life, Emergent Probability, Complexity, and the Possibility of Ethics / Umjesto redukcionizma: život, pojavna vjerojatnost, složenost i mogućnost etike

- 17.00–17.15** JELENA KOPAJIĆ (Croatia/Hrvatska): Free Will Theodicy: Problems with Reducing Every Evil to Moral Evil / Teodiceja slobodne volje: problemi s reduciranjem svakog zla na moralno zlo
- 17.15–17.30** JESÚS PADILLA GÁLVEZ (Spain/Španjolska): World, Reality and States of Affairs / Svijet, stvarnost i stanja stvari
- 17.30–17.45** *Rasprava / Discussion*
- 17.45–18.00** *Pauza / Break*

Predsjedava / Chairperson: IVAN ANDRIJANIĆ

- 18.00–18.15** IVANA BULJAN (Croatia/Hrvatska): “All Under Heaven” in the Han Dynasty / »Sve pod Nebom« u dinastiji Han
- 18.15–18.30** GEIR SIGURÐSSON (Iceland/Island): Daology: A Realistic Account of Our World / Daologija: stvarno poimanje svijeta
- 18.30–18.45** RICCARDO PERUZZI (China, Italy/Kina, Italija): Sprouts, Jade, and Silk: Three Images of Chaos and Order in Ancient China / Klice, žad i svila: tri slike Kaosa i Reda u antičkoj Kini
- 18.45–19.00** *Rasprava / Discussion*

Sekcija B (hrvatski) ::: Section B (Croatian)

Predsjedava / Chairperson: HASNIJE ILAZI

- 16.45–17.00** SEAD ALIĆ (Hrvatska/Croatia): Je li Europa kršćanska? / Is Europe Christian?
- 17.00–17.15** MARITA BRČIĆ KULJIŠ (Hrvatska/Croatia): O pravu na članstvo u političkoj zajednici u kontekstu rasprava o migracijama / On the Right to Membership in the Political Community in the Context of Discussions on Migration

17.15–17.30 MARKO VUČETIĆ (Hrvatska/Croatia): Kriza humanistike kao kriza demokracije / The Crisis of Humanities as a Crisis of Democracy

17.30–17.45 *Rasprava / Discussion*

17.45–18.00 *Pauza / Break*

Predsjedava / Chairperson: MARITA BRČIĆ KULJIŠ

18.00–18.15 PREDRAG FINCI (Ujedinjeno Kraljevstvo/United Kingdom): Umjetnosti i utopija / The Arts and Utopia

18.15–18.30 ANA MASKALAN (Hrvatska/Croatia): Utopijski nazor o svijetu i svjetonazor o utopiji / Utopian View of the World and the Worldview of Utopia

18.30–18.45 VANI ROŠČIĆ (Hrvatska/Croatia): Ljepota i svijet / Beauty and the World

18.45–19.00 *Rasprava / Discussion*

Sekcija C (hrvatski) ::: Section C (Croatian)

Predsjedava / Chairperson: BORISLAV DADIĆ

16.45–17.00 ALEKSANDRA GOLUBOVIĆ (Hrvatska/Croatia): Svijet u očima filozofā – prilog iz filozofije odgoja / The World in the Eyes of Philosophers – A Contribution from the Philosophy of Education

17.00–17.15 HRVOJE JURIĆ, KATARINA GAMBERGER (Hrvatska/Croatia): »Svijet« u *Filozofiji*: svijet kao tema u hrvatskom gimnazijskom kurikulumu i udžbenicima filozofije / “World” in *Philosophy*: World as a Topic in the Croatian Gymnasium Philosophy Curriculum and Textbooks

17.15–17.30 DAMIR ŽUBČIĆ, SAŠA ZAVRTNIK, DENIS CVITKOVIĆ, IVAN ŠIMUNIĆ, NOA RAM CVITKOVIĆ (Hrvatska/Croatia): Od plemenskih vračeva do vrača u cipelama / From a Tribal Medicine Man to a Medicine Man Wearing Shoes

17.30–17.45 *Rasprava / Discussion*

17.45–18.00 *Pauza / Break*

Predsjedava / Chairperson: DAVOR BALIĆ

18.00–18.15 HASNIJE ILAZI (Kosovo): Svijet kao (neo)percepcija / The World as a (Neo)perception

18.15–18.30 JAKOV ERDELJAC (Hrvatska/Croatia): Transcendentalna fenomenologija i kultura: pitanje poimanja svijeta u kasnoga Husserla / Transcendental Phenomenology and Culture: The Notion of the World in Late Husserl

18.30–18.45 ASTRIT SALIHU (Kosovo): Svijet u postfenomenološkoj perspektivi / World in a Postphenomenological Perspective

18.45–19.00 *Rasprava / Discussion*

19.00 *Večera / Dinner*

21.00 Samostan sv. Frane, Cres / St. Francis Monastery, Cres

Koncert: Teofilovići i ženska klapa Teha /

Concert: Teofilović Brothers and Teha Women's Vocal Group

Suorganizatori koncerta: Hrvatsko filozofsko društvo, Grad Cres, Samostan sv. Frane u Cresu, Vijeće Srpske nacionalne manjine Primorsko-goranske županije, Srpsko kulturno društvo »Prosvjeta« i Croatia Records /

Co-organisers of the concert: Croatian Philosophical Society, Town of Cres, St. Francis Monastery in Cres, Serbian National Minority Council of the Primorje-Gorski Kotar County, Serbian Cultural Society "Prosvjeta", and Croatia Records

**PLENARNO PREDAVANJE (engleski)
PLENARY LECTURE (English)**

Predsjedava / Chairperson: MISLAV JEŽIĆ

9.00–10.00 KLAUS MAINZER (Germany/Njemačka): Challenges of the European Academy of Sciences and Arts in the Spirit of European Humanism / Izazovi Europske akademije znanosti i umjetnosti u duhu europskoga humanizma

10.00–10.15 *Pauza / Break*

Sekcija A (engleski / njemački) ::: Section A (English / German)

Predsjedava / Chairperson: JESÚS PADILLA GÁLVEZ

10.15–10.30 ARTO MUTANEN (Finland/Finska): The Myth of Progress and the Western Way of Life / Mit o napretku i zapadnom načinu života

10.30–10.45 MATEJA PEVEC ROZMAN (Slovenia/Slovenija): World and Man Between Ancient (Old) and Modern Era: Renaissance Awakening / Svijet i čovjek između antike i Novoga vijeka: renesansno buđenje

10.45–11.00 GENTIAN VYSHKA, TEDI MANA (Albania/Albanija): Contribution of Philosophy to the Understanding of Human Sensory Processing: From Descartes to Adorno / Doprinos filozofije razumijevanju ljudske osjetilne percepcije: od Descartesa do Adorna

11.00–11.15 MAJA VEJIĆ (Croatia/Hrvatska): The Big Clockwork – Un-scheduled Development / Zupčanici svijeta – put bez voznog reda

11.15–11.30 *Rasprava / Discussion*

11.30–11.45 *Pauza / Break*

Predsjedava / Chairperson: JÖRG WERNECKE

11.45–12.00 NIELS WEIDTMANN (Germany/Njemačka): Der Weltcharakter der Erfahrung / Svjetski karakter iskustva

12.00–12.15 EVA SANDMANN (Germany/Njemačka): Die Welt ist Natur / Svijet je priroda

12.15–12.30 STJEPAN RADIĆ (Croatia/Hrvatska): „Die Welt als ein sich selbst gebärendes Kunstwerk“. Nietzsches Deutung der Welt im Kontext seiner Philosophie des Werdens / »Svijet kao samo sebe rađajuće umjetničko djelo«. Nietzscheovo tumačenje svijeta u kontekstu njegove filozofije zbivanja

12.30–12.45 *Rasprava / Discussion*

Sekcija B (hrvatski) ::: Section B (Croatian)

Predsjedava / Chairperson: SEAD ALIĆ

10.15–10.30 BORISLAV DADIĆ (Hrvatska/Croatia): O vječnosti svijeta u filozofskoj misli Tome Akvinskoga / The Eternity of the World in the Philosophical Thought of Thomas Aquinas

10.30–10.45 MARIJA BARIĆ ĐURĐEVIĆ (Hrvatska/Croatia): Slika svijeta u filozofiji Marka Tulija Cicerona / The Image of the World in the Philosophy of Marcus Tullius Cicero

10.45–11.00 PREDRAG MILIDRAG (Srbija/Serbia): S onu stranu dihotomija svijeta *Matrixa*: Platon vs. Descartes, Hegel vs. Kant / Beyond the Dichotomies of *Matrix's* World: Plato vs Descartes, Hegel vs Kant

11.00–11.15 FULVIO ŠURAN (Hrvatska/Croatia): Svijet kroz tri dimenzije stvarnosti / The World Through the Three Dimensions of Reality

11.15–11.30 *Rasprava / Discussion*

11.30–11.45 *Pauza / Break*

Predsjedava / Chairperson: ALEKSANDRA GOLUBOVIĆ

11.45–12.00 DEMIAN PAPO (Hrvatska/Croatia): Kotruljevićeva slika svijeta i svjetonazor u spisu *De navigatione* / Cotrugli's Image of the World and Worldview in *De navigatione*

12.00–12.15 ŽELJKA METESI DERONJIĆ, LUCIJA PUŠONJIĆ (Hrvatska/Croatia): Cornelius Agrippa o ulozi magije u spoznaji svijeta / Cornelius Agrippa on the Role of Magic in Cognition of the World

12.15–12.30 DŽEVAD ZEČIĆ (Bosna i Hercegovina/Bosnia and Herzegovina): Matematički oblici kao elementarne čestice kod Platona, Heisenberga i Abdus Selama / Mathematical Forms as Elementary Particles in Plato, Heisenberg and Abdus Selam

12.30–12.45 *Rasprava / Discussion*

Sekcija C (hrvatski) ::: Section C (Croatian)

Predsjedava / Chairperson: ANA MASKALAN

10.15–10.30 DAVOR BALIĆ (Hrvatska/Croatia): Miroslav Krleža o filozofskom svijetu Vladimira Filipovića / Miroslav Krleža on the Philosophical World of Vladimir Filipović

10.30–10.45 MARIJANA KOLEDNJAK, DAMJANA KOLEDNJAK (Hrvatska/Croatia): Svijet u filozofiji Marthe Nussbaum / The World in Martha Nussbaum's Philosophy

10.45–11.00 HRVOJE POTLIMBRZOVIĆ (Hrvatska/Croatia): Stavovi Stjepana Matičevića o disciplinarnom svijetu / Stjepan Matičević's Attitudes on the Disciplinary World

11.00–11.15 FILIP MARTIN SVIBOVEC (Hrvatska/Croatia): »Svijet« u filozofiji Nikolaja Berdjajeva / “The World” in the Philosophy of Nikolai Berdyaev

11.15–11.30 *Rasprava / Discussion*

11.30–11.45 *Pauza / Break*

Predsjedava / Chairperson: IVANA BULJAN

11.45–12.00 LINO VELJAK (Hrvatska/Croatia): Svijet u filozofiji Milana Kangrga / Die Welt in der Philosophie von Milan Kangrga

12.00–12.15 STANKO VLAŠKI (Srbija/Serbia): Svijet kao ideja u Kantovoj filozofiji / The World as an Idea in Kant’s Philosophy

12.15–12.30 JOSIP PERIŠA (Hrvatska/Croatia): Pojam svijeta u ranim Marxovim radovima u odnosu prema Hegelovoj filozofiji / The Concept of the World in Marx’s Early Works in Relation to Hegel’s Philosophy

12.30–12.45 MARKO KOS (Hrvatska/Croatia): Slika svijeta u filozofiji Emila Ciorana / The Image of the World in the Philosophy of Emil Cioran

12.45–13.00 *Rasprava / Discussion*

13.00 *Ručak / Lunch*

14.30 Obilazak grada Cresa uz stručno vodstvo /
Sightseeing tour of the town of Cres with a tour guide

14.30 Sastanak Organizacijskoga odbora *Dana Frane Petrića* /
Meeting of the Organisation Committee of the *Days of Frane Petrić*

19.00 *Večera / Dinner*

Sekcija A (engleski) ::: Section A (English)

Predsjedava / Chairperson: ARTO MUTANEN

9.00–9.15 ZDRAVKO RADMAN (Croatia/Hrvatska): The 5th Element: ‘Enworldment’ / Peti element: ‘posvjetoavljenje’

9.15–9.30 MATEJA CENTA STRAHOVNIK (Slovenia/Slovenija): World, Body, and Emotions / Svijet, tijelo i emocije

9.30–9.45 BÉLA MESTER (Hungary/Mađarska): The Concept of the World as a Question of the Modernity and the Problem of Alienation / Koncepcija svijeta kao pitanje moderniteta i problem alijenacije

9.45–10.00 *Rasprava / Discussion*

10.00–10.15 *Pauza / Break*

Predsjedava / Chairperson: RICCARDO PERUZZI

10.15–10.30 BOJAN ŽALEC (Slovenia/Slovenija): Art and Culture as a Resonance with the World / Umjetnost i kultura kao rezonancija svijeta

10.30–10.45 VOJKO STRAHOVNIK (Slovenia/Slovenija): The Problem of Disagreement in the Contemporary World / Problem neslaganja u suvremenom svijetu

10.45–11.00 BERNARD ŠPOLJARIĆ (Croatia/Hrvatska): The Ambiguity of the Term *mens* in the Translations of Spinoza’s *Ethics* / Višeznačnost pojma *mens* u prijevodima Spinozine *Etike*

11.00–11.15 *Rasprava / Discussion*

11.15–11.30 *Pauza / Break*

Sekcija B (hrvatski / njemački) ::: Section B (Croatian / German)

Predsjedava / Chairperson: DŽEVAD ZEČIĆ

9.00–9.15 JOSIP BERDICA (Hrvatska/Croatia): Znanje u kulturi »post-istine« i »alternativnih činjenica« / Knowledge in the »Culture of Post-Truth« and »Alternative Facts«

9.15–9.30 MARIJA ZELIĆ (Hrvatska/Croatia): Big Data i digitalni bitak svijeta / Big Data and the Digital Being of the World

9.30–9.45 DENIS CVITKOVIĆ, DAMIR ŽUBČIĆ, SAŠA ZAVRTNIK, DANIJELA ZEC GOSSAIN, IVAN ŠIMUNIĆ, NOA RAM CVITKOVIĆ (Hrvatska/Croatia): Tko je sretan? / Who is Happy?

9.45–10.00 *Rasprava / Discussion*

10.00–10.15 *Pauza / Break*

Predsjedava / Chairperson: HRVOJE JURIĆ

10.15–10.30 MARCUS KNAUP (Germany/Njemačka): Nano-Welten und Integrative Bioethik / Nano-svjetovi i integrativna bioetika

10.30–10.45 DOMINIK MIKIĆ (Germany/Njemačka): Der verschuldete Mensch / Čovjek s krivnjom

10.45–11.00 HEINZ-ULRICH NENNEN (Germany/Njemačka): Diotima. Über den Eros, die Schönheit der Seele und das humanistische Menschenbild / Diotima. O Erosu, ljepoti duše i humanističkoj slici svijeta

11.00–11.15 *Rasprava / Discussion*

11.15–11.30 *Pauza / Break*

PLENARNO PREDAVANJE (njemački)
PLENARY LECTURE (German)

Predsjedava / Chairperson: NIELS WEIDTMANN

11.30–12.30 CHRISTO TODOROV (Bulgaria/Bugarska): Verstehen als Versuch „in der Welt zu Hause zu sein“ / Razumijevanje kao pokušaj ostvarenja »biti kod kuće u svijetu«

12.30–13.00 *Završna rasprava i zatvaranje simpozija /
Closing discussion and closing of the Symposium*

13.00 *Ručak / Lunch*

15.00 Polazak organiziranog autobusa za Zagreb /
Departure of the organised bus to Zagreb

Simpozij
HRVATSKA FILOZOFIJA I KULTURA
U INTERAKCIJI I KONTEKSTU

Symposium
CROATIAN PHILOSOPHY AND CULTURE
IN INTERACTION AND CONTEXT

SRIJEDA, 28. rujna 2022. / WEDNESDAY, 28 September 2022

Dolazak i smještaj sudionika u hotel *Kimen* u Cresu /
Arrival and accommodation of participants at *Kimen* Hotel, Cres

18.00–19.45 Osnovna škola Frane Petrića, Cres /
Frane Petrić Primary School, Cres

Svečana akademija povodom trideset Dana Frane Petrića /
Ceremony on the occasion of thirty Days of Frane Petrić

• *Creski domaćini / Cres hosts*

JOSIP POPE, ravnatelj Osnovne škole Frane Petrića, Cres / Director of the
Frane Petrić Primary School, Cres

MARIN GREGOROVIĆ, gradonačelnik Grada Cresa / Mayor of the
Town of Cres

• *Svjedoci početaka: članovi organizacijskog tima ranih Dana Frane Petrića /*
Witnesses of the beginnings: members of the organisation team of the early
Days of Frane Petrić

MISLAV JEŽIĆ, predsjednik Hrvatskog filozofskog društva u vrijeme osnivanja *Dana Frane Petrića* / President of the Croatian Philosophical Society at the time of the founding of the *Days of Frane Petrić*

MISLAV KUKOČ, član Upravnog odbora Hrvatskog filozofskog društva u vrijeme osnivanja *Dana Frane Petrića* / Member of the Steering Committee of the Croatian Philosophical Society at the time of the founding of the *Days of Frane Petrić*

JASMINKA ČUS-RUKONIĆ, kustosica Creskog muzeja u vrijeme osnivanja *Dana Frane Petrića* i članica Organizacijskog odbora od 1994. / Curator in the Cres Museum at the time of the founding of the *Days of Frane Petrić* and member of the Organisation Committee since 1994

SERGIO NEGOVETIĆ, član Vijeća općina Hrvatskoga sabora 1992., predsjednik Općinskog vijeća Općine Cres 1993. i član Organizacijskog odbora *Dana Frane Petrića* od 1994. / Member of the Municipalities Council of the Croatian Parliament in 1992, President of the Cres Municipality Council in 1993, and member of the Organisation Committee of the *Days of Frane Petrić* since 1994

- *Obljetničko predavanje / Anniversary lecture*

HRVOJE JURIĆ: Prvih trideset *Dana Frane Petrića* / First Thirty *Days of Frane Petrić*

- *Predavanja o Frani Petriću u njegovu vremenu i u suvremenom kontekstu / Lectures on Frane Petrić in His Time and Contemporary Context*

LINO VELJAK: More u Petrićevom djelu / The Sea in Frane Petrić's Opus

IVAN PERKOV: *Pametan grad* kao *sretan grad* suvremenog doba / A *Smart City* as a *Happy City* of the Modern Age

- *Događaj će biti popraćen glazbenim nastupom creskoga gitarista Filipa Flege / The event will be accompanied by a musical performance by Filip Flego, a guitarist from Cres*

20.00 *Piće dobrodošlice i večera / Welcome drink and dinner*

ČETVRTAK, 29. rujna 2022. / THURSDAY, 29 September 2022

9.00–9.30 Otvaranje skupa i pozdravne riječi /
Opening ceremony and welcome speeches

**With Petrić in Focus /
S Petrićem u žarištu**

Chairperson / Predsjedava: HRVOJE JURIĆ

9.30–9.45 RÓZSA BERTÓK, ZSÓFIA BÉCSI (Hungary/Madžarska): Patrizi's Utopia / Petrićeva utopija

9.45–10.00 TOMÁŠ NEJESCHLEBA (Czech Republic/Češka): Valeriano Magni's Light Metaphysics and Its Renaissance Predecessors / Metafizika svjetla Valeriana Magnija i njezine renesansne preteče

10.00–10.15 *Rasprava / Discussion*

10.15–10.30 *Pauza / Break*

**S Petrićem u žarištu /
With Petrić in Focus**

Predsjedava / Chairperson: LINO VELJAK

10.30–10.45 DŽEVAD ZEČIĆ (Bosna i Hercegovina/Bosnia and Herzegovina): Tetraktij kod Ikhwan al-Safe i Frane Petrića / Tetraktys in Ikhwan al-Safa and Frane Petrić

10.45–11.00 FULVIO ŠURAN (Hrvatska/Croatia): Petrićeva politička znanost – između filozofije i vojne vještine / Petrić's Political Science – Between Philosophy and Military Art

- 11.00–11.15** PAVAO ŽITKO (Hrvatska/Croatia): Petrićev estetičko-poetički izričaj u filozofijskoj interpretaciji Benedetta Crocea / L'espressione estetico-poetica di Patrizi nella lettura filosofica di Benedetto Croce
- 11.15–11.30** TATIJANA PETRIĆ, BRUNO ĆURKO (Hrvatska/Croatia): O Frani Petriću i hrvatskoj kulturi: analiza sadržaja programskih knjižica *Dana Frane Petrića* / About Frane Petrić and Croatian Culture: An Analysis of the Programme Booklets of the *Days of Frane Petrić*
- 11.30–11.45** *Rasprava / Discussion*
- 11.45–12.00** *Pauza / Break*

**S Petrićem u žarištu (studentska sesija) /
With Petrić in Focus (Student Session)**

Predsjedava / Chairperson: BERNARD ŠPOLJARIĆ

- 12.00–12.15** ANA DARIA BOKAN (Hrvatska/Croatia): Povijesno-politički događaji i njihov utjecaj na hrvatsku renesansnu misao / Historical-Political Events and Their Influence on the Croatian Renaissance Thought
- 12.15–12.30** KLARA MLINAREVIĆ (Hrvatska/Croatia): Život i stvaralaštvo Frane Petrića / Life and Work of Frane Petrić
- 12.30–12.45** MAGDALENA GALIĆ STIPANČIĆ (Hrvatska/Croatia): Petrićeva *Nova sveopća filozofija* – odnos prema religiji i kršćanstvu / *Nova de universis philosophia* by Frane Petrić – Attitude towards Religion and Christianity
- 12.45–13.00** IVA TOMAS (Hrvatska/Croatia): Petrićeva književna djela / Petrić's Literary Works
- 13.00–13.15** *Rasprava / Discussion*
- 13.30** *Ručak / Lunch*

**Filozofija Pavla Vuk-Pavlovića /
Pavao Vuk-Pavlović's Philosophy**

Predsjedava / Chairperson: NIVES TRIVA

- 15.30–15.45** BERNARD ŠPOLJARIĆ (Hrvatska/Croatia): Prijevod pojma *cogitatio* u *Spinozinoj nauci* Pavla Vuk-Pavlovića / Translation of the Term *cogitatio* in Pavao Vuk-Pavlović's Work *Spinozina nauka (Spinoza's Teaching)*
- 15.45–16.00** JOSIP GUĆ (Hrvatska/Croatia): O čovjekolikim dvonošcima i (ne-)ljudskim životinjama / On Humanlike Bipeds and (Non-) Human Animals
- 16.00–16.15** TOMISLAV DRETAR, IVANA ZAGORAC (Hrvatska/Croatia): Ima li u odgoju mjesta za ljubav? Spor između Pavla Vuk-Pavlovića i Maxa Schelera / Is There a Place for Love in Education? Dispute Between Pavao Vuk-Pavlović and Max Scheler
- 16.15–16.30** *Rasprava / Discussion*
- 16.30–16.45** *Pauza / Break*

**Odgoj i obrazovanje /
Upbringing and Education**

Predsjedava / Chairperson: JOSIP GUĆ

- 16.45–17.00** JERNEJA HERZOG, KATJA KOZJEK VARL (Slovenija/Slovenia): Osobni interes likovnih pedagoga za umjetničke prakse u interakciji s vlastitim pedagoškim radom / Personal Interest of Art Educators in Artistic Practices in Interaction with Their Pedagogical Work
- 17.00–17.15** BRUNO ČURKO (Hrvatska/Croatia), ELMANA CERIĆ (Bosna i Hercegovina/Bosnia and Herzegovina): Važnost logike kao nastavnog predmeta u srednjim školama i na fakultetima / The Importance of Teaching and Learning Logic in High Schools and Universities

17.15–17.30 NIVES TRIVA (Hrvatska/Croatia): Šest posto / Six Percent

17.30–17.45 *Rasprava / Discussion*

17.45–18.00 *Pauza / Break*

18.00–19.30 *Predstavljanje recentnih izdanja /
Presentation of recent publications*

- Tomislav Krznar (ur./ed.): *Filozofija i stvaralaštvo [Philosophy and Creativity]*, Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2021.
- Goran Sunajko, Hrvoje Jurić, Marija Selak Raspudić (ur./eds.): *Praktička ontologija: povodom 70 godina Lina Veljaka [Practical Ontology: A Tribute to Lino Veljak on the Occasion of His 70th Birthday]*, Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2022.
- Boško Pešić (ur./ed.): *O slobodi [On Freedom]*, Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 2022.
- Predrag Finci: *U unutarnjem, istina [In the Internal, the Truth]*, Zagreb: TIM press, 2022.
- Matija Mato Škerbić: *Filozofija sporta: nastanak i razvoj jedne discipline [Philosophy of Sport: Emergence and Development of a Discipline]*, Zagreb: Pergamena, Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku, 2021.
- Ivo Džinić: *Dinamika razvoja kulture: tragedija – drama – ironija [The Dynamics of the Development of Culture: Tragedy – Drama – Irony]*, Zagreb: Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, 2022.
- Katica Burić Čenan: *Zadarski slavuji [Zadar Nightingales]*, Zadar: Sveučilište u Zadru, 2022.

Predstavljajući / Presenters: Ivo Džinić, Jakov Erdeljac, Lidija Knorr, Hrvoje Jurić, Ivana Zagorac, Erik Brezovec, Bruno Čurko

19.30 *Večera / Dinner*

**30 godina od smrti Ivana Fochta (1927. – 1992.) /
30 Years Since the Death of Ivan Focht (1927–1992)**

Predsjedava / Chairperson: BOŠKO PEŠIĆ

- 9.00–9.15** PREDRAG FINCI (Ujedinjeno Kraljevstvo/United Kingdom): Estetika i sjećanje (O Franji Markoviću i Ivanu Fochtu) / Aesthetics and Remembrance (On Franjo Marković and Ivan Focht)
- 9.15–9.30** TOMISLAV ŠKRBIĆ (Hrvatska/Croatia): Modaliteti umjetnosti u ontologiji umjetnosti Ivana Fochta / Modalities of Art in Ivan Focht's Ontology of Art
- 9.30–9.45** HRVOJE JURIĆ (Hrvatska/Croatia): Od filozofije i estetike preko mikologije do bioetike i biofilije: Ivan Focht i gljive / From Philosophy and Aesthetics through Mycology to Bioethics and Biophilia: Ivan Focht and Fungi
- 9.45–10.00** *Rasprava / Discussion*
- 10.00–10.15** *Pauza / Break*
-

**Suvremena hrvatska filozofija /
Contemporary Croatian Philosophy**

Chairperson / Predsjedava: ELMANA CERIĆ

- 10.15–10.30** IVO DŽINIĆ (Hrvatska/Croatia): Kulturno-kritički misaoni obrazac Stjepana Zimmermanna / The Cultural-Critical Thought Pattern of Stjepan Zimmermann
- 10.30–10.45** JAN DEFRANČESKI (Hrvatska/Croatia): Filozofija stvaralaštva Marijana Tkalčića / Marijan Tkalčić's Philosophy of Creation

- 10.45–11.00** DAVORIN ČUTI (Hrvatska/Croatia): Sutlićev pojam suvremenosti / Vanja Sutlić's Notion of Contemporaneity
- 11.00–11.15** BOŠKO PEŠIĆ, MARTINA IVANOVIĆ (Hrvatska/Croatia): Problem znanstvenosti filozofije kod Edmunda Husserla i Ante Pažanina / The Problem of the Scientificity of Philosophy in Edmund Husserl and Ante Pažanin
- 11.15–11.30** *Rasprava / Discussion*
- 11.30–11.45** *Pauza / Break*

**Suvremena hrvatska filozofija (studentska sesija) /
Contemporary Croatian Philosophy (Student Session)**

Predsjedava / Chairperson: LIDIJA KNORR

- 11.45–12.00** MARIJA LUCIN (Hrvatska/Croatia): Od mračne strane ljudske prirode do punoće ljudskog bivstvovanja / From the Dark Side of Human Nature to the Wholeness of Human Existence
- 12.00–12.15** JURAJ BOBANOVIĆ (Hrvatska/Croatia): Problem radikalnog zla u misli Milana Kangrga / The Issue of Radical Evil in Milan Kangrga's Thought
- 12.15–12.30** ANA KLASNIĆ (Hrvatska/Croatia): Filozofijska antropologija Nikole Skledara / Nikola Skledar's Philosophical of Anthropology
- 12.30–12.45** *Rasprava / Discussion*
- 13.00** *Ručak / Lunch*

**Teme iz hrvatske filozofije, znanosti i kulture /
Topics in Croatian Philosophy, Science and Culture**

Chairperson / Predsjedava: IVO DŽINIĆ

- 15.00–15.15** LUKA JANEŠ (Hrvatska/Croatia): Uloga Nikole Vitova Gučetića u promicanju kritičkog mišljenja u drugoj polovici 16. stoljeća / The Role of Nikola Vitov Gučetić in Promoting Critical Thinking in the Second Half of the 16th Century
- 15.15–15.30** SEAD ALIĆ (Hrvatska/Croatia): Dževad Sulejmanpašić, začetnik filozofije medija Jugoistočne Europe / Dževad Sulejmanpašić, Founder of Media Philosophy of Southeast Europe
- 15.30–15.45** PAVAO ŽITKO, LUCIJA LEVENTIĆ (Hrvatska/Croatia): Mitopoetsko mišljenje i prirodoznanstveni determinizam kod Ivana Supeka / Ivan Supek's Mythopoetic Thinking and Naturalistic Determinism
- 15.45–16.00** *Rasprava / Discussion*
- 16.00–16.15** *Pauza / Break*

**Filozofija i književnost /
Philosophy and Literature**

Predsjedava / Chairperson: MATIJA MATO ŠKERBIĆ

- 16.15–16.30** JOSIP PERIŠA (Hrvatska/Croatia): Filozofijsko problematiziranje Krležina predgovora *Podravskim motivima* Krste Hegeđušića / Philosophical Problematization of Miroslav Krleža's Foreword to *Podravina Motifs* by Krsto Hegeđušić
- 16.30–16.45** KRISTIJAN GRADEČAK (Hrvatska/Croatia): Svijet u 23. stoljeću prema Šufflayevu romanu *Na Pacifiku god. 2255.* / The World in the 23rd Century According to Milan Šufflay's Novel *On the Pacific in 2255*

16.45–17.00 HARIS CERIĆ (Bosna i Hercegovina/Bosnia and Herzegovina): Pohvala ljudske gluposti u stripovima Dubravka Matakovića / Praise of Stupidity in Dubravko Mataković's Comics

17.00–17.15 *Rasprava / Discussion*

18.00–19.30 Palača Moise, Cres / Moise Palace, Cres

Tribina »Tradicija i suvremenost u glazbi«: razgovaraju i pjevaju braća Teofilović / Panel "The Traditional and Contemporary in Music": Brothers Teofilović in Conversation and Song

Suorganizatori tribine: Hrvatsko filozofsko društvo, Grad Cres, Centar za napredne studije Jugoistočne Europe Sveučilišta u Rijeci, Vijeće Srpske nacionalne manjine Primorsko-goranske županije, Srpsko kulturno društvo »Prosvjeta« i Croatia Records /

Co-organisers of the panel: Croatian Philosophical Society, Town of Cres, Centre for Advanced Studies Southeast Europe of the University of Rijeka, Serbian National Minority Council of the Primorje-Gorski Kotar County, Serbian Cultural Society "Prosvjeta", and Croatia Records

20.00 *Večera / Dinner*

**Hrvatska politička kultura /
Croatian Political Culture**

Predsjedava / Chairperson: LUKA PERUŠIĆ

- 9.00–9.15** IVANA ZAGORAC (Hrvatska/Croatia): O luđacima, mahnitima i siromašnima u staroj hrvatskoj periodici / About Lunatics, Madmen, and the Poor in the Croatian Historic Newspapers
- 9.15–9.30** MISLAV KUKOČ (Hrvatska/Croatia): Praxis i nasljeđe Hrvatskog proljeća: od jugoslavenske do hrvatske filozofije prakse / Praxis and the Legacy of the Croatian Spring: From Yugoslav to Croatian Philosophy of Praxis
- 9.30–9.45** ERIK BREZOVEC, MATEJA ŽUPANČIĆ (Hrvatska/Croatia): Domoljublje u Republici Hrvatskoj: fenomenologijsko-sociološka perspektiva / Patriotism in the Republic of Croatia: Phenomenological-Sociological Perspective
- 9.45–10.00** *Rasprava / Discussion*
- 10.00–10.15** *Pauza / Break*
-

**Prošlost u sadašnjosti filozofije i kulture /
Past in Contemporaneity of Philosophy and Culture**

Predsjedava / Chairperson: IVANA ZAGORAC

- 10.15–10.30** DAMIR KUKIĆ (Bosna i Hercegovina/Bosnia and Herzegovina): Kreiranje prošlosti / Creating the Past
- 10.30–10.45** IVAN SMILJANIĆ (Hrvatska/Croatia): O pojmu i smislu povijesnoga zbivanja u filozofiji Julija Makanca / On the Concept and Meaning of Historical Events in the Philosophy of Julije Makanec

- 10.45–11.00** MATIJA MATO ŠKERBIĆ (Hrvatska/Croatia): Kršćanstvo i sport u Hrvatskoj tijekom 20. i 21. stoljeća – pregled stanja / Sport and Christianity in Croatia During the 20th and 21st Century – the State of the Art
- 11.00–11.15** KATICA BURIĆ ĆENAN (Hrvatska/Croatia): Predstavljanje sveučilišnog projekta *Teatro Nuovo/Teatro Verdi. Znanstveno-popularni projekt rekonstrukcije djelovanja drugog zadar-skog opernog kazališta prema sačuvanim opernim plakatima* / Presentation of the University Project *Teatro Nuovo/Teatro Verdi. Scientific and Popular Project of Reconstruction of the Activities of the Second Zadar Opera Theater, According to Preserved Opera Posters*
- 11.15–11.30** *Rasprava / Discussion*
- 11.30–11.45** *Pauza / Break*

**Recentna pitanja hrvatske filozofije, znanosti i kulture /
Recent Issues of Croatian Philosophy, Science and Culture**

Chairperson / Predsjedava: MISLAV KUKOČ

- 11.45–12.00** MLADEN ŽIVKOVIĆ (Hrvatska/Kroatien): K samospoznaji filozofije u Hrvatskoj / Zur Selbsterkenntnis der kroatischen Philosophie
- 12.00–12.15** JAKOV ERDELJAC (Hrvatska/Croatia): Suvremena hrvatska filozofija u kontekstu filozofije kulture / Contemporary Croatian Philosophy in the Context of Philosophy of Culture
- 12.15–12.30** HRVOJE JURIĆ, LUKA PERUŠIĆ, LIDIJA KNORR, JAN DEFRANČESKI (Hrvatska/Croatia): Osvrti na pandemiju koronavirusa u hrvatskoj humanističkoznanstvenoj i društvenoznanstvenoj literaturi / Reflections on the Coronavirus Pandemic Issues in Croatian Humanities and Social Sciences Literature
- 12.30–12.45** *Rasprava / Discussion*

13.00 *Ručak / Lunch*

Odlazak sudionika / Departure of participants

30. DANI FRANE PETRIĆA

Sažeci izlaganja

30th DAYS OF FRANE PETRIĆ

Paper abstracts

Simpozij
SVIJET U FILOZOFIJI
Symposium
WORLD IN PHILOSOPHY

Javno predavanje / Public lecture

PAVO BARIŠIĆ

*Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

SVIJET U NOVOJ SVEOPĆOJ FILOZOFIJI
FRANE PETRIĆA

Uvodno predavanje obrazlaže pojam svijeta u filozofiji i znanosti i ocrtava tematiku koja je odabrana za glavni interdisciplinarni simpozij jubilarnih 30. Dana Frane Petrića. Predstavlja teme rasprava i sudionike iz 17 zemalja. Središnje je izlaganje usredotočeno na *Novu sveopću filozofiju* Frane Petrića (1529. – 1597.). Rasprava o sve-svijetu, *Pancosmia*, tvori najveći dio Petrićeve *nove integralne filozofije*. Opsegom nadmašuje sve tri ostale – *Panaugia*, *Panarchia*, *Pampsychia*. U poglavljima o sve-svijetu »ne samo što se objašnjavaju i pretresaju počela ovoga tjelesnog svijeta nego se ona [...] potkrepljuju i geometrijskim dokazima. A izlaže se i ustroj i tvorba cijeloga toga svijeta«. Petrićeva konstrukcija svijeta oslanja se na uvide pouzdane i savršene matematičke znanosti dopunjene spoznajama Platonove, aristotelovske, kaldejske, hermetičke i mistične egipatske filozofije. Moderna znanost jače je fokusirala istraživanja na područje iskustvenoga i tjelesnoga svijeta. U prezentaciji se posebice razmatra pitanje treba li se znanost posve osloboditi drevne metafizičke mudrosti o svijetu i njegovu nadiskustvenom idejnom uporištu. Može li se rasprava o svijetu danas izvoditi, a da se ne uđe u promišljanje o njegovu iskonu, počelu, uzroku, svrsi i ustroju? Oštroumna razmatranja o svijetu filozofa koji

je rođen u gradu Cresu prije pet stoljeća pokazuju kako to nije preporučljivo. On je pratio astronomska, fizikalna, matematička i optička istraživanja o svijetu i svemiru svojega doba. Ali se nije lišio ni drevnih mudrih uvida starih kultura i *philosophiae perennis*. Zaključak je da bi današnja znanost mogla ponovno zapasti u »ponor tmine« (Petrić) ako bi ignorirala tisućljećima nasljeđivana znanja o svijetu.

WORLD IN *NOVA DE UNIVERSIS PHILOSOPHIA* BY FRANCISCUS PATRICIUS

The introductory lecture explains the concept of the world in philosophy and science and outlines the topic selected for the main interdisciplinary symposium of the 30th *Days of Frane Petrić*. Then it presents the issues of deliberation and participants from 17 countries. The central part is focused on the *New Universal Philosophy (Nova de universis philosophia)* by Franciscus Patricius (1529–1597). The treatise on the world as the universe, *Pancosmia*, prevails for most of his *new integral philosophy*. It surpasses all three other books – *Panaugia*, *Panarchia*, *Pampsychia*. In the *Pancosmia* chapters, “not only are the principles of this physical world explained and discussed, but it is [...] supported by geometric evidence. And the structure and creation of the whole world is exposed”. Patricius’s world construction relies on the insights of reliable and perfect mathematical science supplemented by the knowledge of Plato’s, Aristotelian, Chaldean, Hermetic and mystical Egyptian philosophy. Modern science has focused research more strongly on the area of the experiential and physical world. The presentation will consider whether science should be completely deprived of the ancient metaphysical wisdom about the world and its base of transcendental ideas. Is it possible to scrutinise the world nowadays without thinking about its origin, beginning, cause, purpose and structure? The perspicacious insights into the world of the philosopher born in the town of Cres five centuries ago show that this is not advisable. He followed astronomical, physical, mathematical and optical research about the world and the universe of his time. However, he did not deprive himself of the ancient wise insights of old cultures and *philosophia perennis*. The conclusion is that contemporary science could again fall into the “abyss of darkness” (Patricius) if it ignores the knowledge about the world inherited for millennia.

Plenarna predavanja / Plenary lectures / Plenarvorträge

MISLAV JEŽIĆ

*Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia /
Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska*

THE WORLD IN INDIAN AND EUROPEAN PHILOSOPHY

The world is a comprehensive concept of the area of external experience in which all objects appear external to our consciousness. It is also the area of becoming, transience and disappearance, and for living beings of birth, life and death. On the contrary, the being itself is conceived as what is and does not become. The laws of the reason that precede experience determine the understanding of the being, while knowledge of the world results from the experience organized by the mind. Philosophy can try to understand the nature of consciousness and reason from the experience of the world, or it can try to assess the truth or the appearance of the world we experience by assessing our cognitive powers. Both approaches have been confirmed in India since Vedic times and in Buddhism. Both have been confirmed in Western philosophy since the beginning, but it can be said that the first approach predominates in Hellenic philosophy and the second in part of modern philosophy since the 17th century. Some examples will be considered and compared.

SVIJET U INDIJSKOJ I EUROPSKOJ FILOZOFIJI

Svijet je obuhvatan pojam područja vanjskoga iskustva u kojem se svi predmeti pojavljuju kao izvanjski našoj svijesti. On je i područje bivanja, prolaznosti i propasti, a za živa bića i rađanja, života i smrti. Naprotiv, suće se poimlje kako jest i ne biva. U poimanju sućega vrijede zakoni uma koji prethode iskustvu, a spoznaja svijeta proizlazi iz iskustva koje razum ustrojava. No, filozofija može iz iskustva svijeta pokušati spoznati narav svijesti i uma, a može i iz procjene naših spoznajnih moći nastojati procijeniti istinu ili privid naše spoznaje svijeta. Oba su pristupa potvrđena u Indiji od vedskoga vremena, kao i u buddhizmu, a i u zapadnoj filozofiji potvrđena su od početaka, ali vjerojatno se može reći da prvi pristup preteže u hellenskoj filozofiji, a drugi u dijelu novovjeke filozofije od 17. stoljeća. Razmotrit će se i usporediti neki primjeri.

KLAUS MAINZER

*European Academy of Sciences and Arts, Salzburg, Austria /
Europska akademija znanosti i umjetnosti, Salzburg, Austrija*

CHALLENGES OF THE EUROPEAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS IN THE SPIRIT OF EUROPEAN HUMANISM

European science, technology, art and culture emerged uniquely from the spirit of Renaissance and humanism. The Croatian humanist Franciscus Patricius (1529–1597) was engaged in initiating this development, which was carried on by polymaths such as Gottfried Wilhelm Leibniz (1646–1716) in the Baroque era and, in his succession, by the Croatian Roger Boscovich (1711–1787) in the Age of Enlightenment. In a time of high technical and scientific specialisation and worldwide competition of political value systems, transdisciplinarity and value orientation are central challenges of the present. The European Academy of Sciences and Arts has dedicated itself to this profile. Interdisciplinary expert groups of the Academy examine, for example, Europe's far-reaching challenge in digitalisation and energy technology. The goal is a sustainable innovation policy that takes into account the survival of this planet for future generations as well as human rights in the spirit of European humanism.

IZAZOVI EUROPSKE AKADEMIJE ZNANOSTI I UMJETNOSTI U DUHU EUROPSKOGA HUMANIZMA

Europska znanost, tehnologija, umjetnost i kultura iznikle su na jedinstven način iz duha renesanse i humanizma. Hrvatski humanist Frane Petrić (1529. – 1597.) bio je uključen u pokretanje tog razvoja, koji su nastavili polihistori poput Gottfrieda Wilhelma Leibniza (1646. – 1716.) u razdoblju baroka i, nakon toga, Hrvat Ruđer Bošković (1711. – 1787.) u razdoblju prosvjetiteljstva. U doba visoke tehnološke i znanstvene specijalizacije, ali i svjetskog nadmetanja među političkim vrijednosnim sustavima, transdisciplinarnost i vrijednosna orijentacija središnji su izazovi današnjice. Europska akademija znanosti i umjetnosti profilirala se u tom smjeru. Akademijine interdisciplinarne stručne skupine istražuju, primjerice, dalekosežne izazove Europe u digitalizaciji i energetske tehnologiji. Cilj je stvaranje održive inovacijske politike koja u

obzir uzima opstanak ovog planeta za buduće generacije, kao i ljudska prava u duhu europskog humanizma.

CHRISTO TODOROV

*Abteilung für Philosophie und Soziologie, Neue Bulgarische Universität,
Sofia, Bulgarien /
Odsjek za filozofiju i sociologiju, Novo bugarsko sveučilište, Sofija, Bugarska*

VERSTEHEN ALS VERSUCH „IN DER WELT ZU HAUSE ZU SEIN“

Im Vortrag geht es um Bildung. Die These, die ich entwickeln will, ist, dass der wahre Zweck der Bildung nicht Wissen, sondern Verstehen sein sollte. In Anlehnung an Martin Heideggers Analyse des menschlichen Daseins als In-der-Welt-Sein und Hannah Arendts Überlegungen zum Zusammenhang von Verstehen und Politik, wird behauptet, dass es gewichtige Gründe anthropologischer Natur gibt, das Verstehen als allgemeines Bildungsideal zu betrachten. Das steht im klaren Widerspruch zu der heutzutage vorherrschenden Vorstellung, dass das Ziel der Bildung die bestmögliche Vorbereitung der Person zu ihrer Verwirklichung auf dem Arbeitsmarkt ist.

RAZUMIJEVANJE KAO POKUŠAJ OSTVARENJA »BITI KOD KUĆE U SVIJETU«

U predavanju je riječ o obrazovanju. Zastupam tezu da istinska svrha obrazovanja ne bi trebalo biti znanje nego razumijevanje. Oslanjajući se na analizu čovjekova tubitka kao bitka-u-svijetu Martina Heideggera i promišljanja o povezanosti razumijevanja i politike Hanne Arendt, dokazujem kako postoje čvrsti razlozi antropološke naravi da se razumijevanje promatra kao opći ideal obrazovanja. Ta se postavka nalazi u jasnom proturječju prema danas prevladavajućoj predodžbi da je cilj obrazovanja najbolja moguća priprava osobe za njezino ostvarenje na tržištu rada.

Izlaganja u sekcijama / Section papers

SEAD ALIĆ

*Sveučilišni centar Koprivnica, Sveučilište Sjever, Hrvatska /
University Centre Koprivnica, University North, Croatia*

JE LI EUROPA KRŠĆANSKA?

Pitanje je naizgled retoričko. Već se dugo, naime, u europskoj kulturi i znanosti govori o židovsko-kršćanskim korijenima Europe. No postoje i interpretacije koje govore o islamskom karakteru početaka Europe. Cilj je ovog izlaganja analizirati argumente o utjecajima islama na europsku kulturu. Uobičajeno je da se politika skriva iza ideoloških neistina. No, filozofija mora odgovoriti na jasno postavljeno pitanje: koliko su islamska filozofija, medicina, znanost općenito, obrazovanje, kultura te umjetnost utjecali na razvitak moderne Europe?

IS EUROPE CHRISTIAN?

The question is seemingly rhetorical. Namely, the Judeo-Christian roots of Europe have been talked about in European culture and science for a long time. But some interpretations speak to the Islamic character of the beginnings of Europe. This presentation aims to analyse the arguments about the influences of Islam on European culture. It is common for politics to hide behind ideological untruths. But philosophy must answer the clear question: to what extent have Islamic philosophy, medicine, science in general, education, culture, and art influenced the development of modern Europe?

IVAN ANDRIJANIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

O ILUZORNOJ NARAVI SVIJETA U INDIJSKOJ FILOZOFIJI

»Negdje, u oduvijek nepostojećoj zemlji živjela su tri kraljevića, pravedna i junačka; dvojica, međutim, nisu bila rođena, a treći nije bio nikad ni začet« (Priča o tri kraljevića, Yoga-Vāsiṣṭha 3,101.4–5). U popularnim se predodžbama o indijskoj filozofiji ustalilo mnijenje da indijska filozofija posve niječe opstojnost osjetilnih fenomena te tako propagira iluzornu narav svijeta. Međutim, takav se nauk zapravo može pripisati jednoj jedinoj školi, čak ne i školi već jednoj grani jedne škole. Ideja o nepostojanju svijeta oblikovala se u školi nedvojstvene (advaita) vedānte, dok brojne druge, dapače sve ostale, grane škole vedānta niječu iluzornu narav svijeta ulazeći u žučne rasprave sa sljedbenicima škole advaita. Spletom raznih povijesnih okolnosti, nauk advaite stoljećima je, od vremena ograničene rasprostranjenosti, dobivao na zamahu da bi u ranom modernom dobu postao dominantan. Tomu su pridonijeli i zapadni istraživači, često pomalo i fascinirani idejama advaite. U ovom bih izlaganju pokazao na koji se način nauk o iluzornoj naravi svijeta razvio u ranoj vedānti (oko 7. st.); pokušao bih pokazati da se taj nauk, koji je prvenstveno metafizički, zapravo razvio iz egzegeze upanišadskih tekstova. Sljedbenici škole vedānta oblikovali su taj nauk kako bi od kritike drugih škola obranili konzistentnost inače vrlo heterogenoga nauka starodrevnih upanišadskih tekstova. Osim što bih potkrijepio tvrdnju da je monistički nauk o iluzornoj naravi svijeta hermeneutički u svojoj biti, ukratko bih opisao i glavne argumente i protuarargumente suparnika. Kako suparnici često niječu važnje svete riječi upanišadske objave kao valjani način spoznaje, argumenti koji govore u prilog iluzorne naravi svijeta razumski su, pritom zamagljujući egzegetsko (i hermeneutičko) podrijetlo nauka. Iz sfere metafizičkih rasprava sljedbenika suparničkih škola, nauk se proširio i u religijskim i isposničkim krugovima gdje je ušao i u sferu duhovne didaktike. Na taj bih način razlikovao egzegetski i metafizički, ali i duhovno-didaktički kontekst nauka.

ON THE ILLUSORY NATURE OF THE WORLD IN INDIAN PHILOSOPHY

“Somewhere, in a land that never existed, there lived three princes, righteous and heroic; two, however, were not born, and the third was never even conceived” (The Tale of the Three Princes, *Yoga-Vāsiṣṭha* 3,101.4–5). Popular notions about Indian philosophy have established the opinion that Indian philosophy completely denies the existence of sensory phenomena and thus propagates the illusory nature of the world. However, such teaching can be attributed to a single school, not even a school but a branch of a school. The idea of the non-existence of the world took shape in the school of non-dual (Advaita) Vedānta, while numerous other, indeed all other, branches of the Vedānta school deny the illusory nature of the world, entering into bitter debates with the followers of the Advaita school. Due to a combination of various historical circumstances, the doctrine of Advaita gained momentum over the centuries, from the time when its influence was somewhat limited to becoming dominant in the late pre-modern and early modern eras. Western researchers also contributed to this, often a little fascinated by the ideas of Advaita. In this presentation, I would like to show how the doctrine of the illusory nature of the world developed in early Vedānta; I would try to show that this primarily metaphysical doctrine developed from the exegesis of the Upaniṣadic texts. The followers of the Vedānta school shaped this doctrine to defend the consistency of the otherwise heterogeneous doctrine of the ancient Upaniṣadic texts from the criticism of other schools. In addition to supporting the claim that the monistic doctrine of the illusory nature of the world is hermeneutical in its essence, I would also briefly describe the main arguments and counterarguments of the opponents. As opponents often deny the validity of the sacred word of the Upaniṣadic revelation as a valid means of knowledge, the arguments that speak in favour of the illusory nature of the world are logical while obscuring the exegetical (and hermeneutic) origin of the teaching. From the sphere of metaphysical discussions of the followers of rival schools, the doctrine spread in religious and ascetic circles, where it also entered the sphere of spiritual didactics. In this way, I would distinguish the doctrine’s exegetical, metaphysical and spiritual-didactic context.

DAVOR BALIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, J. J. Strossmayer University of Osijek,
Croatia*

MIROSLAV KRLEŽA O FILOZOFSKOM SVIJETU VLADIMIRA FILIPOVIĆA

Prosudbama koje je polihistor Miroslav Krleža (1893. – 1981.) posvetio spoznajama svojega suvremenika, sveučilišnog profesora i povjesničara filozofije Vladimira Filipovića (1906. – 1984.) o obilježjima hrvatske renesansne filozofije i nauku hrvatskih renesansnih filozofa, dosad nije posvećena primjerena pozornost. Krležin opus, naime, sadrži i konceptnu, a onda i konačnu inačicu rukopisa u kojima su prisutne ocjene Filipovićeve članka »Osnovi etičko-filozofske orijentacije Marka Marulića« otisnutog 1950. godine u *Zborniku u proslavu petstogodišnjice rođenja Marka Marulića 1450 – 1950*. U objema inačicama rukopisa Krleža je kritizirao Filipovićeve stavove. Naročito ga je ražestila tvrdnja da učenja brojnih hrvatskih renesansnih filozofa, primjerice Jurja Dragišića, Benedikta Benkovića i Grgura Budisaljčića, nisu bila, bilježi Filipović, »odraz našega života, niti izraz naše sredine«, jer su »bez životne veze sa svojim narodom«. Osim toga, Krleža se protivio i brojnim Filipovićevim zapisima o Maruliću, posebice onom da, kako ističe Filipović, »stojeći pred kulturno-političkom alternativom: ili islam ili kršćanstvo – (tertium non datur!) – Marulić je mogao birati samo ovo drugo«. Krleža je bio uvjeren da Filipović nije bio upućen u obilježja hrvatske renesansne filozofije i da nije razumio filozofsku misao hrvatskih renesansnih pisaca. U rukopisu je zato zapisao da Filipović »zaista nelogično, govori o tome kako sva ta filozofija nije odraz našega života i naše sredine, jer su ti problemi daleko od naših briga, kao na primjer od briga Dragišićevih, koji je bio bjegunac iz Bosne, a Bosna je ležala u ruševinama svoje definitivne katastrofe«. Potom je dodao da »čitava hrvatska tj južnoslovenska historija naše civilizacije odvijala se u znaku treće varijante«, pa zaključio da »magistrala nas naše historije uči, da takve kontrareformacione teze, kao što je ova Vladimira Filipovića – ‘o tertium non daturu’ naše civilizacije predstavljaju negaciju očite materijalne istine«. Osim toga, konstatirao je da je Filipovićev članak »slaba seminarska radnja, bez naročite vrijednosti« te nešto »potpuno suvišno da bude štampano«, i to usprkos tome što joj je autor »extra ordinarius philosophiae«, kojega je, među ostalim, opisao i ovako: »glupan«, »idijot«, »mistifikator«, »arnoldijanac ex cathedra«

koji »bjesomučno fanatično zaglupljuje svijet«. Inače, prosudbe o Filipoviću i njegovu filozofskom svijetu Krleža je izložio i u leksikografskim marginalijama (*marginalia lexicographica*) sredinom 1950-ih godina, kada je kao glavni urednik *Enciklopedije Jugoslavije* promišljao o autoru koji bi bio najbolji za pisanje natuknice posvećene filozofu, pedagogu i pjesniku Gjuri (Đuri) Arnoldu (1853. – 1941.). Nakon što se zapitao »tko će to prikazivati?«, ponudio je i odgovor: »Svakako ne tip Vladimira Filipovića, jednog zakašnjelog postherbarthovca«. Članovi Redakcijskog vijeća *Enciklopedije Jugoslavije* prihvatili su Krležinu sugestiju, pa natuknicu o Arnoldu doista nije napisao Filipović, nego pedagog Josip Demarin (1895. – 1981.).

MIROSLAV KRLEŽA ON THE PHILOSOPHICAL WORLD OF VLADIMIR FILIPOVIĆ

Adequate attention has not yet been paid to the assessments that the polyhistor Miroslav Krleža (1893–1981) devoted to the insights of his contemporary university professor and historian of philosophy Vladimir Filipović (1906–1984) about the characteristics of Croatian Renaissance philosophy and the teachings of Croatian Renaissance philosophers. Namely, Krleža's opus includes both the conceptual and final version of the manuscript that contains the evaluations of Filipović's article "The Principles of Ethic-philosophical Orientation of Marko Marulić," published in 1950 in *The Festschrift in Honor of the Fifth Centenary of the Birth of Marko Marulić, 1450 – 1950*. In both versions of the manuscript, Krleža criticized Filipović's views. He was particularly infuriated by the claim that the teachings of numerous Croatian Renaissance philosophers, for example, Juraj Dragišić, Benedikt Benković and Grgur Budisaljčić, were not, notes Filipović, "a reflection of our life, nor an expression of our environment," because they "have no connection with lives of our people." In addition, Krleža opposed numerous of Filipović's records about Marulić, especially the one which, as Filipović points out, states that "faced with a cultural and political alternative: either Islam or Christianity – (*tertium non datur!*) – Marulić could only choose the latter." Krleža was convinced that Filipović was not familiar with the characteristics of Croatian Renaissance philosophy and that he did not understand the philosophical thought of Croatian Renaissance writers. That is why he recorded in the manuscript that Filipović "truly illogically talks about how all this philosophy is not a reflection of our life and our environment because these problems are far from our concerns, such as, for instance, Dragišić's concerns, who was a fugitive from Bosnia,

and Bosnia was lying in the ruins of its definitive catastrophe.” He then added that “the entire Croatian, i.e. South Slavic history of our civilization took place under the sign of the third variant” and concluded that “the highway of our history teaches us that such counter-reformation theses such as the one coming from Vladimir Filipović – ‘about the tertium non datur’ of our civilization represent the negation of an obvious material truth.” In addition, he stated that Filipović’s article is “a weak seminar paper, without particular value” and something “completely unnecessary to be printed,” despite the fact that its author is an “extra ordinarius philosophiae,” whom he also described as follows: “stupid,” “idiot,” “mystifier,” “Arnoldian ex cathedra” who “frantically and fanatically stultifies the world.” Krleža also presented his assessments about Filipović and his philosophical world in the lexicographic marginalia (*marginalia lexicographica*) in the middle of the 1950s, when he, as the redactor in chief of the *Encyclopedia of Yugoslavia*, pondered about the author who would be the best to write an entry dedicated to the philosopher, pedagogue and poet Gjuro (Đuro) Arnold (1853–1941). After wondering “who will present it?” he also offered the answer: “Certainly not a Vladimir Filipović type, a belated post-Herbartian.” The members of the Editorial Board of the *Encyclopedia of Yugoslavia* accepted Krleža’s suggestion, so the entry about Arnold was not written by Filipović but by a pedagogue Josip Demarin (1895–1981).

MARIJA BARIĆ ĐURĐEVIĆ

*Sveučilište u Splitu, Hrvatska /
University of Split, Croatia*

SLIKA SVIJETA U FILOZOFIJI MARKA TULIJA CICERONA

Izlaganje ćemo posvetiti shvaćanju svijeta u filozofiji Marka Tulija Cicerona, jednog od najvećih antičkih rimskih filozofa, koja je primarno utemeljena i razvijena iz Platonove i stoičke filozofije. Poimanje svijeta u Ciceronovoj filozofiji razmatra se u odnosu na prirodni poredak i čovjekovo mjesto u svijetu. Prije svega, njegovo shvaćanje čovjekove uloge u svijetu neodvojivo je od uopće ljudskog djelovanja u društvu i od njegova političkog djelovanja putem kojih se pojedinac jedino istinski ostvaruje. Temelj funkcionalnog svijeta i društvenog poretka vrlina je pravednosti koja se najviše mora očitovati u vladaru dok pravednim čovjek postaje samo ako poznaje i djeluje prema

vrhovnom pravu. Za Cicerona je vrhovno pravo prirodni zakon koji je božanskog podrijetla, a dan je ljudima kako bi se održao prirodni sklad. Ljudski zakoni svoj temelj pronalaze u naravnom zakonu, koji, u svojem opsluživanju, čini poveznicu između ljudi i bogova, stvorenoga svijeta i onoga nevidljivoga. Na taj je način pravednik najsličniji bogovima i najkorisniji za društvo, a čitav stvoreni svijet povezan je s vječnim iz kojega je i nastao.

THE IMAGE OF THE WORLD IN THE PHILOSOPHY OF MARCUS TULLIUS CICERO

This presentation will be dedicated to understanding the world in the philosophy of Marcus Tullius Cicero, one of the greatest ancient Roman philosophers, primarily founded and developed from Plato's and Stoic philosophy. The concept of the world in Cicero's philosophy is considered in relation to the natural order and man's placement in the world. First of all, his understanding of man's role in the world is inseparable from human action in society in general and from his political action, through which the individual can only truly realize himself. The foundation of a functional world and social order is the virtue of justice, which must be manifested most of all in the ruler, while man becomes just only if he knows and acts according to the supreme law. For Cicero, supreme law is a natural law of divine origin given to people to maintain natural harmony. Human laws find their foundation in natural law, which, in its service, forms a link between people and gods, the created world and the invisible. In this way, the righteous person is the most similar to the gods and the most useful for society, and the entire created world is connected to the eternal one from which it was created.

PAVO BARIŠIĆ

*Fakultät für Kroatische Studien, Universität Zagreb, Kroatien
Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska*

WELT IM WETTSTREIT VON WAHRHEIT UND LÜGE. ZUR *PHILOSOPHIE DER LÜGE* VON ARNO BARUZZI

Die Auswirkungen des fortwährenden Wettstreits von Wahrheit und Lüge auf die Welt erörterte Arno Baruzzi in seiner *Philosophie der Lüge* aus dem

Jahre 1996. Den Buchtitel fand er selber ‚irritierend‘, ‚provokierend‘, ‚gar schockierend‘. Aber mit dem Aufstieg von Sozialen Medien erreichte dieses herausfordernde Thema inzwischen eine Hochkonjunktur. Im Anschluss an Baruzzis Betrachtungen werde ich im Vortrag die außerordentliche Bedeutung der Wahrheit für die Gesamtordnung der Welt umreißen. Die Lüge sei ein Ursprung der Unordnung, die Kraft, die die gesamte Weltordnung zu zerstören drohe. Für Augustinus stelle die Lüge die Auflehnung gegen Gott und seine wohlverschaffene Weltordnung dar. Für Kant sei die Lüge die Selbsterhebung und Aufstand gegen die sittliche Gesamtordnung, die Vernichtung der Menschenwürde, die größte Verletzung der Menschheit dar. Sie bringe die Vernunft als solche infrage, so schlussfolgerte Baruzzi. Die Theorie der „kommunikativen Vernunft“ erweise tiefes Verfallen „in eine Krisis von Theorie und Praxis“, die alle zurückliegenden Krisen in ihrer Tiefe überschreite. Darüber zeugt unter anderem, dass die deliberativen demokratischen Diskurse nicht selten in ‚kontrafaktische‘ Debatten ausgeartet werden. Zum Schluss werde ich das Ausmaß der von Baruzzi diagnostizierten Krisis mit den Zeugenaussagen aus der ‚post-faktischen‘ Zeit, in der über die ‚post-Wahrheit‘ geredet wird, belegen.

SVIJET U PRIJEPORU ISTINE I LAŽI. O FILOZOFIJI LAŽI ARNA BARUZZIJA

Stalno nadmetanje istine i laži i njegove učinke na svijet razmatrao je Arno Baruzzi u knjizi *Filozofija laži* iz 1996. Za naslov je sâm rekao kako je ‚iritantan‘, ‚provokativan‘, ‚čak šokantan‘. No, s razvojem društvenih medija ta je izazovna tema u međuvremenu procvjetala. Slijedeći Baruzzijeva promišljanja, u predavanju ću iznijeti iznimno značenje istine za cjelokupni poredak svijeta. Laž je izvor nereda, sila koja prijete uništenjem cjelokupnog svjetskoga poretka. Za Augustina laž predstavlja pobunu protiv Boga i njegova dobro načinjena svjetskoga poretka. Za Kanta laž predstavlja samo-uzdizanje i pobunu protiv sveukupnog ćudorednoga poretka, poništavanje ljudskoga dostojanstva, najveću povrjedu čovječanstva. Laž dovodi u pitanje um kao takav, zaključio je Baruzzi. Obrazložio je kako teorija »komunikativnoga uma« zapada »u krizu teorije i prakse« koja u dubini nadilazi sve prethodne krize. To pokazuje, između ostaloga, činjenica da deliberativni demokratski diskursi često degeneriraju u ‚kontra-činjenične‘ rasprave. Na kraju ću potkrijepiti razmjere krize koju je Baruzzi dijagnosticirao svjedočanstvom o »post-činjeničnom« razdoblju (*postfaktische Zeit*), u kojem se govori o »post-istini«.

JOSIP BERDICA

Pravni fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /
Faculty of Law, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

ZNANJE U KULTURI »POST-ISTINE« I »ALTERNATIVNIH ČINJENICA«

»Krhkost ljudskoga znanja« je poticaj na razmišljanje o tome što znanje zapravo jest i koliko je ono zaista važno u društvu koje sebe voli opisivati kao »društvo znanja«. Znanje danas ne samo da mijenja svoj položaj u postindustrijsko doba i kulturi koju nazivamo postmodernom, već je i promijenilo naše razumijevanje čovjeka, njegove naravi, kreposti i osobinā, u konačnici njegova položaja u ovoj »poslijeljudskoj budućnosti«. Usudili bi se reći da se suvremeno »ukinuće čovjeka« odvija na osobito grub način upravo na području čovjekove naravi i njegove težnje prema znanju, u konačnici prema mudrosti i istini. Neće bez razloga ruski filozof Berdjajev izjaviti: »Zapljusnut kaosom povijesti, okružen burnim iracionalnim silama, poražen *fatumom*, usudom – čovjek pristaje prijeći u sferu neljudske egzistencije«. Glavno je obilježje te »sfere« činjenica da »čovjek nije samo prestao biti viša vrijednost, već je uopće prestao biti vrijednost«. U doba »post-istine« i »alternativnih činjenica« taj nam se zaključak nameće gotovo kao jedina istina.

KNOWLEDGE IN THE “CULTURE OF POST-TRUTH” AND “ALTERNATIVE FACTS”

“The fragility of human knowledge” is an incentive to think about what knowledge is and how important it really is in a society that likes to be described as a “knowledge society.” Knowledge today not only changes its position in the post-industrial era and the culture we call postmodern but also changes our understanding of man, his nature, virtues and characteristics, and ultimately his position in this “post-human future.” I would dare to say that the contemporary “abolition of man” takes place particularly harshly, precisely in the area of man’s nature and his desire for knowledge, ultimately for wisdom and truth. It’s not without reason that the Russian philosopher Berdyaev declared: “Overwhelmed by the chaos of history, surrounded by stormy irrational forces, defeated by *fatum*, by fate – man agrees to move into the sphere of non-human existence.” The main feature of this “sphere” is the fact that “man

has not only ceased to be a higher value but has ceased to be a value at all.” In the age of “post-truth” and “alternative facts,” this conclusion is imposed on us almost as the only truth.

MARITA BRČIĆ KULJIŠ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split, Croatia

O PRAVU NA ČLANSTVO U POLITIČKOJ ZAJEDNICI U KONTEKSTU RASPRAVA O MIGRACIJAMA

Poznati komunitarist Michael Walzer navodi kako je najveće dobro koje dobivamo u procesu distribucije dobara u nekoj zajednici upravo članstvo u toj zajednici. Članstvo u nekoj političkoj zajednici odnosno, još preciznije, državljanstvo u nekoj bogatoj i ekonomski razvijenoj državi, zasigurno pruža puno veći spektar mogućnost i izbora nego članstvo u nekoj siromašnoj i nerazvijenoj državi. Stoga i ne čudi što je Joseph Carens još 1987. godine državljanstvo u zapadnim liberalnim demokracijama proglasio oblikom feudalne privilegije. U svijetu nacionalnih država, ljudska prava postaju artikulirana samo unutar političke zajednice koja čovjeka, kao nositelja prava, priznaje kao punopravnog člana. Hannah Arendt problem utemeljenja ljudskih prava pokušava riješiti kroz misaonu konstrukciju *pravo na prava*. Prema toj misaonoj konstrukciji, čovjek ima pravo na ljudska prava upravo zato jer ima pravo na članstvo u političkoj zajednici. Međutim, ako je pravo na članstvo u političkoj zajednici ljudsko pravo, onda se ono, kao i svako drugo ljudsko pravo, ostvaruje u političkoj zajednici. U ovom ćemo izlaganju pokušati prikazati kako se pravo na članstvo u političkoj zajednici shvaća u kontekstu rasprava o migracijama i u čemu je to pravo, koje, kako vidimo, osigurava artikulaciju svih ostalih prava, utemeljeno.

ON THE RIGHT TO MEMBERSHIP IN THE POLITICAL COMMUNITY IN THE CONTEXT OF DISCUSSIONS ON MIGRATION

The well-known communitarian philosopher Michael Walzer states that the greatest good we receive in the process of distributing goods in a commu-

nity is precisely membership in that community. Membership in a political community or, more specifically, citizenship in a rich and economically developed country certainly offers a much broader spectrum of possibilities and choices than membership in a poor and underdeveloped country. Therefore, it is unsurprising that Joseph Carens declared citizenship in Western liberal democracies as a feudal privilege. In the world of nation-states, human rights become articulated only within a political community that recognises man, as a holder of rights, as a full member. Hannah Arendt tries to solve the problem of establishing human rights through the thought construction of the right to rights. According to this thought construction, man has the right to human rights precisely because he has the right to membership in the political community. However, if the right to membership in a political community is a human right, then it is realised in a political community like any other human right. In this presentation, we will try to show how the right to membership in the political community is understood in the context of discussions on migration and what this right is, which, as we see, ensures the articulation of all other rights based upon.

IVANA BULJAN

*Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia /
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska*

“ALL UNDER HEAVEN” IN THE HAN DYNASTY

This exposition thematizes the conception of the world at the time of the Han dynasty (206 BC–220 AD). After the short-lived first Chinese empire Qin (221–206 BC), the Han dynasty unifies China, forming the first stable, long-lasting (four hundred years) and politically powerful Chinese empire whose territory, in terms of its size and population, is comparable to that of the Roman empire. Known as the formative period, the Han Dynasty established the political and cultural pattern subsequent dynasties followed. Thus, the conception of the world from the Han dynasty is reflected in the understanding of the world in traditional China. By reading the Han texts, several fundamental aspects can be extracted. First, the Han way of looking at the world adapts to the needs of the new empire. Second, the pronounced tendency to organize, categorize, collate and encyclopedize all previous knowledge will be reflected

in understanding the world. Third, the multiplicity of worlds and multifaceted perspectives of the classical period (5th–3rd centuries BC) replaces the turn to political and cultural unity.

»SVE POD NEBOM« U DINASTIJI HAN

Ovo izlaganje tematizira koncepciju svijeta u vrijeme dinastije Han (206. pr. n. e. – 220. n. e.). Nakon kratkotrajnog prvog kineskog carstva Qin (221. – 206. pr. n. e.), dinastija Han ujedinjuje Kinu, formirajući prvo stabilno, dugotrajno (četiri stotine godina) i politički moćno kinesko carstvo čiji je teritorij, po svojoj veličini i broju stanovnika, mjerljiv s Rimskim carstvom. Poznata kao formativno doba, dinastija Han uspostavlja politički i kulturni obrazac koji su slijedile sljedeće dinastije. Pa tako se i koncepcija svijeta iz dinastije Han odražava na razumijevanje svijeta u tradicionalnoj Kini. Iščitavanjem temeljnih hanskih tekstova moguće je ekstrahirati nekoliko temeljnih aspekata. Prvo, hanski način sagledavanja svijeta prilagođava se potrebama novonastaloga carstva. Drugo, izražena tendencija k organiziranju, kategoriziranju, usustavljanju i enciklopediziranju sveukupnog dotadašnjeg znanja odrazit će se i na razumijevanje svijeta. Treće, mnoštvenost svjetova i višestраних perspektiva klasičnoga razdoblja (5. – 3. st. pr. n. e.) zamjenjuje obrat u političko i kulturno jedinstvo.

MATEJA CENTA STRAHOVNIK

*Faculty of Theology, University of Ljubljana, Slovenia /
Teološki fakultet, Sveučilište u Ljubljani, Slovenija*

WORLD, BODY, AND EMOTIONS

Initially, emotions can be seen as a response of human beings to the world, that is, connecting stimuli from the environment (including our fellow creatures) with an apt and quick motivational or behavioural response that serves the role of increasing our chances of survival and success. An additional reason for such an evolutionary view is the seemingly shared set of basic emotions that can also be witnessed in other species. However, emotions seem to include an element of our active and interpretative role; it is not the world that directly triggers emotions but how we evaluatively perceive the world. The latter is

the basic tenet of the so-called cognitive theory of emotions going back to the Stoics, which captures this evaluative character of emotion quite well. Nonetheless, this theory faces another challenge since it seems to struggle to include the aspect of the body and bodily sensations. In the presentation, I present four ways in which bodily sensations not only accompany emotions but are an integral part of evaluations and cognition.

SVIJET, TIJELO I EMOCIJE

Emocije se ponajprije mogu promatrati kao odgovor ljudskih bića na svijet, odnosno kao povezivanje podražaja iz okoline (uključujući i one koji potječu od drugih ljudi) s prikladnim i brzim motivacijskim ili bihevioralnim odgovorom, a koji ima ulogu uvećavanja naših šansi za preživljavanje i uspjeh. Dodatan razlog za takav evolucijski pogled jest naizgled zajednički skup osnovnih emocija koje se mogu vidjeti i kod drugih vrsta. Međutim, čini se da emocije uključuju element naše aktivne i interpretativne uloge; nije svijet taj koji izravno pokreće emocije, nego način na koji evaluativno percipiramo svijet. Potonje je osnovno načelo takozvane kognitivne teorije emocija koja seže do stoikā, a koja prilično dobro zahvaća tu evaluativnu narav emocija. Unatoč tome, ta se teorija suočava s još jednim izazovom, budući da se čini da se bori s uključivanjem aspekta tijela i tjelesnih osjeta. U izlaganju ću izložiti četiri načina na koje tjelesni osjeti ne samo da prate emocije već su i sastavnim dijelom evaluacija i kognicije.

**DENIS CVITKOVIĆ¹, DAMIR ŽUBČIĆ¹, SAŠA ZAVRTNIK²,
DANIJELA ZEC GOSSAIN³, IVAN ŠIMUNIĆ⁴,
NOA RAM CVITKOVIĆ⁵**

¹ *Veterinarski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /*

Faculty of Veterinary Medicine, University of Zagreb, Croatia

² *Geotehnički fakultet u Varaždinu, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /*

Faculty of Geotechnical Engineering in Varaždin, University of Zagreb, Croatia

³ *Ministarstvo unutarnjih poslova, Zagreb, Hrvatska /*

Ministry of Internal Affairs, Zagreb, Croatia

⁴ *Zagreb, Hrvatska /*

Zagreb, Croatia

⁵ *Agronomski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /*

Faculty of Agriculture, University of Zagreb, Croatia

TKO JE SRETAN?

Potruga za srećom je, čini se, najelementarnija ljudska potreba. Kao jedna od tri najveće ljudske vrijednosti i neotuđivih ljudskih prava, uz Život i Slobodu, spominje se i u američkoj *Deklaraciji o neovisnosti* koja datira iz 1776. godine. Potraga za srećom uključuje potrebu za blagostanjem, točnije za odsustvom patnje. Moderna znanost vodi se također željom za pronalaskom rješenja za svakodnevne ljudske probleme i često nudi kontradiktorna rješenja. Drevne tradicije također nude recepte za pronalaženje, tj. stvaranje sreće na temelju, u mnogim slučajevima, višetisućljetnog životnog iskustva. U *Mahabharati*, starom indijskom epu, predstavljen je odgovor na pitanje »Tko je sretan?«. Naime, ako želimo postati sretni bilo bi dobro naći osobu koja je sretna i oponašati njezin život. Na taj način odgovor na pitanje »Tko je sretan?« zapravo nudi u praksi dokazan recept za postizanje sreće. U *Mahabharati*, čija se radnja odvijala prije oko pet tisuća godina, mudri kralj na to pitanje odgovara: »Sretan je onaj koji sam sebi kuha, koji nema dugova i koji ne mora odlaziti od kuće da bi zaradio za život«. Raščlanjujući taj odgovor u skladu s našom suvremenom životnom praksom i iskustvom, modernom se čovjeku nudi razumno rješenje za sretan život, koje se sve češće potvrđuje i u praksi.

WHO IS HAPPY?

The pursuit of happiness seems to be the most basic human need. As one of the three most significant human values and inalienable human rights, along with Life and Liberty, it is also mentioned in the American Declaration of Independence, which dates back to 1776. The pursuit of happiness includes the need for well-being, i.e. the absence of suffering. Modern science is also driven by the desire to find solutions to everyday human problems and often offers contradictory solutions. Ancient traditions also provide recipes for finding, i.e. creating, happiness based on, in many cases, thousands of years of life experience. In the *Mahabharata*, an ancient Indian epic, the answer to the question "Who is happy?" is presented. Namely, if we want to become happy, it would be good to find a happy person and imitate their way of life. In this way, the answer to the question "Who is happy?" actually offers a proven recipe for achieving happiness. In the *Mahabharata*, which describes events that happened 5 thousand years ago, the wise king answers this question as follows: "Happy is the one who cooks for himself, who has no debts and who does not have to leave home to earn for his living." Analysing this answer

following our contemporary life practices and experience, modern human is offered a reasonable solution for creating a happy life, which is increasingly confirmed by recent developments.

IGOR ČATIĆ

Fakultet strojarstva i brodogradnje, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Mechanical Engineering and Naval Architecture, University of Zagreb, Croatia

KULTUROLOGIJSKA ANALIZA ZELENIH TRANZICIJA

Antropogeni utjecaji na klimatske promjene i sve veće količine sveukupnog otpada, traže akciju. Stoga su sve akcije »zelene«. Moguće ih je obuhvatiti zajedničkim nazivom *zelena tranzicija*. Zelena tranzicija odnosi se na vremensko razdoblje od sada, kada je postojeći način života dugoročno neodrživ, do vremena kada ljudska aktivnost neće ugroziti zdravlje planeta Zemlja. Analiza se temelji na savršenoj *Turner-Čatićevoj* piramidi znanja STEAL (S – prirodne znanosti, T – informatika, E – tehnika, A – *Art*, L – formalni i humani jezici). Pritom se uzimaju u obzir tri temeljna koncepta. Postoji priroda i kultura, živo i neživo te trojedinstvo informacije, energije i materije. U rasčlambi problema jedna je važna činjenica. Postoji materijalni otpad i informacijski otpad. Objе vrste otpada povezuje ekvivalent ugljikova dioksida (ECD).

CULTUROLOGICAL ANALYSIS OF GREEN TRANSITIONS

Anthropogenic influence on climate change and increasing amounts of total waste require action. Therefore, all actions are “green”. It is possible to include them under a common name, the *green transition*. The green transition refers to the period from now, when the existing way of life is unsustainable in the long run, to the time when human activity will not endanger the health of the planet Earth. The analysis is based on the *advanced Turner-Čatić pyramid of knowledge*, STEAL (S – natural sciences, T – informatics, E – technology, A – *Art*, L – formal and human languages). In doing so, three basic concepts are considered. There is nature and culture, animate and inanimate, and the trinity of information, energy, and matter. One important fact is in the analysis of the

problem. There is material waste and information waste. Both types of waste are linked by the equivalent of carbon dioxide (ECD).

ĆIRIL ČOH

Varaždin, Hrvatska /

Varaždin, Croatia

OTKRIVANJE ISTINE SVIJETA KROZ KONCEPT *SLIKA USRED SLIKE*

Slika usred slike metafizički je i geometrijski koncept prisutan u umjetnosti. Svoje podrijetlo ima u kozmologiji koju posreduje Platon u *Politeji* i *Timaju*: svijet je odnos suprotstavljenih regija osjetivog i nevidljivog; iako u sebi podijeljen on je jedno; on nije stvoren slučajno već po *savršenoj paradigmi*; nema beskonačno mnogo mogućih svjetova već samo jedan; on mora biti jedan jedini da bi bio savršen. Koncept *slika usred slike* odgovara *savršenoj paradigmi*. Jedno i drugo podrazumijeva sredinu između krajnosti koja ih savršeno ujedinjuje. Krajnosti se ne mogu povezati jednom sredinom. Za savršeno povezivanje potrebno je uspostaviti *sredinu sredine* – upravo *sliku usred slike*. Takva slika istovjetna je sa svijetom te otkriva njegovu istinu. U *Kralju Edipu* i *Hamletu*, taj se koncept pokazuje kao *kazalište u kazalištu*. U romanima Dostojevskog, T. Manna i Kafke to isto prepoznajemo kao *roman u romanu*. Na slikama Magrittea i M. C. Eschera on ima svoj likovni izraz, ali se kroz njega ne pokazuje svijet. Zbog prvog, žrtvuje se drugo. Ta žrtva nije potrebna u čudesnom Dürerovu likovnom i geometrijskom djelu s natpisom *Melencolia I*.

DISCOVERING THE TRUTH OF THE WORLD THROUGH THE CONCEPT OF *AN IMAGE WITHIN THE IMAGE*

An image within the image is a metaphysical and geometric concept in art. It has its origins in the cosmology discussed by Plato in *Republic* and *Timaeus*: the world is a relation of opposing regions of the sensible and the invisible; though divided in itself, it is one; it was not created by chance but by a *perfect paradigm*; there are not infinitely many possible worlds but only one; it must be the only one to be perfect. The concept of *an image within the*

image corresponds to the *perfect paradigm*. Both imply a middle ground between the extremes that unites them perfectly. Extremes cannot be connected by one middle. For a perfect connection, it is necessary to establish a *middle of the middle* – which is exactly an *image within the image*. Such an image is identical to the world and reveals its truth. This concept is presented in *King Oedipus* and *Hamlet* as a *theatre within the theatre*. The novels of Dostoevsky, T. Mann, and Kafka recognize the same as a *novel within the novel*. Magritte's and M.C. Escher's paintings have artistic expressions of that concept, but the world is not shown through it. The second is sacrificed for the sake of the first. This sacrifice is not needed in the magnificent Dürer's work of art and geometry with the inscription *Melencolia I*.

BORISLAV DADIĆ

*Odjel za filozofiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska /
Department of Philosophy, University of Zadar, Croatia*

O VJEČNOSTI SVIJETA U FILOZOFSKOJ MISLI TOME AKVINSKOGA

Antička je filozofska misao smatrala da svijet postoji od vječnosti. Srednjovjekovni su filozofi smatrali da je svijet stvoren i da ga je Bog stvorio *ex nihilo*. No, postavilo se pitanje je li ga Bog stvorio u vremenu ili ga je stvorio u vječnosti. Kao odgovor na gornje pitanje, pojavila su se različita stajališta. Mi ćemo u ovom izlaganju iznijeti stajalište Tome Akvinskoga. Prvenstveno ćemo se referirati na njegovo djelo *De aeternitate mundi*, ali i na druga njegova djela u kojima se on dotiče te teme. Njegovo je rješenje bilo specifično i izazvalo je velike rasprave u njegovo doba. Stoga ćemo kritički propitati i argumente onih filozofa koji su donijeli rješenja različita od Tomina. Na kraju će se pokazati da je Tomino rješenje puno šire – jer zadire u teme odnosa vjere i razuma, teologije i filozofije, statusa teologije kao znanosti, te slobode filozofskog mišljenja. Također će se pokazati da Tomina misao ostaje aktualni izazov i za naše vrijeme, koje je tako nesklono slobodnom promišljanju stvarnosti.

THE ETERNITY OF THE WORLD IN THE PHILOSOPHICAL THOUGHT OF THOMAS AQUINAS

During ancient philosophy, it was thought that the world existed from eternity. Medieval philosophers, on the other hand, thought that the world was created by God *ex nihilo*. The question then arises whether God created it in time or eternity. To this question, different answers were given. In this presentation, we will discuss the answer to the above question given by Thomas Aquinas. We will primarily focus on his work *De aeternitate mundi*, but other works in which he touched on the subject will be referenced too. His solution was peculiar and caused a lot of debates during his lifetime. Because of that, we will critically inquire into the arguments of those philosophers who brought solutions different from the one Thomas gave. In the end, it will be shown that his solution is more comprehensive because it touches on the question of the relation between faith and reason, theology and philosophy, the status of theology as a science and the freedom of philosophical thought. It will also be shown that Thomas' thought remains a contemporary challenge for our time which is not inclined towards a free thought on reality.

JAKOV ERDELJAC

*Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

TRANSCENDENTALNA FENOMENOLOGIJA I KULTURA: PITANJE POIMANJA SVIJETA U KASNOGA HUSSERLA

Promjena stava u kasnom Husserlu ima dvostruko značenje. Prvotno je značenje ono koje važi kao glavna odrednica za transcendentalnu fenomenologiju, dok je drugotno značenje ono koje se odnosi spram sfere kulture. Naime, radi se o tome kako je upravo kultura postala ono što je dio svrhe predmetnog interesa nove *epoche* kroz problematiziranje onoga što je pretpostavljeno u svemu što pretendira na objektivnost u znanosti. Upravo je taj odnos spram objektivnosti ključan jer prikazuje važnost transcendentalne analize na prethodno navedenom predmetnom području, dok je pojam svijeta ono što određuje smjer kretanja same metode.

TRANSCENDENTAL PHENOMENOLOGY AND CULTURE: THE NOTION OF THE WORLD IN LATE HUSSERL

Changing “the attitude” in late Husserl has a twofold meaning. The primary one is that which serves as the main determinant of transcendental phenomenology, while the secondary meaning is that which relates it to the sphere of culture. Namely, it is about how culture has become a part of the sphere of interest of the new phenomenological *epoche* because it questions everything assumed in the claims of objectivity in different sciences. The relationship to objectivity is crucial because it shows the importance of transcendental analysis in the aforementioned subject area, while the notion of the world determines the direction of movement of the method itself.

NIKOLINA IRIS FILIPOVIĆ¹, KSENIJA MAGDA²

¹ *Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Education, University of Zagreb, Croatia*

² *Sveučilišni centar za protestantsku teologiju »Matija Vlačić Ilirik«, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Matthias Flacius Illyricus University Centre for Protestant Theology, University of Zagreb, Croatia*

FRITZ JAHR IZMEĐU ZNANOSTI I TEOLOGIJE

Najkraće rečeno, ovo izlaganje ima za cilj pokazati dubinu biblijskoga promišljanja koje je Fritza Jahra dovelo do termina »bioetika«. Time je ujedno odredio i njezin sadržajni opseg koji se danas tematizira pod pojmom šire ili europske bioetike. Izlaganje se naslanja na istraživanje Rinčić i Muzura, s tim da dublje istražuje značaj biblijske teologije u društvenim, povijesnim i misaonim kretanjima na kraju 19. i početku 20. stoljeća, a koji za temeljnu problematiku imaju smještanje teologije spram filozofije i znanosti. Cilj je izlaganja pokazati da i danas, kao i u Jahrovo vrijeme, biblijska teologija može biti bolji *locus* za bioetički dijalog s kršćanskom perspektivom od dogmatske teologije, s kojom se obično diskutira. Želimo pokazati da je upravo biblijska teologija spremnije tražila odgovore na nova pitanja u suradnji s filozofijom i prirodnim znanostima, što je i iznjedrilo Jahrov termin i za njega vezanu širinu razmatranja svijeta.

FRITZ JAHR BETWEEN SCIENCE AND THEOLOGY

In short, this presentation seeks to show the depth of bible-based deliberation, which has resulted in Fritz Jahr's coining of the term "bioethics". By doing this, Jahr has determined its content, thematized today as the broader European bioethics. The presentation has its roots in the Rinčić' and Muzur' research but features a deeper view of the importance of biblical theology and its method in social, historical and rational debates at the end of the 19th and the beginning of the 20th centuries. These debates are driven by the fundamental problem of theology's place alongside philosophy and science. The goal of the presentation is to show that today, just as in Jahr's circumstances back then, biblical theology can be the better *locus* for a bioethical dialogue with the Christian perspective, although it is usually sought through dogmatics. We want to show that at the turn of the 20th century, biblical theology has more readily accepted difficult contemporary questions to attempt viable answers together with philosophy and natural sciences, which has, in the end, resulted in Jahr's durable term of bioethics and the connected width of perspective it promised regarding the world.

PREDRAG FINCI

*London, Ujedinjeno Kraljevstvo /
London, United Kingdom*

UMJETNOSTI I UTOPIJA

Odnos prema utopiji odnos je prema stvarnosti. Utopija je tema mnogih umjetničkih djela, čak se može tvrditi da je umjetnost najpotpuniji opis utopije, a i sama umjetnost radi na ostvarenju utopije. Umjetnost u sebi ima elemente utopijskog i zapravo je jedina potpuno ostvarena utopija.

THE ARTS AND UTOPIA

The position on utopia is the position on reality. Utopia is the theme of many works of art, one can even claim that the arts are the ultimate description of utopia, and the arts strive to achieve utopia. The arts contain utopian

elements, and actually, the arts are the completely accomplished version of utopia.

MICHAEL GEORGE

*Religious Studies Department, St. Thomas University, Fredericton, Canada /
Odjel za religijske studije, Sveučilište sv. Tome, Fredericton, Kanada*

REPLACING REDUCTIONISM: LIFE, EMERGENT PROBABILITY, COMPLEXITY, AND THE POSSIBILITY OF ETHICS

Inasmuch as the world indicates a fundamental range of attitudes and perspectives about ourselves and our environment(s), any structural flaws in our thinking and understanding of such certainly lead to a wide range of problems. In our current world climate, the tendency to simplify everything to how any x affects us/me leaves us in a common sense perspective, where only our perceived interests are valid. Such patterns contribute hugely to the anti-intellectual and ahistorical positions which now render most of our economic and political behaviours incoherent at best. Such reductionist tendencies are being contested in areas such as biophysics and biology, where the emergence and identification of higher levels of intelligibility are now recognized as foundational and normative. Such trends emphasize the significance of actual conditions and contexts and the sublation of existing patterns by emergent intelligibilities. These developments reinforce the significance of historical consciousness as a collective project and reverse our tendencies toward reductionism. This grounds the possibility of ethics that privilege growth and development as foundational and normative. In short, we might be able to suggest that people could become better than we are and that this might become a coherent and consistent project.

UMJESTO REDUKCIONIZMA: ŽIVOT, POJAVNA VJEROJATNOST, SLOŽENOST I MOGUĆNOST ETIKE

Budući da svijet ukazuje na postojanje temeljnog raspona stavova i perspektiva o nama samima i o našoj okolini ili o našim okolinama, sve strukturalne greške u našem mišljenju i razumijevanja toga zasigurno dovode do

širokog raspona problema. U našoj trenutnoj svjetskoj klimi, tendencija da se sve pojednostavi na to kako bilo koji x utječe na nas/mene ostavlja nas u zdravorazumskoj perspektivi u kojoj su važeći samo naši percipirani interesi. Takvi obrasci uvelike doprinose anti-intelektualnim i ahistorijskim pozicijama koje trenutno čine većinu našeg ekonomskog i političkog ponašanja, u najboljem slučaju, nekoherentnim. Takve se redukcionističke tendencije osporavaju u područjima kao što su biofizika i biologija, u kojima se pojavljivanje i prepoznavanje viših razina inteligibilnosti trenutno smatraju temeljnim i normativnim. Takvi trendovi naglašavaju važnost stvarnih uvjeta i konteksta te uklanjanje postojećih obrazaca novonastalim inteligibilnostima. Ti razvoji osnažuju značaj povijesne svijesti kao kolektivnog projekta i zaokreću naše tendencije prema redukcionizmu. Kao takvo, to utemeljuje mogućnost etike koja bi promovirala rast i razvoj kao temeljne i normativne. Ukratko, mogli bismo zastupati tezu da bi ljudi mogli postati bolji od nas i da bi to moglo postati projektom koji je koherentan i konzistentan.

ALEKSANDRA GOLUBOVIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Rijeka, Croatia

SVIJET U OČIMA FILOZOFA – PRILOG IZ FILOZOFIJE ODGOJA

U izlaganju ću se fokusirati na odabrane aspekte viđenja svijeta kroz oči filozofa, ponajprije filozofa odgoja (a u određenoj mjeri i interdisciplinarno). Riječ je o pokušaju sagledavanja uloge filozofa u svijetu (s obzirom na status filozofije općenito, a posebice u suvremeno doba koje je pred nas stavilo iznimne izazove i poteškoće) i viđenju svijeta iz perspektive odgoja (i filozofije odgoja). Rasprava je to o čovjeku koji se odgaja u prvom redu za kritičko mišljenje, a sigurno još važnije – za budućnost (u kojoj je glavni cilj izgraditi kvalitetnog građanina) koja od nas u tom smislu zahtijeva razvoj i usavršavanje odabranih specifičnih vještina i kompetencija.

THE WORLD IN THE *EYES* OF PHILOSOPHERS – A CONTRIBUTION FROM THE PHILOSOPHY OF EDUCATION

In my presentation, I will focus on selected aspects of seeing the world through the eyes of philosophers, primarily philosophers of education (and, to some extent, interdisciplinary). It is an attempt to see the role of philosophers in the world (given the status of philosophy in general, and especially in modern times that have presented us with extraordinary challenges and difficulties) and see the world from the perspective of education (and philosophy of education). It is a discussion about a man who is educated primarily for critical thinking and, certainly more importantly – for the future (in which the main goal is to mould a quality citizen) that requires us to develop and improve selected specific skills and competencies.

HASNIJE ILAZI

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Prištini, Kosovo /
Faculty of Philosophy, University of Pristina, Kosovo*

SVIJET KAO (NEO)PERCEPCIJA

Čovjek je biće »prema svijetu otvoreno«, biće koje »ima svijet«, tvrdi Scheler. Prema Cassireru, pitanje čovjeka postaje pitanje o svijetu putem kategorije smisla. U biti, čovjek komunicira sa samim sobom unutar ljudskog svijeta simbolā. Taylor modernog čovjeka vezuje uz Sebstvo kao identitet u nastanku, individualnost koja se izgrađuje vezana uz iskustvo kao izvanjsku percepciju, doživljaj drugoga i interoperabilnost. Filozofska paradigma percepcije svijeta promijenila je posrednika. Čovjek kao tjelesnost i umnost postaje nedovoljan za spoznaju onoga što svijet biva ili se vjeruje da jest. Antropološka, socijalna i etička utemeljenost odnosa čovjeka i svijeta dobiva na važnosti u usporedbi s prethodno dominantnom metafizičkom pozadinom. Odnos čovjek-svijet transformira se u odnos čovjek–ljudski svijet, kao misaoni poduhvat poticanja i prepoznavanja promjena kroz koje svijet prolazi kao rezultat ljudske intervencije. Izlaganje će predstaviti: (I) svijet kao percepciju promijenjene čulnosti; (II) antropološko i etičko nadilaženje epistemološke krize.

THE WORLD AS A (NEO)PERCEPTION

Human is a being “open to the world”, a being that “has the world”, claims Scheler. According to Cassirer, the question of the human becomes a question of the world through the category of sense. In essence, human communicates with themselves within the human world of symbols. Taylor links the modern human to the Self as an identity in the making. This individuality is built up related to experience as an external perception, a representation of the other, and interoperability. The philosophical paradigm of world perception has changed the mediator. Man as physicality and mind becomes insufficient to know what the world is or is believed to be. The anthropological, social and ethical basis of the relationship between humans and the world gains importance compared to the previously dominant metaphysical background. The relationship between humans and the world is transformed into a relationship between humans and the human world as a thought endeavour to encourage and recognize the changes that the world is going through due to human intervention. The work will present: (I) the world as a perception of changed sensibility; (II) anthropological and ethical overcoming of the epistemological crisis.

HRVOJE JURIĆ¹, KATARINA GAMBERGER²

¹ *Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /*

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

² *Gimnazija Lucijana Vranjanina, Zagreb, Hrvatska /*

Lucijan Vranjanin Gymnasium, Zagreb, Croatia

»SVIJET« U FILOZOFIJI: SVIJET KAO TEMA U HRVATSKOM GIMNAZIJSKOM KURIKULU I UDŽBENICIMA FILOZOFIJE

U hrvatskom kurikulumu nastavnog predmeta *Filozofija* za gimnazije jedna je domena posvećena temi »Postojanje i svijet«, što uključuje problematiku metafizike, ontologije, filozofijske antropologije, filozofije prirode i filozofijske teologije. Budući da je kurikulum svojevrsna partitura za pisanje udžbenika filozofije, bilo bi zanimljivo – u kontekstu simpozija o *Svijetu u filozofiji* – istražiti i usporediti kako su autori i autorice triju aktualnih hrvatskih udžbenika filozofije obradili temu »svijet«. U ovom izlaganju napraviti ćemo početni

korak u tom pravcu i fokusirati se na udžbenik čiji smo autori (Hrvoje Jurić, Katarina Stupalo, *Filozofija: udžbenik filozofije u četvrtom razredu gimnazija*, Zagreb: Školska knjiga, 2021.) te prikazati na koji smo način nastojali zadovoljiti zahtjeve kurikula. U tu svrhu, najprije ćemo ukratko predstaviti cjelinu kurikula i našeg udžbenika, a potom ćemo prikazati one dijelove udžbenika u kojima smo obradili problematiku svijeta, uključujući naš autorski tekst, izabrane tekstove filozofa i prateću metodičko-didaktičku »opremu«.

“WORLD” IN *PHILOSOPHY*: WORLD AS A TOPIC IN THE CROATIAN GYMNASIUM PHILOSOPHY CURRICULUM AND TEXTBOOKS

In the Croatian curriculum of the gymnasium subject *Philosophy*, one domain is devoted to the topic “Existence and World”, which includes the issues of metaphysics, ontology, philosophical anthropology, philosophy of nature, and philosophical theology. Since the curriculum is a kind of score for writing philosophy textbooks, it would be interesting – in the context of the symposium on the *World in Philosophy* – to research and compare how the authors of three current Croatian philosophy textbooks dealt with the topic of the “world”. In this presentation, we will take an initial step in this direction and focus on the textbook we authored (Hrvoje Jurić, Katarina Stupalo, *Philosophy: Textbook for the Fourth Grade of Gymnasium*, Zagreb: Školska knjiga, 2021), and show how we tried to satisfy curriculum requirements. For this purpose, we will first briefly present the entire curriculum and our textbook. Then those parts of the textbook in which we dealt with the issues of the world, including our texts, selected philosophers’ texts, and accompanying methodological-didactic “equipment”.

GORAN KARDAŠ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

SVIJET I NJEGOVA GRANICA U BUDDHINOM NAUKU

U izlaganju pokušavam ocrtati što za Buddhu predstavlja »svijet«, u kojem su odnosu svijet »tamo vani« i čovjekove spoznajne moći te koje su grani-

ce spoznaje svijeta preko kojih spoznavatelj ne može prijeći. Pokazat će se da Buddha u svojim odgovorima anticipira Kantovu poziciju u pogledu mogućnosti spoznaje svijeta. Dapače i začudno, čini se da je Buddhina pozicija, jednako kao i Kantova, historijski formulirana u pokušaju pronalazjenja rješenja za sukob između metafizičkog mišljenja i radikalnog skepticizma.

WORLD AND ITS LIMIT IN BUDDHA'S TEACHING

In my presentation, I try to outline what the "world" represents for the Buddha, in what relation are the world "out there" and man's cognitive abilities, and what are the limits of knowledge of the world that the knower cannot transgress. In his implicit and explicit answers to these questions, it will be shown that Buddha anticipates Kant's position regarding the possibility of knowing the world. Moreover, and surprisingly, Buddha's position, like Kant's, seems to have been historically formulated to find a solution to the conflict between metaphysical thought and radical scepticism.

MARCUS KNAUP

*FernUniversität in Hagen, Deutschland /
Sveučilište u Hagen, Njemačka*

NANO-WELTEN UND INTEGRATIVE BIOETHIK

Shaping the World Atom by Atom lautet der sprechende Titel des Heftes zur Gründung der US-amerikanischen Nanotechnologie-Initiative. Durch Nanotechnologie soll demnach Materie in Nanogröße analysiert, verschoben, neu konfiguriert und so neue Eigenschaften hervorgebracht werden. Der Beitrag erörtert den Blick in „Nano-Welten“ aus der Perspektive der Integrativen Bioethik.

NANO-SVJETOVI I INTEGRATIVNA BIOETIKA

Shaping the World Atom by Atom glasi rječit naslov brošure o inicijativi za osnivanje američke nanotehnologije u SAD-u. Prema tom gledištu, pomoću nanotehnologije treba analizirati materiju u nano veličini, pomicati, iznova

konfigurirati te na taj način proizvoditi nove kvalitete. Predavanje razmatra pogled u »nano-svjetove« iz perspektive integrativne bioetike.

IVANA KNEŽIĆ

*Odjel za filozofiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska /
Department of Philosophy, University of Zadar, Croatia*

PHYSIS, DUŠA I SVIJET IDEJA U PLATONOVOJ FILOZOFIJI

Cilj ovog izlaganja jest osvijetliti Platonovo shvaćanje *physis*a. Kako bi se postigao taj cilj, bit će neophodno na samom početku istaknuti da *physis* u Platonovoj filozofiji nije jednoznačan pojam. Izlaganje se, međutim, neće baviti detaljnom analizom svih značenja tog pojma, već će se fokusirati na ono značenje koje predstavlja novinu u odnosu na Platonove prethodnike, kao njegov originalni doprinos razumijevanju te tematike, koja je od samih početaka Zapadne filozofije intrigirala ljudski um te je bila u središtu zanimanja prvih grčkih mislilaca. To je ono značenje u kojem Platon dovodi *physis* u usku vezu s nematerijalnom, inteligibilnom zbiljom – dušom i svijetom Ideja. To značenje *physis*a, koje se samo naslućuje u Platonovim ranijim spisima, otkriva se u pravom smislu tek analizom djela iz zrelog i kasnog razdoblja njegova filozofskog stvaralaštva.

PHYSIS, SOUL AND THE REALM OF IDEAS IN PLATO'S PHILOSOPHY

The purpose of this presentation is to elucidate Plato's understanding of *physis*. To achieve this purpose, it will be necessary to point out at the beginning that *physis* in Plato's philosophy is not a univocal term. Yet, the presentation will not analyse this term's meanings in detail. Instead, the focus will be on the meaning which represents a novelty regarding Plato's predecessors, as his original contribution to the understanding of this issue, which intrigued the human mind from the very beginning of Western philosophy and, as such, was of central interest for the first Greek philosophers. It is the meaning in which Plato brings *physis* in close relation to the non-material, intelligible reality – to the soul and the realm of Ideas. This meaning of *physis*, being merely vaguely

implied in the earlier periods of Plato's philosophical writings, can be revealed in a real sense only by analysing his mature and late works.

MARIJANA KOLEDNJAK¹, DAMJANA KOLEDNJAK²

*¹ Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia*

*² Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Education, University of Zagreb, Croatia*

SVIJET U FILOZOFIJI MARTHE NUSSBAUM

Martha (Craven) Nussbaum američka je živuća filozofkinja. U središtu su njezina interesa antička grčka i rimska filozofija, filozofija prava, feminizam, politička filozofija, filozofija obrazovanja te umjetnost. Poznata je i po svojoj angažiranosti u suvremenim temama, a koje se bave ljudskim pravima s osobitim naglaskom na ženska prava, politički feminizam, društvenu pravdu, ekonomski razvoj, LGBTQIA+ prava, pravo na obrazovanje i mnoga druga. Da bi društvo bilo stabilno i predano demokratskim načelima, potrebna su mu više nego odvojena moralna načela. Ono treba njegovati određene emocije te naučiti ljude empatično ulaziti u tuđe živote. Emocije su, prema Nussbaum, važan element ljudske, odnosno emocionalne inteligencije kao i cjelokupnog ljudskog blagostanja, života općenito. Teme koje Martha Nussbaum aktualizira u filozofiji nipošto nisu efemerne, već prijeko potrebne i neophodne za formiranje budućnosti svakog društva. Pritom smatra da su humanističke znanosti presudne u oblikovanju smislene budućnosti svijeta.

THE WORLD IN MARTHA NUSSBAUM'S PHILOSOPHY

Martha (Craven) Nussbaum is an American living philosopher. At the centre of her interest are ancient Greek and Roman philosophy, philosophy of law, feminism, political philosophy, philosophy of education and art. She is also known for her involvement in contemporary issues, which deal with human rights with a particular emphasis on women's rights, political feminism, social justice, economic development, LGBTQIA+ rights, the right to education and many others. For a society to be stable and committed to democratic principles, it needs more than separate moral principles. It should nurture certain emotions

and teach people to enter into other people's lives empathetically. According to Nussbaum, emotions are an important element of human or emotional intelligence, overall human well-being, and life in general. The topics that Martha Nussbaum brings up to date in philosophy are by no means ephemeral but very necessary and crucial for the formation of the future of every society. At the same time, she believes that the humanities are essential in shaping the meaningful future of the world.

JELENA KOPAJTIĆ

*Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Rijeka, Croatia /
Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska*

FREE WILL THEODICY: PROBLEMS WITH REDUCING EVERY EVIL TO MORAL EVIL

In my presentation, I will briefly present the evidential problem of evil in the contemporary analytical philosophy of religion and one of the most common theodicies, the so-called Augustinian Free Will Theodicy (FWT). My main focus will be on the extensions added to the FWT so that it could provide better reasons for explaining natural evils and *horror evils* (van Inwagen 1999), i.e. evils with no apparent reason. The extensions I am dealing with are primarily the hypothesis that natural evils are the result of the Fall of Man, or the Original Sin, and secondary, the hypothesis that the suffering of the innocent (horror evil) is also somehow the result of the Original Sin. I will present possible problems FWT could have with these extensions if it presupposes philosophical theism and, at the same time, if it maintains traditional Christian philosophical hypotheses derived from the scriptures.

TEODICEJA SLOBODNE VOLJE: PROBLEMI S REDUCIRANJEM SVAKOG ZLA NA MORALNO ZLO

U svojem ću izlaganju ukratko predstaviti evidencijski problem zla u suvremenoj analitičkoj filozofiji religije, kao i jednu od najčešćih teodiceja, takozvanu augustinsku teodiceju slobodne volje (TSV). Moj glavni fokus bit će na proširenjima koja su dodana TSV-u kako bi mogla pružiti bolje razloge za objašnjenje prirodnih zala i *užasnih zala* (van Inwagen 1999), točnije zala bez

vidljivog razloga. Proširenja s kojima se bavim prvenstveno su hipoteza da su prirodna zla rezultat *pada* ljudi ili iskonskog grijeha, a zatim, hipoteza da je patnja nevinih (užasna zla) također na neki način rezultat iskonskog grijeha. Predstaviti ću moguće probleme koje bi TSV s tim proširenjima mogla imati ako pretpostavlja filozofski teizam i istovremeno zadržava tradicionalne kršćanske filozofske hipoteze izvedene iz svetih spisa.

MARKO KOS

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

SLIKA SVIJETA U FILOZOFIJI EMILA CIORANA

Cinizam i pesimizam kao filozofske teme prisutne su već u antičkoj filozofiji, no njihova revitalizacija u 19. stoljeću otvorila je put novim interpretacijama. Kao opće mjesto u tim raspravama nerijetko se javlja Schopenhauer, a nakon njega Nietzsche i uvijek popularna filozofija egzistencijalizma. Nastavljač, ali ujedno i najveći kritičar pravaca filozofije u kojima se te teme raspravljaju svakako je rumunjsko-francuski filozof Emil Cioran. Cioranova fragmentarna filozofija od 1930-ih do sredine 1970-ih godina pokazuje kako filozofska razmatranja o tradicionalnim temama još uvijek nisu iscrpljena. Štoviše, Cioran otvara vrata kritici »zdravorazumskog« i nadilaženju veličanja »života« koje je uspostavljeno ničeanskim pozitivnim nihilizmom. Utoliko, izlaganjem se nastoje prikazati opća mjesta kojima se uspostavlja slika svijeta u Cioranovoj filozofiji.

THE IMAGE OF THE WORLD IN THE PHILOSOPHY OF EMIL CIORAN

Cynicism and pessimism as philosophical topics have been present since ancient philosophy, but their revitalization in the 19th century opened the way for new interpretations. In these discussions, Schopenhauer often appears as a commonplace, followed by Nietzsche and the ever-popular philosophy of existentialism. The successor, but also the most prominent critic of the philosophical tradition in which these topics were discussed, is undoubtedly the Romanian-French philosopher Emil Cioran. Cioran's fragmentary philosophy

from the 1930s to the mid-1970s shows that philosophical reflections on traditional issues are still not exhausted. Moreover, Cioran opens the door to critique “common sense” and overcoming the glorification of “life” established by Nietzsche’s positive nihilism. To that extent, the presentation aims to show the most common ideas that establish the image of the world in Cioran’s philosophy.

ANA MASKALAN

*Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Hrvatska /
Institute for Social Research in Zagreb, Croatia*

UTOPIJSKI NAZOR O SVIJETU I SVJETONAZOR O UTOPIJI

Filozofska promišljanja postojećeg svijeta kao i onoga kakvim bi on mogao i trebao biti praćena su nastankom filozofskih utopija, odnosno imaginarnih svjetova boljih od postojećega. Njihovo pomicanje u budućnost, posredovano židovsko-kršćanskom tradicijom, kao i promijenjeni svjetonazor vezan uz čovjekovu sposobnost da utječe na tu istu budućnost imalo je za posljedicu pretvorbu utopijskih svjetova u političke nacрте te je zapečatilo rasprave o vrijednosti utopijskog mišljenja kao nužne pretpostavke realizacije utopijskoga svijeta. U svojem ću se izlaganju baviti suvremenim utopijskim svjetovima, osvrćući se pritom na promjene i prilagodbe, kako utopijskog nazora o svijetu kao nužno promjenjivom, tako i svjetonazora o utopiji kao nužnoj za promjenu svijeta na bolje, zaključujući o njihovoj međusobnoj vezi, degradaciji i obnovi. Također, osvrnut ću se na temeljne razlike između tradicionalnih i suvremenih utopijskih svjetova iz perspektive utopijskog autorstva, utopijskog dosega i utopijske ambivalencije.

UTOPIAN VIEW OF THE WORLD AND THE WORLDVIEW OF UTOPIA

Philosophical reflections on the existing world and what it could and should be were accompanied by the emergence of philosophical utopias, or imaginary worlds better than the existing one. Their shift into the future, mediated by the Judeo-Christian tradition, as well as the changed worldview related to human’s ability to influence that same future, resulted in the transformation

of utopian worlds into political blueprints while sealing the debates about the value of utopian thought as a necessary precondition for a realisation of a utopian world. In my presentation, I will deal with contemporary utopian worlds, looking at changes and adaptations of both the utopian view of the world as necessarily changing and the worldview of utopia as necessary to change the world for the better, concluding on their mutual relationship, degradation and renewal. I will also look at the fundamental differences between traditional and contemporary utopian worlds from the perspective of utopian authorship, utopian reach, and utopian ambivalence.

BÉLA MESTER

*Research Centre for the Humanities, Institute of Philosophy, Budapest, Hungary /
Istraživački centar za humanističke znanosti, Institut za filozofiju, Budimpešta,
Mađarska*

THE CONCEPT OF THE WORLD AS A QUESTION OF THE MODERNITY AND THE PROBLEM OF ALIENATION

In the history of 19th-century European Continental thought appeared a new term, *alienation*. Theories of alienation have a critical potential: someone (a philosopher or a social group) is alienated *from the* 'real world', whatever that means. One can alienate *in an unnatural, artificial lifestyle, in the fictive universe of the belles-lettres, in the universe of the typography, or in the word, in the concept*. All these options can be regarded as the antecedents of current discourses about *virtual realities*. The planned presentation aims to offer an analysis of the appearance of the topic of *alienation from the real world* in the history of the 19th-century East-Central European ideas, linked with its roots in the controversies of the Kantian and Hegelian approaches and the Continental revival of the *common sense philosophy*; touching the consequences for our epoch.

KONCEPCIJA SVIJETA KAO PITANJE MODERNITETA I PROBLEM ALIJENACIJE

U povijesti europske kontinentalne misli 19. stoljeća pojavio se novi pojam, *otuđenje*. Teorije otuđenja imaju kritički potencijal: netko (filozof ili društ-

tvena skupina) je otuđen od 'stvarnog svijeta', što god to značilo. Netko se može otuđivati u *neprirodnom, umjetnom životnom stilu, u fiktivnom svemiru beletristike, u svemiru tipografije, ili u, jednom riječju, konceptu*. Sve te opcije mogu se smatrati pretečama današnjih diskursa o *virtualnim stvarnostima*. Cilj planiranog izlaganja jest ponuditi analizu pojave teme *otuđenja od stvarnog svijeta* u povijesti istočnih i srednjoeuropskih ideja 19. stoljeća, povezujući je s njezinim korijenima u kontroverzama kantovskog i hegelijanskog pristupa i kontinentalnog oživljavanja *common sense filozofije*; dotičući se posljedica koje ona nosi za našu epohu.

ŽELJKA METESI DERONJIĆ, LUCIJA PUŠONJIĆ

*Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

CORNELIUS AGRIPPA O ULOZI MAGIJE U SPOZNAJI SVIJETA

Heinrich Cornelius Agrippa von Nettesheim (1486. – 1535.), njemački liječnik, diplomat, teolog, alkemičar, filozof i najznačajniji renesansni predstavnik okultizma objavljuje 1533. godine svoje glasovito djelo *De occulta philosophia libri tres*. Kroz tri knjige svoje okultne filozofije, od kojih je prva posvećena prirodnoj magiji, druga nebeskoj (matematičkoj), a treća ceremonijalnoj, odnosno obrednoj magiji, Agrippa zastupa učenje o međusobnoj povezanosti zemaljskog i nebeskog svijeta, u čemu, pod snažnim utjecajem hermetičke tradicije, Marsilija Ficina i Pica della Mirandole, pronalazi i uporište za svoja izlaganja o važnosti bavljenja magijom. Magija je, kako će objasniti već na samom početku prve knjige svoje *De occulta philosophia*, čudesna sposobnost koja služi kontemplaciji najtajnovitijih stvari, sveta i uzvišena vrsta filozofije. Pored mnogih načina primjene i djelovanja od, primjerice, odvrćanja čovjeka od nemilih događaja, liječenja i očuvanja kvalitetnog života, magija ima i moć otkriti skriveno znanje. Agrippi je stalo do isticanja duhovne komponente magije pa joj pridaje uzvišenu zadaću jer ona čovjeku pruža mogućnost spoznaje svijeta u kojem se odražava božanska harmonija.

CORNELIUS AGRIPPA ON THE ROLE OF MAGIC IN COGNITION OF THE WORLD

Heinrich Cornelius Agrippa von Nettesheim (1486–1535), a German physician, diplomat, theologian, alchemist, philosopher and the most significant Renaissance representative of occultism, published his famous work *De occulta philosophia libri tres* in 1533. Throughout three books of his occult philosophy, the first of which is devoted to natural magic, the second to celestial (mathematical), and the third to ceremonial, i.e. ritual magic, Agrippa advocates the teaching of the interconnection of the earthly and heavenly worlds, in which, under the strong influence of the Hermetic tradition, Marsilio Ficino and Pico della Mirandola, finds a base for his presentations on the importance of practising magic. Magic is, as he will explain at the very beginning of the first book of his *De occulta philosophia*, a miraculous ability that serves the contemplation of the most mysterious things, it is a sacred and sublime type of philosophy. In addition to many ways of application and effects, e.g., turning away from unpleasant events, treatment and preservation of quality life, magic also has the power to reveal hidden knowledge. Agrippa cares about emphasizing the spiritual component of magic, so he assigns it a sublime task because it provides man with the possibility of knowing the world in which divine harmony is reflected.

DOMINIK MIKIĆ

*FernUniversität in Hagen, Deutschland /
Sveučilište u Hagenu, Njemačka*

DER VERSCHULDETE MENSCH

In der Präsentation sollen die Kategorien Schuld und Gewissensbiss näher untersucht werden, die unter anderem mit der Verwissenschaftlichung der Welt einhergehen beziehungsweise verstärkt werden und den Menschen sowohl individuell als auch kollektiv belasten. Dazu soll nach dem Ursprung der Schuld gesucht werden und betrachtet werden, wie Menschen oder vielleicht auch die Menschheit von Gewissensbissen geplagt, in den Wahnsinn getrieben werden/wird. Wenn Schuld und Gewissensbiss als Krisen betrachtet werden können,

so will ein Weg zur Katharsis und erlösenden Transformation gesucht werden, der unseren Blick in heutigen Zeiten öffnen könnte.

ČOVJEK S KRIVNJOM

U izlaganju ću pobliže razmotriti kategorije krivnje i grižnje savjesti. One se pojavljuju, odnosno pojačavaju, između ostaloga, s poznanstvljenjem svijeta, a čovjeka opterećuju kako individualno tako i kolektivno. Stoga treba istraživati i razmatrati podrijetlo krivnje. Jer ljudi, a zacijelo i čovječanstvo sâmo, mučeni grižnjama savjesti, mogu biti otjerani u ludilo. Ako se krivnja i grižnja savjesti promatraju kao krize, onda se može tražiti put za katarzu i oslobađajuću transformaciju. Takav bi pristup mogao otvoriti naš pogled u današnje doba.

PREDRAG MILIDRAG

*Institut društvenih nauka, Beograd, Srbija /
Institute of Social Sciences, Belgrade, Serbia*

S ONU STRANU DIHOTOMIJA SVIJETA *MATRIXA*: PLATON VS. DESCARTES, HEGEL VS. KANT

Osnovna teza izlaganja jest da svijet filmske trilogije (ili tetralogije) *Matrix* doživljava preobražaj od platonistički ustrojenog svijeta, preko hegelovske kritike podvojenosti do okretanja mogućnostima Marxove misli. U tom kontekstu pokazuje se da Descartes, njegova radikalna sumnja i uvid *cogito, ergo sum* jesu sasvim irelevantni za stjecanje spoznaje istine. Drugim riječima, kar-tezijanski je subjekt nemoćan pred demijurzima Matrixova svijeta. Dualizam, sada već kao takav, doveden je do ekstrema ne u spoznajnoj, niti u ontološkoj već u praktičnoj sferi, kada je pred Nea postavljen izbor između spasa čovječanstva i spasa žene koju voli. U skladu s kategoričkim imperativom, *on ne može* postupiti moralno u toj situaciji. Hegelova kritika kantovskog moralite-ta, izložena u kontekstu njegove filozofije povijesti, za sestre Wachowski jest pokazatelj gdje tražiti izlaz iz dualizma svjetova, naime u Marxovim idejama.

BEYOND THE DICHOTOMIES OF *MATRIX*'S WORLD: PLATO VS DESCARTES, HEGEL VS KANT

The basic thesis is that the world of the film trilogy (or tetralogy) *Matrix* experiences a transformation from a Platonic world to the possibilities of overcoming the dichotomies in Marx's thought. It is shown that in the world of *Matrix*, Descartes' radical doubt, his insight *cogito, ergo sum* and his dualism are completely irrelevant to gaining the truth; in other words, the Cartesian subject is powerless in front of the demiurges of the *Matrix*' world. The dichotomy was brought to extremes in the practical sphere when an alternative was put before Neo to save humanity or the woman he loves. In accordance with the categorical imperative he *cannot* act morally in this situation. For the Wachowski sisters, Hegel's critique of Kantian morality, outlined in the context of his philosophy of history, is an indication of where to seek a way out of the dichotomy of the *Matrix* world, namely in Marx's ideas.

ARTO MUTANEN

*Finnish Naval Academy, Finnish National Defence University, Helsinki, Finland /
Finska pomorska akademija, Finsko sveučilište nacionalne obrane, Helsinki,
Finska*

THE MYTH OF PROGRESS AND THE WESTERN WAY OF LIFE

Western scientific thinking is rooted in ancient Greece's science, which is essentially value-laden. Value-ladenness came from the pedagogy of the culture in which essential was to improve humanity in both the individual and the community. So, progress is essentially connected to the culture of ancient Greece. Even if the intellectual atmosphere was holistic, there were, at least, implicit tension between, for example, individual and community, and values and facts. The instrumental attitude of modern scientific thinking concretizes the tensions. Hence, although the Enlightenment owes much to ancient Greece, the progress in the Enlightenment is essentially factual. Thus it does not have such a philosophico-conceptual foundation as in ancient Greece, which entails the myth of the progress of the Enlightenment (Wittgenstein; von Wright). The myth of progress has been an obstacle in evaluating our Western way of life.

MIT O NAPRETKU I ZAPADNOM NAČINU ŽIVOTA

Zapadno znanstveno mišljenje ima svoje korijene u znanosti antičke Grčke koja je, u svojoj biti, vrijednosno opterećena. Ta vrijednosna opterećenost proizašla je iz pedagogije kulture u kojoj je bilo bitno unaprijediti ljudskost pojedinca i zajednice. Dakle, napredak je bio bitno vezan uz kulturu antičke Grčke. Čak i ako je intelektualno ozračje bilo holističko, postojala je barem implicitna napetost između, primjerice, pojedinca i zajednice te vrijednosti i činjenica. Instrumentalni stav suvremenog znanstvenog mišljenja konkretizira napetosti. Stoga, iako prosvjetiteljstvo mnogo duguje antičkoj Grčkoj, napredak u prosvjetiteljstvu činjeničan je u svojoj biti. Zato nema onakvu filozofsko-konceptualnu utemeljenost kakvu je imao u antičkoj Grčkoj, koji za sobom povlači mit o napretku prosvjetiteljstva (Wittgenstein; von Wright). Mit o napretku bio je prepreka u vrednovanju našeg zapadnog načina života.

HEINZ-ULRICH NENNEN

*Institut für Philosophie, Karlsruher Institut für Technologie, Deutschland /
Institut za filozofiju, Institut za tehnologiju u Karlsruheu, Njemačka*

DIOTIMA. ÜBER DEN EROS, DIE SCHÖNHEIT DER SEELE UND DAS HUMANISTISCHE MENSCHENBILD

Wie im Höhlengleichnis und beim Seelengespann, geht es auch in der Rede der Diotima um einen Aufstieg, nunmehr aber in der Liebe. Sie empfiehlt eine Orientierung am Begehren des Schönen, wobei die Erotik nicht schlecht geredet wird. Insofern ist die Rede von ‚platonischer Liebe‘ als einer ohne Begehren philosophisch nicht legitim, weil ausdrücklich jede Form von Liebe zugelassen wird. Sie sei ein ‚heiliger Wahn‘, der von sich aus über sich selbst hinaus in transzendente Höhe führen werde, wenn sich dem nichts entgegengestellt. Damit ist ein tiefes Geheimnis angesprochen, es geht darum, dass wahre Schönheit von innen herkommt, von der Schönheit der Seele. Beim humanistischen Menschenbild geht es darum, diese innere Schönheit zu entfalten. Aber die Individuation bereitet immer mehr Probleme. Depressionen nehmen explosionsartig zu und die Psychologie ist überfordert, Orientierung zu leisten. Es ist an der Zeit, mithilfe der Philosophischen Psychologie diese Probleme

aufzugreifen: Wir befassen uns zu viel mit der Psyche, aber zu wenig mit der Seele.

DIOTIMA. O EROSU, LJEPOTI DUŠE I HUMANISTIČKOJ SLICI SVIJETA

Kako je u prispodobi špilje i u metafori o zaprezi duše tako je i u govoru Diotime riječ o usponu, ovaj puta u ljubavi. Ona preporučuje usredotočenje na žudnju za lijepim, pri čemu o erotici ne zbori ružno. Utoliko govor o 'platonskoj ljubavi' kao takvoj bez žudnje filozofski nije legitiman. Jer izrijeком se dopušta svaki oblik ljubavi. Ona je 'sveto ludilo' koje se samo od sebe uzdiže u transcendentnu visinu iznad sebe, ako joj se ništa ne suprotstavlja. Time je otvorena rasprava o dubokom otajstvu; riječ je o tome da istinska ljepota dolazi iznutra, od ljepote duše. Pri humanističkoj slici svijeta radi se o tome da se razvije ta unutarnja ljepota. No individuacija stvara sve više problema. Depresije su u eksplozivnom porastu i psihologija je preopterećena težnjom za orijentacijom. Došlo je vrijeme da se tim problemima pristupi uz pomoć filozofijske psihologije: bavimo se previše psihom, a premalo dušom.

JESÚS PADILLA GÁLVEZ

Faculty of Law and Social Sciences, University of Castilla-La Mancha, Toledo, Spain /

Fakultet prava i društvenih znanosti, Sveučilište Castilla-La Mancha, Toledo, Španjolska

WORLD, REALITY AND STATES OF AFFAIRS

What does the term "world" refer to? Is the world a collection of "objects", a cabinet of curiosities or a collection of artefacts? If it were a collection of objects or artefacts, how can we understand the real meaning of the term? These questions bring us squarely into the ontological realm: we want to know what we consider the "world" and how we can grasp what is there. These questions open up new perspectives: should we study the ontology of objects in a logical space? If so, then in space, we should study the links between the objects we observe in the world. This presentation aims to present a critical evaluation of

the relationship between “world” and “reality”. The integration of reality in modern logic is carried out through the thematization of states of affairs. We observe a certain ambivalence in the ontological tradition since the world is described as a set of positive events, while in reality, it allows us to embrace both positive and negative events. To understand the distinction, the concept of states of affairs is introduced.

SVIJET, STVARNOST I STANJA STVARI

Na što se pojam »svijet« odnosi? Je li svijet zbirka »objekata« ili ormar zanimljivosti ili zbirka artefakata? Ako je zbirka objekata ili artefakata, kako možemo razumjeti pravo značenje tog pojma? Ta nas pitanja vode ravno u ontološko područje: želimo znati što smatramo »svijetom« i kako možemo shvatiti ono što je u njemu. Ta pitanja otvaraju nove perspektive: trebamo li proučavati ontologiju objekata u logičkom prostoru? Ako je tako, onda bismo u svemiru trebali proučavati veze između objekata koje promatramo u svijetu. Cilj je ovog izlaganja kritičko vrednovanje odnosa »svijeta« i »stvarnosti«. Integracija stvarnosti u modernoj logici provodi se tematiziranjem stanja stvari. Uočavamo određenu ambivalentnost u ontološkoj tradiciji, budući da se svijet opisuje kao skup pozitivnih događaja, dok nam u stvarnosti dopušta da obuhvatimo i pozitivne i negativne događaje. Da bismo razumjeli razliku, uvodi se koncept stanja stvari.

DEMIAN PAPO

*Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, J. J. Strossmayer University of Osijek,
Croatia*

KOTRULJEVIĆEVA SLIKA SVIJETA I SVJETONAZOR U SPISU *DE NAVIGATIONE*

Spis *De navigatione* dubrovačkog renesansnog mislioca Benedikta Kotruljevića prvi je hrvatski udžbenik plovidbe, kako ga je 1995. godine nakon pronalaska spisa odredio akademik Darko Novaković. Zla kob tog Kotruljevićeva spisa mogla se, tvrdi Novaković, nazrijeti već iz godine njegova nastanka (1464.) jer u njemu »nema nikakvih, a kamoli senzacionalnih vijesti

o Novom svijetu«, što je Novaković procijenio ‘najslabijom’ točkom čitava rukopisa, i to zato što je »skoro otkriće Amerike dijelom posve opovrgnulo, a dijelom uvelike nadmašilo zemljopisnu podlogu Kotruljevićeva prikaza«. Tu podlogu, dakle Kotruljevićevu sliku svijeta, činio je Ptolemejev kozmografski i kartografski predložak, ali i Kotruljevićevo iskustvo plovidbe. *De navigatione* se sastoji od triju cjelovitih knjiga i četvrte nedovršene. Ponajbolji opis njihova sadržaja ponudio je Ivica Martinović, zaključivši da je riječ o stupnjevito građenoj tetralogiji o moru: oceanopis, brodogradnja, umijeće plovidbe s astronomijom i meteorologijom te peljar. Pritom ističem da je Kotruljević svoju tetralogiju uvelike prozeo filozofskim promišljanjima, a proukama tog njezina sloja dosad su se bavila tek trojica istraživača hrvatske filozofske baštine: Ivica Martinović, Davor Balić i Demian Papo. Iz njihovih istraživanja doznajemo da spis obiluje povijesnofilozofskim, prirodnofilozofskim i etičkim sadržajem. Kršćanska kozmogonija s početka spisa, zatim obilno i učestalo oslanjanje na kršćanske tumačitelje Aristotelove misli iz njegova središnjeg dijela te, naposljetku, peljar po uzoru na Ptolemejev na kraju spisa, razotkrivaju Kotruljevićevu sklonost aristotelovsko-ptolemejskoj tradiciji uronjenoj u kršćanski svjetonazor.

COTRUGLI'S IMAGE OF THE WORLD AND WORLDVIEW IN *DE NAVIGATIONE*

The writings *De navigatione* of the Ragusan Renaissance thinker Benedetto Cotrugli is the first Croatian navigation textbook, as it was defined by academician Darko Novaković in 1995 after discovering it. The ill fate of Cotrugli's writings, as Novaković claims, could have already been glimpsed from the year of its creation (1464) because it does not contain any, let alone sensational, news about the New World, which Novaković assessed as the ‘weakest’ point of the entire manuscript, since the soon discovery of America almost completely disproved, and partly greatly surpassed the geographical basis of Cotrugli's presentation. That basis, i.e. Cotrugli's image of the world, was grounded on Ptolemy's cosmographic and cartographic template and Cotrugli's navigational experience. *De navigatione* consists of three complete books and a fourth unfinished one. One of the best descriptions of their content was offered by Ivica Martinović, who concluded that it is a gradually built marine tetralogy: oceanography, shipbuilding, the art of navigation with astronomy and meteorology, and a navigational guide. Thereat it should be emphasized that Cotrugli's tetralogy is greatly imbued with philosophical reflections and

that only three researchers of Croatian philosophical heritage have dealt with the study of this layer of *De navigatione* thus far: Ivica Martinović, Davor Balić and Demian Papo. From their research, we learn that *De navigatione* is rich in content related to the history of philosophy, natural philosophy and ethics. Christian cosmogony at its beginning, abundant and frequent reliance on Christian interpreters of Aristotle's thought from its central part and, finally, a navigational guide modelled upon Ptolemy's at its end, reveal Cotrugli's inclination towards the Aristotelian-Ptolemaic tradition immersed in the Christian worldview.

JOSIP PERIŠA

*Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

POJAM SVIJETA U RANIM MARXOVIM RADOVIMA U ODNOSU PREMA HEGELOVOJ FILOZOFIJI

Pojam svijeta u cjelokupnom sustavu filozofije Karla Marxa (marksizmu) zauzima izrazito važnu ulogu. To je istaknuto već u njegovim početnim radovima, neminovnim uporištima cijeloga Marxova filozofskog sustava, poglavito u doktorskoj disertaciji *Razlika između Demokritove i Epikurove filozofije prirode*. Razvoj pojma svijeta u Marxovim ranim radovima ključno je sagledati u odnosu prema Hegelovoj zaokruženoj, tj. totalnoj filozofiji kao neposrednome uzoru s obzirom na Marxov kritičan stav prema određenim Hegelovim koncepcijama te s obzirom na Marxovo aktivno sudjelovanje u životu lijevih mladohegelijanaca. Cilj je izlaganja analizirati razvoj Marxova pojma svijeta u odnosu prema Hegelu u smislu filozofije kao prakse, odnosno »neposrednoga realiziranja«, koja iz raspada totalne filozofije prelazi iz teorijskog u praktički odnos filozofije prema nefilozofijskom svijetu – kritiku.

THE CONCEPT OF THE WORLD IN MARX'S EARLY WORKS IN RELATION TO HEGEL'S PHILOSOPHY

The concept of the world in the entire system of Karl Marx's philosophy (Marxism) occupies a significant role, highlighted in his initial works, the inevitable grounds of Marx's whole philosophical system, especially in his

dissertation *The Difference Between Democritus' and Epicurus' Philosophy of Nature*. It is crucial to see the development of the concept of the world in Marx's early works in relation to Hegel's philosophy as an immediate role model in view of Marx's critical attitude towards certain Hegelian conceptions and view of Marx's active participation in the life of the left young Hegelians. The presentation aims to analyse the development of Marx's concept of the world in relation to Hegel in the sense of philosophy as a practice, moving from theoretical to practical relation of philosophy to the non-philosophical world, i.e. to criticism.

RICCARDO PERUZZI

*East China Normal University, Shanghai, China /
Istočnokinesko pedagoško sveučilište, Šangaj, Kina*

SPROUTS, JADE, AND SILK: THREE IMAGES OF CHAOS AND ORDER IN ANCIENT CHINA

A seed needs to be earthed in mud to be able to germinate. The irregular shape of raw jade hides its veins and structure. The silkworm cocoon is all muddled and tangled, concealing a germ of life. For the seed to sprout, the surface of mud must be broken; for the veins of jade to appear, its raw shape must be scratched; for silk to be woven, the cocoon must be opened. These three images characterize the Daoist discourse about chaos (*hundun*) and the ordered world that emerges from it. By tracing these metaphors in Chinese texts (as well as in the etymology of some key terms of the philosophical discourse) and by referring to the historical practices of carving and weaving, we can better understand the Daoist claim that the non-coercive participation of man in the world is what guarantees that order and harmony spontaneously develop from the primaeval fertile chaos.

KLICE, ŽAD I SVILA: TRI SLIKE KAOSA I REDA U ANTIČKOJ KINI

Sjeme treba biti uzemljeno u blatu da bi moglo proklijati. Nepravilan oblik sirova žada skriva njegove žile i strukturu. Čahura dudova svilca sva je zbr-

kana i zamršena, skrivajući klicu života. Da bi sjeme niknulo, mora probiti površinu blata; da bi se pojavile žilice žada, mora se izgrebati njegov sirovi oblik; da bi se svila istkala, čahura se mora otvoriti. To su tri slike koje obilježavaju daoistički diskurs o kaosu (*hundun*) i o uređenom svijetu koji iz njega proizlazi. Prateći te metafore u kineskim tekstovima (kao i u etimologiji nekih ključnih pojmova filozofskog diskursa) i pozivajući se na povijesne prakse rezbarenja i tkanja, možemo bolje razumjeti daoističku tvrdnju da je neprisilno sudjelovanje čovjeka u svijetu ono što jamči da se red i sklad spontano razvijaju iz iskonskog plodnog kaosa.

MATEJA PEVEC ROZMAN

*Faculty of Theology, University of Ljubljana, Slovenia /
Teološki fakultet, Sveučilište u Ljubljani, Slovenija*

WORLD AND MAN BETWEEN ANCIENT (OLD) AND MODERN ERA: RENAISSANCE AWAKENING

The tasks of philosophy and philosophers from ancient times till today are focused on two main points: the search for wisdom and the truth about the world. Behind this devotion to searching for the truth about the world, its origin, foundation and purpose, there is also the revelation of the truth about man, his origin, and the meaning of his life. In the transition from *mythos* to *logos*, a rational explanation of the world, its origin, and thus also an attempt to understand and explain man and a critical examination of man's personal and social order come to the fore. Later, the central question of rational inquiry shifts its focus to man; what his place in the cosmos is, how he should live, and what is the meaning of his life. The great philosophers of antiquity give different answers. In the Roman Hellenistic period, philosophy became even more of a "way of life" than it already appeared with Socrates, in the Middle Ages, the way of life was marked by man's relationship with his Creator. The Modern era represents a significant turning point. The main purpose of this presentation is to show the change in the perception of man and his role in the world and society, which appears during the transition between the Middle Ages and the New Age. In doing so, we rely on the Renaissance philosopher Giovanni Pico della Mirandola, who, in his famous work *Oratio de hominis dignitate* (*On the*

Dignity of Man), sings the praises of man and his dignity and, in a unique way, combines all the previous knowledge about man and the world.

SVIJET I ČOVJEK IZMEĐU ANTIKE I NOVOGA VIJEKA: RENEŠANSNO BUĐENJE

Zadaće filozofije i filozofa od antičkog su vremena do danas usmjerene na dvije glavne točke: potragu za mudrošću i istinom o svijetu. Iza te predanosti traženju istine u svijetu, njegovu postanku, utemeljenju i svrsi, nalazi se i otkrivanje istine o čovjeku, njegovu porijeklu i smislu njegova života. Na prijelazu iz *mythosa* u *logos* dolazi do izražaja racionalno objašnjenje svijeta, njegova nastanka, a time i pokušaj razumijevanja i objašnjavanja čovjeka te kritičko preispitivanje čovjekova osobnog i društvenog uređenja. Kasnije, glavno pitanje racionalnog istraživanja pomiče svoj fokus na čovjeka; koje je njegovo mjesto u kozmosu, kako treba živjeti, koji je smisao njegova života. Veliki filozofi antike daju različite odgovore. U rimskom helenističkom razdoblju, filozofija postaje još više »način života« nego što se to čini već kod Sokrata, u srednjem je vijeku način života bio obilježen odnosom čovjeka sa svojim Stvoriteljem. Novi vijek predstavlja veliku prekretnicu. Glavna je svrha ovog izlaganja prikazati promjenu u poimanju čovjeka i njegove uloge u svijetu i društvu koja se javlja na prijelazu između srednjeg i novog vijeka. Pritom se oslanjamo na renesansnog filozofa Giovannija Pica della Mirandolu koji u svojem poznatom djelu *Oratio de hominis dignitate* (*O dostojanstvu čovjeka*) pjeva hvalu čovjeku i njegovu dostojanstvu te na poseban način objedinjuje sve dosadašnje spoznaje o čovjeku i svijetu.

HRVOJE POTLIMBRZOVIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, J. J. Strossmayer University of Osijek,
Croatia*

STAVOVI STJEPANA MATIČEVIĆA O DISCIPLINARNOM SVIJETU

Stvaralaštvo hrvatskog filozofa i pedagoga Stjepana Matičevića (1880. – 1940.) sadrži i njegove stavove o disciplinarnosti, znači o paradigmi koja je

prevladavala u znanosti njegova vremena. Ti stavovi bili su dvojake naravi. Naime, u brojnim je slučajevima pohvaljivao disciplinarnost, posebice iz perspektive nastojanja uspostave pedagogije kao znanosti. Osim toga, specijalizaciju je prepoznao kao neizbježnu znanstvenu stvarnost. Međutim, Matičević je tijekom gotovo čitavog svojeg znanstvenog djelovanja (1912. – 1940.) kritizirao disciplinarni svijet i to na tri načina. Prvo, iznosio je izravne primjedbe disciplinarnim i specijalističkim sklonostima. Drugo, zagovarao je metodološki paralelizam (*paralelizam sredstava*) u znanosti, a u svrhu pospješivanja spoznaje. Treće, predlagao je i prožimanje (*kompliciranje i ispreplitanje*) spoznaja i metoda iz raznih znanosti i disciplina. Iz toga proizlazi da je podržavao znanstvene paradigme koje su nastale tek tijekom druge polovice 20. stoljeća: *multidisciplinarnost* i *interdisciplinarnost*. S obzirom na razdoblje u kojem je bilježio takve stavove, Matičevića je sasvim opravdano smatrati jednim od ranijih hrvatskih filozofa koji su u svojim djelima kritički promišljali o disciplinarnom svijetu.

STJEPAN MATIČEVIĆ'S ATTITUDES ON THE DISCIPLINARY WORLD

The work of the Croatian philosopher and pedagogue Stjepan Matičević (1880–1940) also contains his attitudes on disciplinarity, as it were, the paradigm that prevailed in the science of his time. Those attitudes were of dual nature. In fact, in many cases, he praised disciplinarity, especially from the perspective of the efforts to establish pedagogy as science. Besides that, he recognized specialization as an inevitable scientific reality. However, during nearly his entire scientific work, Matičević (1912–1940) criticized the disciplinary world, and he did that in a three-way manner. First, he made explicit objections to disciplinary and specialist tendencies. Second, he advocated methodological parallelism (*parallelism of means*) in science, with the aim to facilitate the acquisition of scientific knowledge. Third, he also suggested permeation (*complication and intertwining*) of knowledge and methods from various sciences and disciplines. Therefore, he supported scientific paradigms that emerged as late as the second half of the 20th century: *multidisciplinarity* and *interdisciplinarity*. Considering the period in which he recorded such attitudes, it is entirely justified to consider Matičević as one of the earlier Croatian philosophers who critically reflected on the disciplinary world in their works.

STJEPAN RADIĆ

Katholisch-theologische Fakultät in Đakovo, J.-J.-Strossmayer-Universität in Osijek, Kroatien /

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

„DIE WELT ALS EIN SICH SELBST GEBÄRENDES KUNSTWERK“. NIETZSCHES DEUTUNG DER WELT IM KONTEXT SEINER PHILOSOPHIE DES WERDENS

Wenn es um die Welt als solche d. h. alles Seiende im Ganzen geht, spricht Nietzsche von einer radikalen Negation bzw. Entbehrung (Deprivation). Für ihm gibt es keinen Sinn ganz zu schweigen von einem Zweck als irgendeinen Zielzustand und von einer Norm, Wahrheit, Substanz oder Evidenz. Alle diese stellen unsere (Gedanken-)Konstruktionen dar, ein unzulässiges *Anthropomorphisieren*, eine *Vermenschlichung* der Welt, durch wir sie zu deuten versuchen. Die Erkenntnis und das Werden schließen sich nach Nietzsche aus. Die bisherige Philosophie als die Geschichte Philosophie *sui generis* hat auf Grund Parmenideischen 'Ausgleichung von Sein und Denken das Sein des Seienden und damit das Sein der Welt vom Phänomen des Wissens her ausgelegt. Aber als ein ständiges Werden ist die Welt unerkennbar, aber doch mittels ihres „Künstlers“ sinnvoll durchsichtig. Für Nietzches Begriff der Kunst und des Künstlers ist vor allem Platon bestimmend. Wenn es um die Welt als ein Kunstwerk geht, handelt sich bei Platon um ein ständiges und nie zu Ende kommendes Werk. Wenn für Nietzsche die Welt im Auge des Künstlers durchsichtig ist, dann heißt diese Behauptung nicht, dass wir es in sie selbst leicht durchschauen können. Es ist viel mehr deshalb durchsichtig, weil es einen Durchblick durch (menschliche) Grundinstinkte im Ganze gewährt. Letztlich ist das Verhältnis zwischen der Welt und ihrem Künstler in dem Sinne von Bedeutung, weil der Künstler und sein Werk *identisch* sind, wobei der Künstler bei dem Schaffen unbedingt verschwinden soll, damit die Welt es Geschaffenen durchsichtig werden kann.

»SVIJET KAO SĀMO SEBE RAĐAJUĆE UMJETNIČKO DJELO«. NIETZSCHEOVO TUMAČENJE SVIJETA U KONTEKSTU NJEGOVE FILOZOFIJE BIVANJA

Kada se radi o svijetu kao takvom, to znači o onom bivajućem u cjelini, tada Nietzsche govori o jednoj radikalnoj negaciji odnosno lišavanju (deprivaciji). Prema njemu, nema smisla da ne govorimo o nekoj svrsi u vidu konačnog svršetka, kao niti norme, istine, supstancije ili evidencije. Sve te predstavljaju naše (misaone) konstrukcije, jedno nedopušteno *antropologiziranje*, jedno *počovječenje* svijeta, kroz koje ga pokušavamo protumačiti. Spoznaja se i bivanje prema Nietzscheu isključuju. Dosadašnja je filozofija kao povijest filozofije *sui generis* na temelju parmenidovskog izjednačavanja bitka i mišljenja, izlagala, s obzirom fenomena znanja, bitak bića (tj. bivajućeg) i time bitak svijeta. Međutim, kao jedno stalno bivanje, svijet je nespoznatljiv, ali je pomoću njegova »umjetnika« suvislo uočljiv. Za Nietzscheov je pojam umjetnosti i umjetnika prije svega Platon određujući. Kada se radi o svijetu kao jednom umjetničkom djelu, tada je kod Platona riječ o neprestanom i nikada do kraja okončanom djelu. Ako je svijet za Nietzschea u očima umjetnika providan (uočljiv), tada ta tvrdnja ne znači da ga (svijet) mi u njemu samom možemo s lakoćom razabrati, tj. shvatiti. On je više providan (uočljiv) jer kroz temeljne ljudske instinkte u cijelosti osigurava pogled (shvaćanje). Konačno, u tom je smislu od važnosti odnos svijeta i njegova umjetnika, jer su umjetnik i njegov svijet *identični*, pri čemu umjetnik kod stvaranja nužno mora nestati, da bi svijet stvorenog postao providan (uočljiv).

ZDRAVKO RADMAN

*Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia /
Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska*

THE 5th ELEMENT: 'ENWORLDMENT'

Moving away from the behaviourist 'black box' theory of mind, contemporary philosophy of mind and cognitive science tend to explain the phenomenon in terms of 4 Es, according to which the mind is: embodied, embedded, enacted, and extended. The authors of the EMT (extended mind theory), for instance, claim that "Cognitive processes ain't (all) in the head!"

(Clark & Chalmers, 1988) and favour the idea of ‘active externalism’. In my presentation, I will try to show that 4Es do not provide a complete account of the mind and mental events. What is missing is a crucial property of the mental, namely, the world. I further claim that the mind and world are not only interdependent but also co-constituted. Finally, I aim to critically examine the concept of intentionality so that it integrates the world as its constitutive dimension.

PETI ELEMENT: ‘POSVJETOVLENJE’

S odmakom od biheviorističke teorije uma ‘crne kutije’, filozofija uma i suvremena kognitivna znanost sve izraženije pokušavaju objasniti ovaj složeni fenomen uz pomoć takozvana 4 E, prema kojima je um: utjelovljen (*embodied*), upućen na okoliš (*embedded*), aktivan (*enacted*), te proširen (*extended*). Autori za koje vezujemo zadnji pojam kažu da »kognitivni procesi nisu (baš svi) u glavi« (Clark i Chalmers, 1988) te zagovaraju ‘aktivni eksternalizam’. U svojem izlaganju nastojat ću pokazati da je 4E-teorija manjkava te da ne uspijeva pružiti cjelovito objašnjenje prirode mentalnog. Ono što, prema mojem uvjerenju, nedostaje suštinsko je svojstvo ljudskog uma, a to je – svijet. Nadalje, želim ustvrditi kako um i svijet nisu samo međusobno povezani već da su uzajamno uvjetovani. Na koncu, pružit ću kritički osvrt na pojam intencionalnosti, koji u mojem tumačenju sadrži svijet kao svoju konstitutivnu dimenziju.

VANI ROŠČIĆ

*Odjel za filozofiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska /
Department of Philosophy, University of Zadar, Croatia*

LJEPOTA I SVIJET

U suvremenom je kulturnom horizontu ideja ljepote ispražnjena u svojem dubokom dramatičnom značenju, te je praktički nestala kao snažan i pokretački koncept, a zamjenjuje se površnim idejama i društvenim konsenzusima oko prolaznih moda, koji je spuštaju na razinu trenutnog subjektivnog sviđanja. Lepršavost suvremenog koncepta ljepote učinila je da je rijetko koja tvrdnja toliko sama po sebi poznata, citirana bezbroj puta i ponavljana u najrazličitijim kontekstima kao: »Ljepota će spasiti svijet«. Cilj nam je pokazati kako u djeli-

ma Dostojevskog tema ljepote nalazi svoje mjesto pored pitanja slobode, dobra i zla, patnje i spasenja; postavljenim tako da provociraju filozofiju, čineći da taj autor postaje privilegiranim sugovornikom mnogih filozofa prisiljavajući ih, usput, da ga prate njegovim koracima, poput Berdjajeva, Pareysona, Oppoa i Givonea, čije ćemo interpretacije obraditi i pokazati zbog čega Dostojevski ostaje mislilac kojega filozofija jednostavno ne može ignorirati.

BEAUTY AND THE WORLD

In a contemporary cultural horizon, the idea of beauty has been emptied of its deep dramatical meaning and has practically vanished as a powerful and inspiring concept. It has been replaced by superficial ideas and social consensus regarding trendy fashions, which degrade it to the level of momentary subjective likening. The flimsiness of the contemporary concept of beauty has caused scarcely any phrase known for itself. It has been quoted repeatedly in as many different contexts as the phrase: "The beauty will save the world." It is our objective to show how in Dostoevsky, the theme of beauty finds its place alongside themes such as freedom, good and evil, suffering and salvation that have been placed in such a way as to provoke philosophy and have turned this author into a privileged dialogist of many philosophers forcing them to follow in his footsteps. Among them, we include Berdyaev, Pareyson, Oppo, and Givonea, whose interpretations we will research and show what makes Dostoyevsky a thinker whom philosophy cannot ignore.

ASTRIT SALIHU

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Prištini, Kosovo /
Faculty of Philosophy, University of Pristina, Kosovo*

SVIJET U POSTFENOMENOLOŠKOJ PERSPEKTIVI

Fenomenološko mišljenje koje nas vraća na izvorno promišljanje svijeta danas se nalazi pred velikim iskušenjem. Mišljenje svijeta života (*Lebenswelt*) kod Husserla ili bitka-u-svijetu (*In-der-Welt-Sein*) kod Heideggera trenutno je pred izazovom sve kompleksnije realnosti tehnologije. U mišljenju svijeta života kao i bitka-u-svijetu postoji ustaljeni odnos *čovjek – svijet* koji se više ne podudara s kompleksnim odnosom čovjeka i svijeta koji se trenutačno javlja

u novim konfiguracijama posredovanih odnosa, kao i korjenitim reformulacijama odnosa *čovjek – tehnologija – svijet*. Postfenomenološki pristup nudi otvoreniji pristup tom temeljnom odnosu te otvara nove perspektive koje korjenito iskušavaju tradicionalna poimanja tog istog odnosa. U filozofiji tehnologije postfenomenološki pristup Dona Ihdea donosi lucidne empirijske analize odnosa *čovjek – svijet*. I mišljenje Petera Sloterdijka, jednako inspirirano postfenomenološkim pristupom, u poimanju sferološkog bitka javlja se kao izazov shvaćanja svijeta izvan tradicionalnih metafizičkih premisa. Iako postfenomenološka perspektiva ne daje i ne teži definitivnim odgovorima, ona se treba shvatiti kao pokušaj stvaranja novog konteksta mišljenja koji omogućava shvaćanje našeg bitka u kompleksnijim relacijama koje svijetu daju novi i drugačiji izgled, ako ne i smisao. U postfenomenološkoj perspektivi poimanje svijeta oslobađa se metafizičke ucjene koja bitak ukotvljuje u monosferičke projekcije, čime se otvara horizont pluraliteta svjetova.

WORLD IN A POSTPHENOMENOLOGICAL PERSPECTIVE

Phenomenological thinking, which returns us to the root of thinking about the world, finds itself before a major challenge. Today, ideas like Husserl's lifeworld (*Lebenswelt*) and Heidegger's being-in-the-world (*In-der-Welt-sein*) stand before a challenge from an increasingly complex technological reality. When thinking about the lifeworld or being-in-the-world, we find that a *human-world* relation no longer corresponds with the complex relation in which they are now newly configured – one interceded and essentially reformulated as *human-technology-world*. The post-phenomenological method offers a more open approach to this basic relation and opens up new perspectives, which radically challenge traditional conceptions of this relation. In the philosophy of technology, the post-phenomenological approach of Don Ihde provides us with lucid empirical analyses of the *human-technology* relations. Peter Sloterdijk's thought, equally inspired by the post-phenomenological ideas, when conceiving a spherology of being, is confronted with the challenge of understanding the world outside traditional metaphysical premises. Even though the phenomenological perspective does not, and neither intend to, offer a definitive answer, it should be understood as an attempt to create a new thought context that allows us to understand our being in a complex relation with the world, giving it a new and different view, if not a new meaning. Through a post-phenomenological perspective, the concept of the world is freed from the demands of

metaphysics, which confines being to monospherical projections, thus opening up new horizons for the pluralities of worlds.

EVA SANDMANN

Technische Universität München, Deutschland /

Tehničko sveučilište u Münchenu, Njemačka

DIE WELT IST NATUR

Eine Möglichkeit, die derzeitige Welt, philosophisch zu beschreiben eröffnet sich durch die, z.t. sehr gegensätzlichen und sich dadurch ergänzenden Naturvorstellungen bzw. Beschreibungen einzelner Bereiche der Natur. Die verschiedenen gesellschaftlichen und kulturellen Ausprägungen bestimmter menschlicher Wertevorstellungen zeichnen durch ihre Vielfalt und auch ihre Extreme ein holistisches Weltbild. Die komplexe Natur wird somit Erkenntnismodell für die Welt als „Ganzes“. Der Vortrag führt durch verschiedene Bereiche, um an verschiedenen Beispielen dieses „Denkprinzip“ zum ganzheitlichem Gedankenexperiment und evtl. Erklärungsmodell werden zu lassen.

SVIJET JE PRIRODA

Jedna mogućnost za filozofijsko opisivanje sadašnjega svijeta otvara se pomoću dijelom oprečnih i time međusobno dopunjujućih predodžaba prirode, odnosno opisa pojedinih područja prirode. Različita društvena i kulturna obilježja određenih ljudskih vrijednosnih predodžaba svojom mnogostrukošću kao i svojim krajnostima uobličuju holističku sliku svijeta. Složena priroda postaje time model spoznaje za svijet kao »cjelinu«. Predavanje vodi kroz različita područja kako bi na različitim primjerima to »načelo mišljenja« prikazalo kao cjelovit misaoni eksperiment i potencijalni model tumačenja.

GEIR SIGURÐSSON

School of Humanities, University of Reykjavik, Iceland /

Fakultet humanističkih znanosti, Sveučilište u Reykjaviku, Island

DAOLOGY: A REALISTIC ACCOUNT OF OUR WORLD

Our world's conceptualization significantly influences how we interact with and live within it. This was clear to e.g. Immanuel Kant, who formulated an elaborate cosmology – “the starry heavens above” – to argue for a certain mode of meaningful human living. In its earliest sources, *The Book of Changes* (Yijing), Chinese philosophy also presents its version of the world that is more appropriately referred to as ‘daology’ and is further expanded throughout the history of Chinese philosophy, be it in Confucianism, Daoism or other schools of thought. In this presentation, I will begin with a general outline of this daology and then discuss it in combination with corresponding ways of acting and living in the kind of reality it presents. The underlying question is whether it is a realistic description conducive to a good kind of life or too far-fetched to warrant serious consideration?

DAOLOGIJA: STVARNO POIMANJE SVIJETA

Naša konceptualizacija svijeta značajno utječe na način na koji komuniciramo i živimo u njemu. To je bilo jasno, primjerice, Immanuelu Kantu, koji je oblikovao razrađenu kozmologiju – »zvjezdano nebo nada mnogom« – kako bi argumentirao određeni način smislenog ljudskog življenja. U svojim najranijim izvorima, *Knjizi promjena* (Yijing), kineska filozofija također predstavlja vlastitu inačicu svijeta koja se prikladnije naziva ‘daologija’ i dalje se proširuje kroz povijest kineske filozofije, bilo u konfucijanizmu, daoizmu ili drugim školama mišljenja. U ovom ću izlaganju najprije ponuditi opći pregled te daologije, a zatim ću o njoj raspravljati u kombinaciji s odgovarajućim načinima djelovanja i življenja u obliku stvarnosti koju predstavlja. Temeljno pitanje jest je li riječ o realnom opisu koji vodi prema dobroj vrsti života ili je previše nategnut da bi opravdao ozbiljno razmatranje?

VOJKO STRAHOVNIK

*Faculty of Arts and Faculty of Theology, University of Ljubljana, Slovenia /
Filozofski fakultet i Teološki fakultet, Sveučilište u Ljubljani, Slovenija*

THE PROBLEM OF DISAGREEMENT IN THE CONTEMPORARY WORLD

One dominant aspect of the contemporary world is extensive disagreement, particularly about politics, worldviews, morals, cultures, religious beliefs, contested issues, etc. An interesting problem arises concerning this. Why is it that in some cases of disagreement, the mere awareness of the fact that (fairly equally) rational people like us disagree with us diminishes our confidence in our beliefs or even makes us abandon them altogether? And why, in some other cases, like the domains listed above, including philosophical disagreements, do we tend to stick to our beliefs in the face of this disagreement? In the presentation, I place this problem of disagreement within the framework of the ethics of belief (W. K. Clifford). I propose a view that bases the rationality of our beliefs on the so-called experiential rationality and indicates how this fits into a broader framework of virtue epistemology.

PROBLEM NESLAGANJA U SUVREMENOM SVIJETU

Jedan dominantan aspekt suvremenog svijeta jest veliko neslaganje, posebno oko politike, svjetonazorā, moralā, kultura, vjerskih uvjerenja, spornih pitanja itd. U vezi s tim javlja se zanimljiv problem. Zašto u nekim slučajevima neslaganja, sama svijest o činjenici da se (otprilike jednako) racionalni ljudi poput nas ne slažu s nama umanjuje povjerenje koje imamo u svoja uvjerenja ili nas čak tjera da ih potpuno napustimo? I zašto smo, u nekim drugim slučajevima, kao što su gore navedena područja, uključujući filozofska neslaganja, skloni držati se svojih uvjerenja suočeni s tim neslaganjem? U izlaganju taj problem neslaganja smještam u okvire etike vjerovanja (W. K. Clifford). Predlažem gledište koje temelji racionalnost naših uvjerenja na takozvanoj iskustvenoj racionalnosti i ukazujem na to kako se to uklapa u širi okvir epistemologije vrline.

FILIP MARTIN SVIBOVEC

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

»SVIJET« U FILOZOFIJI NIKOLAJA BERDJAJEVA

»Svijet« u filozofiji ruskoga mislioca Nikolaja Berdjajeva specifičan je koncept. Svijet je u njegovoj misli cjelina koja je uronjena u vječnost i on pod vidom te uronjenosti svijet razmatra u kontekstu oprečnosti vremena i vječnosti, carstva Cezara i kraljevstva Božjega, zemaljske povijesti i nebeske povijesti. Lajtmotiv njegova koncipiranja svijeta jest *metafizika povijesti*, odnosno utemeljivanje svijeta u odnos s onime što stoji iznad fizičke stvarnosti. Na temelju tog Berdjajevljeva lajtmotiva, ovo izlaganje želi istražiti mogućnost sagledavanja svijeta kao metafizike. Svijeta kao one cjeline u kojoj vječnost ulazi u vrijeme i vrijeme u vječnost (*metafizika povijesti*) i svijeta kao realnosti u kojoj nema prekida između božansko-idejnih sfera i ljudske vremeno-povijesti.

“THE WORLD” IN THE PHILOSOPHY OF NIKOLAI BERDYAEV

“The World” in the philosophy of the Russian thinker Nikolai Berdyaev is a specific concept. In his thought, the World is immersed in eternity and is thought within the context of opposites like that of time and eternity, the kingdom of Caesar and the kingdom of God, earthly history and heavenly history. The leitmotif of his conception of the world is the *metaphysics of history*, that is, the world’s founding in relation to what stands above physical reality. Based on this leitmotif, this presentation explores the possibility of perceiving the world as metaphysics. The world as that whole in which eternity enters time and time into eternity (*metaphysics of history*) and the world as a reality in which there is no break between the divine-idea spheres and human time-history.

BERNARD ŠPOLJARIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

THE AMBIGUITY OF THE TERM *MENS* IN THE TRANSLATIONS OF SPINOZA'S *ETHICS*

The term *mens* represents one of the key problems in the *Ethics* of Benedictus de Spinoza. Furthermore, in worldly *spatio*-temporal transmission by means of translations, the problem around this aspect of Spinoza's teaching has become twofold. The first problem is understanding the thing denoted as *mens* in the original text and its importance confirmed by the very structure of the work, in which one of the five main chapters deals with the question of its nature and origin. Gilles Deleuze points out that Spinoza prefers the term *mens* to *animus* due to the burden of theological prejudices, which the latter carries, and therefore uses it only in a few cases, i.e. avoids it. The second problem occurs in the translations of the original text, where different languages show distinguished approaches to the concept. This difference in approaches casts doubt that there might exist a new tendency to avoid the connotation that the notion of spirit may have.

VIŠEZNAČNOST POJMA *MENS* U PRIJEVODIMA SPINOZINE *ETIKE*

Pojam *mens* u *Etici* Benedikta de Spinoze predstavlja jedan od glavnih problema, a u svjetskom prostorno-vremenskom prijenosu tog nauka posredstvom prijevoda problematika je postala udvostručena. Prvi je problem u samom poimanju stvari koja je označena terminom *mens* u izvornom tekstu, što se potvrđuje i time da pitanju njegove naravi i porijekla pripada jedna od pet glavnih cjelina samog djela. Gilles Deleuze ističe kako Spinoza prednost daje terminu *mens* pred terminom *animus*, koji zbog opterećenosti teologijskim predrasudama rabi tek u nekoliko slučajeva, odnosno izbjegava ga. Drugi problem javlja se u prijevodima izvornika na razne jezike u kojima se razaznaju razlike u pristupu pojmu, što budi sumnju u sklonost novom izbjegavanju konotacije koju pojam duha može imati.

FULVIO ŠURAN

*Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli,
Hrvatska /*

Faculty of Educational Sciences, Juraj Dobrila University of Pula, Croatia

SVIJET KROZ TRI DIMENZIJE STVARNOSTI

Viziju svijeta koju ovdje predočujemo svoju inspiraciju nalazi u mitu o frigijskom kralju Midi, kojeg Nietzsche opisuje u spisu *Rođenje tragedije* (1872.), kao odgovor svakom 'smetenu' promatraču koji zadivljeno stoji pred 'fantastičnim preobiljem života'. Radi se, naime, o izbjegavanju izvornog 'bezdana', u kojem se volja nalazi kada evocira svijet, kada svijet povezuje s voljom da stvarnost bude kozmički uređena 'fantastičnim preobiljem života'. Dakle, kao volja da svijet ima baš onaj određeni smisao. Na tom se putu skrivanja bezdana filozofija javlja kao prvi razumski konstruiran putokaz tjeskobe u bijegu od evociranog prvobitnog egzistencijalnog šoka: danas je to znanost. Nasuprot tome, 'vizija' svijeta koju ovdje predočujemo pokušaj je prikazivanja jedne alternativne konstrukcije iluzornog kozmičkog uređenja bezdana kao prve i posljednje istine svega.

THE WORLD THROUGH THE THREE DIMENSIONS OF REALITY

The vision of the world we present here is inspired by the myth of the Phrygian King Midas, described by Nietzsche in *The Birth of Tragedy* (1872), in response to any 'confused' observer who admires the 'fantastic abundance of life'. It is about avoiding the original 'abyss', where the will evokes the world when the world connects with the will to make reality cosmically arranged by the 'fantastic abundance of life'. So, as the will that the world has that particular meaning, along the way, hiding the abyss, philosophy emerges as the first rationally constructed signpost of anxiety in escaping the evoked original existential shock: today, it is science. In contrast, the 'vision' of the world we present here attempts to portray an alternative construction of the illusory cosmic arrangement of the abyss as the first and last truth of all.

ALEXANDER THUMFART

*Staatswissenschaftliche Fakultät, Universität Erfurt, Deutschland /
Fakultet političkih znanosti, Sveučilište u Erfurtu, Njemačka*

PHILOSOPHIE DER PERSPEKTIVE UND DIE GENESE VON WELTBILDERN

Mit Nicolaus von Cues, Marsilio Ficino und Giovanni Pico della Mirandola (und später Giordano Bruno) entsteht in der Renaissance eine Philosophie der Perspektive. Sie hat ihr Fundament in einer trinitarischen Spekulation und gibt eine komplett neue, überraschende und bahnbrechende Antwort auf die scheinbar ganz einfache Frage, wie wir uns das Verhältnis von unendlichem Gott und endlicher Welt denken könnten. Die Erforschung der Welt wird durch diese Perspektivenphilosophie nicht nur freigesetzt, sondern in eine Unendlichkeit von Weltbildern transformiert, die Kepler, Galilei und die europäische Moderne überhaupt erst möglich gemacht hat. Am Beispiel der Schriften von Giovanni Pico della Mirandola soll diese revolutionäre Wendung des Denkens von Gott und der Welt vorgestellt werden.

FILOZOFIJA PERSPEKTIVE I NASTANAK SLIKĀ SVIJETA

S Nikolom Kuzanskim, Marsilijom Ficinom i Giovannijem Picom della Mirandolom (i kasnije Giordanom Brunom) nastaje u renesansi filozofija perspektive. Pronalazi temelj u trinitarnoj spekulaciji i daje posve nov, začuđujuć i epohalan odgovor na prividno posve jednostavno pitanje o načinu kako bismo mogli zamisliti odnos beskonačnoga Boga i konačnoga svijeta. Pomoću te filozofije perspektive istraživanje svijeta ne samo što se oslobađa nego i transformira u beskonačnost slika svijeta, koju su Kepler, Galilei i europska moderna uopće tek omogućili. Na primjeru spisa Giovannija Pica della Mirandole bit će prikazan taj revolucionarni okret mišljenja Boga i svijeta.

MAJA VEJIĆ

*Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia /
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska*

THE BIG CLOCKWORK – UNSCHEDULED DEVELOPMENT

The questions of creation, time and history are certainly not new. We have been pondering them for thousands of years. Is the time merely a description of the noticed change, or is there more to it? Does the world create itself? As Nancy puts it, is it the subject of its worldliness, the nothing that is growing into something, or is Harari closer to reality when he points out that it is the *Homo sapiens* who give meaning to the world? Speaking of reality, can we be sure that we, especially today, can tell the difference between reality and illusion and what separates one from the other? Baudrillard wrote that the masses themselves form a clone-like apparatus that functions without the meditation of the other, so does that mean that we are seemingly simple bits of a rather complex clockwork that is the world, and if so, who “runs” the creation – the parts or the clock? This presentation aims to try to untangle the web of the self-creation of the world and the role that humans play in the “grand scheme” of things.

ZUPČANICI SVIJETA – PUT BEZ VOZNOG REDA

Pitanja stvaranja, vremena i povijesti zasigurno nisu nova, razmišljamo o njima već tisućama godina. Je li vrijeme samo deskripcija zamijećene promjene ili tu ima još nečeg? Stvara li svijet sâm sebe? Je li, kako to Nancy kaže, subjekt vlastite svjetskosti i ništa koje raste u nešto ili je Harari bliže stvarnosti kada napominje da je *Homo sapiens* taj koji svijetu daje značenje? A kad govorimo o stvarnosti, možemo li, naročito danas, uopće biti sigurni da razaznajemo stvarnost od iluzije? Baudrillard piše da mase same stvaraju aparat us nalik na klonove, koji funkcionira bez utjecaja drugog, znači li to da smo mi naizgled jednostavni dijelovi kompleksnog mehanizma svijeta? Tko onda upravlja stvaranjem – dijelovi ili mehanizam? Cilj je ovog izlaganja pokušati razmrsiti mrežu samo-kreacije svijeta i uloge koju ljudi imaju u »velikom planu«.

LINO VELJAK

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Philosophische Fakultät, Universität Zagreb, Kroatien*

SVIJET U FILOZOFIJI MILANA KANGRGE

Ideja svijeta predstavlja jedan od središnjih (iako manje zapaženih) momenata filozofije Milana Kangrge. Nasuprot klasičnoj metafizici svojstvenoga poimanja svijeta kao kozmosa ili prirode (što Kangrga razumije kao koncepciju svijeta kao apstraktne onostranosti) on argumentira u prilog poimanja svijeta kao povijesnog ljudskog proizvoda. Svijet je moguć samo kao duhovno-idealni horizont slobode koji nastaje u procesu povijesnog samoproizvođenja. Povijest je jedini iskonski i istinski ljudski svijet, ali ona uključuje i prirodu ukoliko je ona predmet ljudskog proizvođenja očovječene prirode.

DIE WELT IN DER PHILOSOPHIE VON MILAN KANGRGA

Die Idee der Welt stellt ein von der zentralen (obwohl kaum thematisierten) Momente der Philosophie von Milan Kangrga dar. Im Gegenteil von – für die klassische Metaphysik charakteristischen – Auffassung der Welt als Kosmos oder Natur (was Kangrga als Auffassung der Welt als abstraktes Jenseits versteht), argumentiert er zugunsten von der Auffassung der Welt als geschichtliches menschlichen Produkt. Die Welt ist möglich nur als geistig-ideeller Horizont der Freiheit, der im Prozess der geschichtlichen Selbstproduktion entstanden ist. Die Geschichte ist die einzige ursprüngliche und menschliche Welt, aber sie einschließt auch die Natur insoweit sie der Gegenstand menschlicher Produktion der vermenschlichten Natur ist.

STANKO VLAŠKI

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Novom Sadu, Srbija /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Novi Sad, Serbia*

SVIJET KAO IDEJA U KANTOVOJ FILOZOFIJI

Da je svijet kao cjelina za čovjeka nespoznatljiv, jedan je od glavnih zaključaka Kantove kritike uma. Poblize, pojmom svijeta – a svijet za Kanta

otkriva se prije svega kao jedan od *pojmovna uma, ideja* – ne spoznaje se ništa, jer tom pojmu ne odgovara ništa u ljudskom iskustvu. Autor nastoji pokazati da ključni problem metafizičke kozmologije za Kanta nije u tome što je ona svojim pojmom svijeta poticala um da teži prema onome nadiskustvenom i bezuvjetnom, već to što je pretpostavljala da te težnje svoje ispunjenje mogu pronaći u sferi teorijskog znanja. Za Kanta, naprotiv, one se ostvaruju jedino praktički, te se i pitanje o svijetu kao cjelini primarno pokazuje kao pitanje djelanja. Zadatak uspostavljanja svijeta u njegovom inteligibilnom liku, onakvog kakav *treba* biti ili *carstva svrha*, u temelju je učenja o kategoričkom imperativu. To je uspostavljanje kod Kanta shvaćeno kao beskonačni proces. Autor će se osvrnuti i na Hegelov stav da time Kantova misao na koncu i sama kapitulira pred konačnošću.

THE WORLD AS AN IDEA IN KANT'S PHILOSOPHY

The human reason cannot gain knowledge of the world as a totality – it is one of the main results of Kant's critical philosophy. By the concept of the world – and Kant understood the world primarily as one of *the reason's concepts, an idea* – one cannot gain any knowledge because nothing from the sphere of human experience corresponds to this concept. According to Kant, the author tries to show that striving towards transcendent and unconditioned as such is not the crucial problem of metaphysical cosmology but the assumption that one can realize such striving within a theoretical area. Kant, on the contrary, claims that we can fulfil it only practically, so the question concerning the world as a whole for him is a practical question, too. The task of establishing the world as intelligible, as it *should be* or as a *kingdom of ends*, is the basis of Kant's doctrine of the categorical imperative. Kant understands this establishment as an endless task. The author also considers Hegel's claim that Kant's philosophy that way finally capitulates to the finiteness.

MARKO VUČETIĆ

*Odjel za filozofiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska /
Department of Philosophy, University of Zadar, Croatia*

KRIZA HUMANISTIKE KAO KRIZA DEMOKRACIJE

U izlaganju se tematiziraju štetne posljedice koje proizlaze iz suvremene tendencije da se u obrazovnom sustavu, i to na svim razinama, marginaliziraju humanističke discipline. Budući da je čovjek, kako to navodi Martha Nussbaum, inteligentni narator, a to postaje upravo putem humanističkih disciplina, on je u stanju, zahvaljujući naraciji koju je shvatio i vlastitim intelektom razvio, u strukture demokratskog sustava utisnuti emocije i brigu za konkretni humanitet koji se odvija u svakom ljudskom biću. Za razliku od profita koji čovjeka instrumentalizira, humanističke discipline daju mu potrebna znanja i metodu da svaki čovjek postane svrhom i smislom države. Demokracija je zapravo stvaranje okolnosti u kojima se čovjek ostvaruje kao sretno biće. U izlaganju se upravo analiziraju štetne posljedice najveće krize u 21. stoljeću, a to je kriza obrazovanja koje humanističke discipline promatra ili kao teret kojega se treba riješiti ili kao nešto marginalno čemu ne treba davati poseban značaj.

THE CRISIS OF HUMANITIES AS A CRISIS OF DEMOCRACY

The presentation focuses on the harmful consequences of the contemporary tendency to marginalise humanities at all levels of the education process. Taking into account that humans are, as Martha Nussbaum puts it, intelligent narrators, a feat that they accomplish through education in humanities, a human being is capable of enriching the structures of democratic systems with emotions and care for the humanity of each individual human being. They accomplish this through narration that their intellect has grasped and developed. Humanities offer knowledge and method to make every human being the purpose and sense of state, different from profit-oriented endeavours that instrumentalise the human being. Democracy is precisely that setting inside which a human being is realised as a happy being. The presentation's primary focus is the harmful consequences of the greatest crisis of the 21st century so far, the crisis of education that sees humanities either as a burden that it needs to get rid of or something marginal that deserves no special attention.

GENTIAN VYSHKA, TEDI MANA

*Faculty of Medicine, University of Medicine in Tirana, Albania /
Medicinski fakultet, Medicinsko sveučilište u Tirani, Albanija*

CONTRIBUTION OF PHILOSOPHY TO THE UNDERSTANDING OF HUMAN SENSORY PROCESSING: FROM DESCARTES TO ADORNO

Philosophers have meditated, worked and written upon sensory modalities and processing among humans. The Cartesian ideas in the *Traité de l'homme* served for centuries as a mechanistic explanation and approach to the highly complicated explanations ever given to human senses. Pain and painful stimuli were the most elaborated. Descartes envisaged correctly the ascending pathways leading this perceptive product toward the cortex; he could obviously not explain the electrical nature of the signalling messages. Well before microscopy and sophisticated imaging, he was able to separate touch (*attouchement*) from pain (*douleur*) processing; a step ahead, he even denoted a diversity of the latter while talking about tickling (*chatouillement*). Four centuries later, Adorno focused on the *olfactory* sense. While adopting pretty much a Cartesian view, he grants evolutionary values to this sense. Well beyond being simply historical curiosities, some of the philosophical approaches could not stand the modern explanations of physiology.

DOPRINOS FILOZOFIJE RAZUMIJEVANJU LJUDSKE OSJETILNE PERCEPCIJE: OD DESCARTESA DO ADORNA

Filozofi su promišljali, istraživali i pisali o ljudskim osjetilnim modalitetima i percepciji. Kartezijanske ideje u *Traité de l'homme* stoljećima su služile kao mehanicističko objašnjenje i pristup vrlo kompliciranim objašnjenjima koja su ikada dana ljudskim osjetilima. Najviše su razrađeni bol i bolni podražaji. Descartes je ispravno zamislio uzlazne putove koji vode taj perceptivni proizvod prema korteksu; očito nije mogao objasniti električnu prirodu signalnih poruka. Mnogo prije mikroskopije i sofisticiranog snimanja, uspio je odvojiti dodir (*attouchement*) od percepcije boli (*douleur*); čak je naznačio i raznolikost potonjeg govoreći o škakljanju (*chatouillement*). Četiri stoljeća kasnije Adorno se usredotočio na *njuh*. Iako prihvaća gotovo kartezijansko gledi-

šte, on tom osjetu pridaje evolucijske vrijednosti. Osim što su samo povijesne zanimljivosti, neki od filozofskih pristupa nisu mogli opstati pred suvremenim objašnjenjima koje pruža fiziologija.

NIELS WEIDTMANN

*Center for Interdisciplinary and Intercultural Studies, College of Fellows,
Universität Tübingen, Deutschland /*

*Centar za interdisciplinarnu i interkulturalnu studiju, College of Fellows,
Sveučilište u Tübingenu, Njemačka*

DER WELTCHARAKTER DER ERFAHRUNG

Lassen sich die philosophischen Systeme Kants und des Deutschen Idealismus als Versuche verstehen, die Anschauungen intelligibel zu machen und auf den Begriff zu bringen, so macht es sich die Phänomenologie zur Aufgabe, die Anschauungen selbst näher zu untersuchen. Nicht wie etwas begrifflich *erfasst* wird, sondern wie etwas in der Erfahrung *gegeben* ist, wird zur grundlegenden Frage. Erfahrung meint dann allerdings nicht mehr Wahrnehmung empirischer Gegebenheiten durch ein Subjekt, sondern dem zuvor den Vollzug der jeweiligen ‚Gegebenheitsweise‘, von der her sich allererst etwas für ein Subjekt zeigen kann. In der Erfahrung gehören erfahrendes Subjekt und erfahrendes Objekt deshalb noch zusammen, ja sie gehen als Exponenten des Erfahrungsgeschehens selbst erst aus ihm hervor. Der japanische Philosoph Kitaro Nishida spricht von der Erfahrung als jenem Ort, an dem Subjekt und Objekt allererst auseinandertreten. Als ein solcher Ort lässt sich in der Tradition europäischer Philosophie die Welt verstehen. Sie erweist sich demnach selbst als ein Moment des Erfahrungsgeschehens bzw. als der Vollzug der Erfahrung. In meinem Beitrag werde ich dies ausgehend von Heideggers Philosophie der Sprache zu zeigen versuchen.

SVJETSKI KARAKTER ISKUSTVA

Ako se filozofijski sustavi Kanta i njemačkoga idealizma daju protumačiti kao pokušaji da se predodžbe učine umnima i svedu na pojam, onda fenomenologija postavlja sebi zadaću pobliže istražiti same zorove. Temeljno pitanje nije kako se nešto pojmovno *shvaća* nego kako je nešto u iskustvu *dano*. Isku-

stvo tada zacijelo više ne znači opažanje empirijskih danosti pomoću subjekta, nego prije toga postizanje zadanoga 'načina danosti', od kojega se nešto za subjekt ponajprije može pokazati. U iskustvu stoga spoznajni subjekt i objekt spoznaje pripadaju još zajedno, štoviše kao eksponenti zbivanja iskustva sama iz njega tek proizlaze. Japanski filozof Kitaro Nishida govori o iskustvu kao onom mjestu na kojemu se subjekt i objekt ponajprije razilaze. Kao takvo mjesto u tradiciji europske filozofije dade se razumjeti svijet. On se pokazuje u tom obzoru kao moment zbivanja iskustva, odnosno kao postizanje iskustva. U predavanju ću navedeno pokušati prikazati polazeći od Heideggerove filozofije jezika.

JÖRG WERNECKE

Technische Universität München, Deutschland /

Tehničko sveučilište u Münchenu, Njemačka

WELT SUB SPECIE MACHINAE. ODER: VON DER KOSMOLOGIE DER ALGORITHMEN UND ALGORITHMISIERTEN KOSMOGONIEN

Den Untertitel und die These „Das Denken *sub specie machinae*“ Arno Baruzzis Habilitationsschrift „Mensch und Maschine“ aufgreifend, wird u.a. der Frage hinsichtlich der aktuellen Konstitutionen und Konstruktionen von Welt(en) mittels trans-klassischer Maschinen bzw. Algorithmen nachgegangen.

SVIJET SUB SPECIE MACHINAE. ILI: O KOZMOLOGIJI ALGORITAMA I ALGORITMIZIRANIM KOZMOGONIJAMA

Polazeći od podnaslova habilitacijske radnje Arna Baruzzija »Čovjek i stroj« i njegove teze »Mišljenje *sub specie machinae*«, u predavanju ću između ostaloga razmatrati pitanje vezano za aktualna zasnivanja i konstrukcije svijeta (svjetova) posredstvom trans-klasičnih strojeva, odnosno algoritama.

DŽEVAD ZEČIĆ

Mašinski fakultet, Sveučilište u Zenici, Bosna i Hercegovina /

Faculty of Mechanical Engineering, University of Zenica, Bosnia and Herzegovina

MATEMATIČKI OBLICI KAO ELEMENTARNE ČESTICE KOD PLATONA, HEISENBERGA I ABDUS SELAMA

Platon je u *Timaju* opisao pet pravilnih tijela koja je izgradio od dvije vrste trokuta. Najmanji dijelovi tvari nisu, dakle, stvari koje prvotno postoje kao u Demokritovoj filozofiji, nego su oni matematički oblici koji su simetrične tvorevine. U modernoj fizici dolazi se do novog pojma znanstvene istine koja dobiva svoje obrazloženje u takozvanom kopenhagenskom tumačenju kvantne teorije koju su dali W. Heisenberg i N. Bohr. Drugu veliku temu Heisenbergove fizike čini jedinstvena teorija polja koja je dobila svoj završni izraz u jednadžbi materije ili formuli svijeta. Motiviran Platonovom filozofijom, W. Heisenberg u knjizi *Fizika i metafizika* navodi: »Matematička simetrija što igra tako središnju ulogu pri pravilnim tijelima platonske filozofije tvori i pravo jezgro one temeljne jednadžbe«. Abdus Salam, pakistanski fizičar i dobitnik Nobelove nagrade 1979. godine, uveo je kiralnu simetriju u teoriju neutrina te je pružio matematičku postavku za interakciju između Higgsova bozona i teorije elektroslabe simetrije.

MATHEMATICAL FORMS AS ELEMENTARY PARTICLES IN PLATO, HEISENBERG AND ABDUS SALAM

In *Timaeus*, Plato described five regular bodies he constructed from two types of triangles. Therefore, the smallest parts of matter are not things that originally existed as in Democritus' philosophy but are those mathematical forms that are symmetrical creations. In modern physics, there is a new concept of scientific truth, which explains in the so-called Copenhagen interpretation of quantum theory given by W. Heisenberg and N. Bohr. Another major theme of Heisenberg's physics is the unique field theory which found its final expression in the equation of matter or the world's formula. Motivated by Plato's philosophy, W. Heisenberg states in his book *Physics and Metaphysics*: "The mathematical symmetry that plays such a central role in the regular bodies of Platonic philosophy forms the true core of that fundamental equation". Abdus Salam, a Pakistani physicist and the 1979 Nobel prize laureate in

Physics, introduced chiral symmetry in the theory of neutrinos and provided a mathematical setting for the interaction between the Higgs boson and the theory of electroweak symmetry.

MARIJA ZELIĆ

*Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

BIG DATA I DIGITALNI BITAK SVIJETA

Cilj je ovog izlaganja teorijska analiza radova autora Shoshane Zuboff (koncept *Big Data*), Franca Berardija (koncepti *connectivity* i *conjunction*) te Jeana Baudrillarda (koncept *simulakruma*). U izlaganju se želi istražiti istinitost i autentičnost potencijala novog epistemološkog i ontološkog utemeljenja svijeta društvene zbilje čiji se primat nad (re)produkcijom ogleda u novim digitalnim tehnologijama (posebice s naglaskom na algoritamski generiranim alatima).

BIG DATA AND THE DIGITAL BEING OF THE WORLD

The aim of this presentation is a theoretical analysis of the works of Shoshana Zuboff (*Big Data* concept), Franco Berardi (concepts of *connectivity* and *conjunction*) and Jean Baudrillard (concept of *simulacrum*). The presentation seeks to explore the truth and authenticity of the potential of a new epistemological and ontological foundation of the world of social reality whose primacy over (re)production is reflected in new digital technologies (especially with the emphasis on algorithmically generated tools).

BOJAN ŽALEC

*Faculty of Theology, University of Ljubljana, Slovenia /
Teološki fakultet, Sveučilište u Ljubljani, Slovenija*

ART AND CULTURE AS A RESONANCE WITH THE WORLD

German sociologist Hartmut Rosa has developed an integral resonance theory, a theory of our relationship to the world. In the presentation, the author focuses on Rosa's account of art and culture as a special kind of resonance. The author explains and proves the claim that resonance is an integral part of art, whether it is the creation, performance or reception of art, a combination of the above, etc. The structure of the presentation is as follows: the author first explains the concept of resonance used in the presentation. He then applies it to art and beauty and presents an analysis of the happenings of resonance in art and culture, its various forms, dimensions and directions. He pays special attention to the contradictions or tensions that characterize resonance (in art). In the last part of the presentation, the author presents some implications of understanding art as resonance and its explanatory capacity (for instance, distinguishing between high and popular culture) and a view of resonance from the aspect of reification and instrumentalization.

UMJETNOST I KULTURA KAO REZONANCIJA SVIJETA

Njemački sociolog Hartmut Rosa razvio je teoriju integralne rezonancije, koja je teorija o našem odnosu prema svijetu. U izlaganju se autor fokusira na Rosin prikaz umjetnosti i kulture kao posebne vrste rezonancije. Autor obrazlaže i dokazuje tvrdnju da je rezonancija sastavni dio umjetnosti, bilo da se radi o stvaranju, izvođenju ili recepciji umjetnosti, kombinaciji navedenog itd. Struktura je prezentacije sljedeća: autor prvo objašnjava koncept rezonancije korišten u izlaganju. Potom ga primjenjuje na umjetnost i ljepotu te iznosi analizu zbivanja rezonancije u umjetnosti i kulturi, njezinim različitim oblicima, dimenzijama i smjerovima. Posebnu pozornost posvećuje različitim vrstama proturječnosti ili napetosti koje karakteriziraju rezonanciju (u umjetnosti). U posljednjem dijelu izlaganja autor iznosi neke implikacije razumijevanja umjetnosti kao rezonancije i njezine eksplanatorne sposobnosti (primjerice razlikovanje visoke od popularne kulture) te pogled na rezonanciju s aspekta reifikacije i instrumentalizacije.

**DAMIR ŽUBČIĆ¹, SAŠA ZAVRTNIK², DENIS CVITKOVIĆ³,
IVAN ŠIMUNIĆ⁴, NOA RAM CVITKOVIĆ⁵**

¹ Veterinarski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Veterinary Medicine, University of Zagreb, Croatia

² Geotehnički fakultet u Varaždinu, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Geotechnical Engineering in Varaždin, University of Zagreb, Croatia

³ Veterinarski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Veterinary Medicine, University of Zagreb, Croatia

⁴ Zagreb, Hrvatska /

Zagreb, Croatia

⁵ Agronomski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Agriculture, University of Zagreb, Croatia

OD PLEMENSKOG VRAČA DO VRAČA U CIPELAMA

Plemenski vračevi (starosl. *vračb*: liječnik) imali su temeljnu ulogu u zajednici kao liječnici, svećenici i čarobnjaci. Njihova je djelatnost cjelina kao i u svakoj tradicionalnoj medicini: promatranje svih slojeva bića, okoliša i prirode, zaključivanje i vraćanje bolesnika cjelini. Sustavi stari barem četiri do pet tisuća godina i danas se primjenjuju u svojoj potpunosti i pokazuju svoju moć opažanja bez tehničkih pomagala. Živimo u smogovskom svijetu, okruženi raznoraznim zračenjima, zatrovani, od silnih svjetala ne vidimo Mliječnu stazu misleći da nam ona ne treba. Mogu li u današnjeg liječnika koji radi »čarobne« laboratorijske i slikovne pretrage, još čudnovatije operativne zahvate, između lijeve i desne ruke, u glavi, u srcu, živjeti barem natruhe svećenika i čarobnjaka? Ili je to ustrojeno u visoko sofisticiranoj medicinskoj tehnici. Gdje su nestali temperamenti? Jesmo li svi u farmako-terapijskom smislu gotovo isti? Možemo li i danas, kada »vračevi« nose cipele, primjenjivati neke stavove, primjerice, Zulu plemena, Platona ili Paracelsusa?

FROM A TRIBAL MEDICINE MAN TO A MEDICINE MAN WEARING SHOES

Tribal healers, medicine men (old Slavic *vračb*: physician), had a fundamental role in the community as doctors, priests and wizards. Their activity is a whole, as in any traditional medicine: observing all layers of beings, environment and nature, concluding and returning the patient to the whole. Systems

that are at least four to five thousand years old are still applied in their entirety today and show their power of observation without technical aids. We live in a smoggy world, surrounded by various radiations, poisoned, and we cannot see the Milky Way because of the intense lights, thinking that we do not need it. In the case of today's doctor, who performs "magical" laboratory and imaging tests, even more, strange surgical procedures, can at least a trace of a priest and a wizard live between the left and right hand, in the head, in the heart, or is it all organized in a highly sophisticated medical technique? Where have the tempers gone? Are we all almost the same in the pharmaco-therapeutic sense? Even today, when medicine men wear shoes, can we apply some attitudes of, for example, the Zulu tribe, Plato or Paracelsus?

Simpozij
HRVATSKA FILOZOFIJA I KULTURA
U INTERAKCIJI I KONTEKSTU

Symposium
CROATIAN PHILOSOPHY AND CULTURE
IN INTERACTION AND CONTEXT

Svečana akademija povodom trideset godina Dana Frane Petrića /
Ceremony on the occasion of Thirty Days of Frane Petrić

IVAN PERKOV

Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia

PAMETAN GRAD KAO SRETAN GRAD SUVREMENOG DOBA

Još u antičkim spisima prepoznajemo tendencije opisivanja idealnih društvenih, državnih i prostornih uređenja (npr. u Platonovoj *Državi* i Aristotelovoj *Politici*). Gradovi su oduvijek bili središta društvenoga života, pa je promišljanje poboljšanja životnih uvjeta neodvojivo od promišljanja unaprjeđenja gradova. Renesansni filozof Frane Petrić u svojem glasovitom djelu *Sretan grad* detaljno opisuje idealno uređenje grada koje bi po njegovu sudu omogućilo optimalan razvoj zajednice. Petrićev *Sretan grad* svrstava se u renesansne utopije, ali obiluje sasvim praktičnim i pragmatičnim opisima idealnog mjesta za život. U ovom se izlaganju povlači paralela između filozofsko-utopističkog poimanja sretnog grada i suvremenog koncepta »pametnog grada« (*smart city*). Pametni gradovi sve su prisutniji u znanstvenoj literaturi, ali još uvijek se radi o teorijskom »kišobran konceptu«, a najjednostavnije ih je opisati kao viziju urbanog razvoja u kojem se koristi digitalna i komunikacijska tehnologija (ICT) i Internet stvari (IoT) kako bi se što bolje zadovoljile potrebe građana

i unaprijedila učinkovitost gradskih usluga. U ovom će se izlaganju pokušati dati odgovor na pitanje jesu li pametni gradovi suvremene utopije ili mogu uistinu postati sretni gradovi sutrašnjice.

A SMART CITY AS A HAPPY CITY OF THE MODERN AGE

In ancient writings, we already recognize tendencies to describe ideal social, state, and spatial orders (e.g., in Plato's *State* and Aristotle's *Politics*). Cities have always been the centres of social life. Thus considerations of improving living conditions are inseparable from considerations of improving cities. In his famous work, *The Happy Town*, Renaissance philosopher Frane Petrić describes in detail the ideal city arrangement that he believed would allow optimal community development. *The Happy Town* is classified as a Renaissance utopia. Nevertheless, it is rich in practical and pragmatic descriptions of the ideal life. This presentation draws a parallel between the philosophical utopian concept of the city and the modern concept of the "smart city". Smart cities are increasingly present in the scientific literature, but they are still a theoretical "umbrella" concept. It is easiest to describe it as a vision of urban development in which digital and communication technology (ICT) and the Internet of Things (IoT) are used to meet citizens' needs better and improve the efficiency of urban services. This presentation will attempt to answer the question of whether smart cities are contemporary utopias or whether they can truly become the happy cities of tomorrow.

LINO VELJAK

Zagreb, Hrvatska /

Zagreb, Croatia

MORE U PETRIĆEVOM DJELU

U djelu Frane Petrića, posebno u *Pancosmiji*, značajan predmet njegovih prirodnofilozofijskih promišljanja čini more. Živeći u vremenima velikih zemljopisnih otkrića, on se u svojem problematiziranju predmeta nipošto ne ograničava na Mediteran (u čijem je okružju proveo svoj život), nego razmatra more u cjelini, uključujući tu i sve oceane, ali i unutarnja mora, poput Kaspijskoga ili Azovskog mora. Vrijedi istražiti na koji se način njegov renesansni

pristup istraživanju prirodnih zakonitosti koje određuju život mora otvara u smjeru novovjekovne fizikalne znanosti.

THE SEA IN FRANE PETRIĆ'S OPUS

In Frane Petrić's opus, especially in his *Pancosmia*, the sea is a significant subject of his natural philosophical reflections. Living in times of great geographical discoveries, in his problematisation of the sea as a subject Petrić by no means limits himself to the Mediterranean (in whose surroundings he spent his life). Still, he considers the sea as a whole, including all oceans, but also internal seas, such as the Caspian Sea or the Sea of Azov. It is worth exploring how his Renaissance approach to researching natural laws that determine sea life opens up the direction of modern physical science.

Izlaganja u sekcijama / Section papers

SEAD ALIĆ

*Sveučilišni centar Koprivnica, Sveučilište Sjever, Hrvatska /
University Centre Koprivnica, University North, Croatia*

DŽEVAD SULEJMANPAŠIĆ, ZAČETNIK FILOZOFIJE MEDIJA JUGOISTOČNE EUROPE

Cilj je izlaganja skrenuti pozornost na knjigu Dževada Sulejmanpašića *Žurnalizam – razarač čovječanstva*. Knjiga je objavljena u tiskari Gaj u Zagrebu 1936. godine i predstavlja prvu ozbiljnu teorijsku knjigu na jugoistoku Europe koja analizira medije i njihove uloge. Knjiga je utemeljena na filozofiji Immanuela Kanta, a poziva se i na književne autoritete kao što su Kraus, Balzac, Baudelaire itd. U povijesti razmišljanja o medijima i njihovim utjecajima na čovječanstvo, ova je knjiga najava shvaćanja o nužnosti stalnog promišljanja medija. Ona analizira utjecaje medija na vjeru, duhovnost općenito, umjetnost, politiku, ekonomiju, ljudsku psihologiju, dakle, manje-više, na sve segmente ljudskoga duha i ljudske djelatnosti.

DŽEVAD SULEJMANPAŠIĆ, FOUNDER OF MEDIA PHILOSOPHY OF SOUTHEAST EUROPE

The presentation aims to draw attention to Dževad Sulejmanpašić's book *Journalism – The Destroyer of Humanity*. The book was published in the printing house Gaj in Zagreb in 1936 and is the first serious theoretical book in Southeast Europe that analyzes the media and their roles. The book is based on Immanuel Kant's philosophy and also refers to literary authorities such as Kraus, Balzac, Baudelaire, etc. In the history of thinking about the media and its impact on humanity, this book is an announcement of the understanding of the necessity of constant reflection on the media. The book analyzes the influence of the media on religion, spirituality in general, art, politics, economics, and human psychology, therefore, more or less, on all segments of human spirit and human activity.

RÓZSA BERTÓK, ZSÓFIA BÉCSI

*Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Pécs, Hungary /
Filozofski fakultet, Sveučilište u Pečuhu, Mađarska*

PATRIZI'S UTOPIA

It is with great interest that we turn to the Utopia of Patrizi for every Renaissance utopia, over and above being a fictional story, reveals its author's philosophical ideas, motivations and worldviews. A kind of double bind characterizes Patrizi's work. On the one hand, it takes its source in classical Greek philosophy, first in Aristotle and later in Plato. On the other hand, it is imbued with the renaissance spirituality of Padova, and it displays the social structures of smaller principalities. The comparative analyses of utopias by Thomas Morus, Tommaso Campanella, Anton Francesco Doni, and Lodovico Zuccolo demonstrate that they all correspond to the general features of Renaissance utopia. The structure of social strata and their differentiation determine how the authors relate to the fundamental ideas of utopia, like justice, equality, and society. However, we examine Patrizi's early work, *Città felice* how much it differs from its contemporaries.

PETRIĆEVA UTOPIJA

Petrićevoj se utopiji obraćamo s velikim zanimanjem s obzirom na to da svaka renesansna utopija, premda je prije svega fikcijska priča, otkriva filozofske ideje, motivacije i svjetonazore svoga autora. Petrićevo je djelo obilježeno svojevrsnom dvostrukom vezom. S jedne strane, ono preuzima izvore klasične grčke filozofije, prvo Aristotela, a kasnije Platona. S druge strane, ono je prožeto renesansnom duhovnošću Padove i predstavlja društvene strukture manjih kneževina. Usporedne analize utopija Thomasa Morusa, Tommasa Campanelle, Antona Francesca Donija i Lodovica Zuccola pokazuju da one sve odgovaraju općim obilježjima renesansne utopije. Struktura društvenih slojeva i njihova diferencijacija u osnovi određuju kako se autori odnose spram fundamentalnih ideja utopije, poput pravde, jednakosti i društva. Međutim, ovdje razmatramo čime se Petrićevo rano djelo *Sretan grad* razlikuje od djela njegovih suvremenika.

JURAJ BOBANOVIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

PROBLEM RADIKALNOG ZLA U MISLI MILANA KANGRGE

Milan Kangrga u svome djelu *Etika* spominje radikalno zlo. Promatra ga kroz filozofije Immanuela Kanta, koji uvodi ideju kako je čovjek po prirodi zao, i Georga Wilhelma Friedricha Hegela, koji govori: »Čovjek je kao duh biće koje nije prirodno biće – a ta neprirodnost, duhovnost čovjekova bića, označena je kao zlo«. Je li čovjek zaista istinski zao? Ili je ipak suprotno, kako bi to tvrdio Jean-Jacques Rousseau, smatrajući da je čovjek po prirodi moralan i dobar, ili Hannah Arendt, držeći da zlo nema korijene i da bi mu se, u propitivanju, trebalo pristupati neovisno o vanjskim čimbenicima.

THE ISSUE OF RADICAL EVIL IN MILAN KANGRGA'S THOUGHT

In his book *Etika* [*Ethics*], Milan Kangrga mentions radical evil. The term is observed through Kant's philosophy, which introduces the idea that humans are evil by nature, and Georg Wilhelm Friedrich Hegel's philosophy, who says: "Man is a spiritual being which is not natural being – and that unnaturalness, spirituality of human being, is marked as evil". Are humans genuinely evil by nature? Or is it quite the opposite? Does Jean-Jacques Rousseau have a point when he claims that human beings are good and moral by nature, or does Hannah Arendt rightly claim that evil does not have roots and that one should, while reflecting on it, approach it independently of outside factors?

ANA DARIA BOKAN

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

POVIJESNO-POLITIČKI DOGAĐAJI I NJIHOV UTJECAJ NA HRVATSKU RENESANSNU MISAO

Doba renesanse, koje je u Europi većinom obuhvaćalo mješavine srednjovjekovnog i gotičkog utjecaja, Hrvatsku je podijelilo na kontinentalni i obalni dio, od kojih je svaki podnosio utjecaj različitih kultura. Dok je kontinentalni dio područja današnje Hrvatske bitke vodio s Turcima, obalni dio u najvećoj je mjeri bio pod utjecajem Mlečana. Ovo izlaganje prikazat će kako su tadašnje političke i socijalne okolnosti utjecale na hrvatsku filozofsku misao te koliko je analiza povijesnih događaja ključna u povijesti hrvatske filozofije.

HISTORICAL-POLITICAL EVENTS AND THEIR INFLUENCE ON THE CROATIAN RENAISSANCE THOUGHT

The Renaissance era, which in Europe mainly included a mixture of medieval and Gothic influences, divided Croatia into a continental and coastal part, each of which bore the impact of different cultures. While the continental part of today's Croatian territory fought with the Turks, the Venetians mainly influenced coastal region. This presentation will show how the political and social circumstances of the time influenced Croatian philosophical thought and how critical the analysis of historical events is in the history of Croatian philosophy.

ERIK BREZOVEC¹, MATEJA ŽUPANČIĆ²

¹Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia

²Elektrostrojarska obrtnička škola, Zagreb, Hrvatska /
Electromechanical Engineering Trade School, Zagreb, Croatia

DOMOLJUBLJE U REPUBLICI HRVATSKOJ: FENOMENOLOGIJSKO-SOCIOLOŠKA PERSPEKTIVA

Kultura spada u svijet interakcije, ona ga definira, ali i svijet interakcije definira kulturu. Tako određena, kultura je po sebi dinamični sustav koji tvori (te biva tvoren) kroz akciju i procese. Kroz tako definiranu kulturu, a u sklopu interakcijskog svijeta života, formiraju se percepcije i značenja određenih fenomena. No, problem nastaje u tenziji pojmovno definirane statike fenomena i dinamike življenja, gdje određeni fenomeni, kroz društvenu dinamiku, više ne označavaju ono čime su prethodno pojmovno definirani. U ovome izlaganju, kroz prikaz empirijskih podataka istraživanja *Percepcije domoljublja u Republici Hrvatskoj*, razmatra se fenomen domoljublja i tenzije koje se stvaraju u njegovu smislu i značenju. U analizi polarizacije značenja polazi se od tumačenja političkog, ideološkog te društveno-historijskog konteksta kako bi se naznačili društveni mehanizmi koji stoje iza svakodnevnog (društvenog) značenja ovoga pojma, koji se, u kontekstu hrvatskog društva i kulture, odvaja od svoje pojmovne definicije – *ljubavi prema domovini*. Interakcije u hrvatskom kontekstu iz pojma domoljublja izvode značenja (temeljena na iskustvu sa samim pojmom) koja procesualno (kroz konfliktnost značenja) vode prema regresiji društvene solidarnosti temeljene na pripadnosti nekoj zajednici ili mjestu.

PATRIOTISM IN THE REPUBLIC OF CROATIA: PHENOMENOLOGICAL-SOCIOLOGICAL PERSPECTIVE

Culture is a system that belongs to the sphere of the interactional world. That means that culture defines and is defined by interaction and action. The culture is thus forming a meaning of certain phenomena through the lived experience of individuals inside the same society. The problem arising throughout the lived culture is that some phenomena distinguish themselves from structured terminology and become defined differently, forming meaning from lived ex-

perience instead of the terminological foundation of those phenomena. In this presentation, throughout the empirical data collected for the research *Perception of patriotism in the Republic of Croatia*, we analyse the meanings and tensions around the phenomenon of patriotism. In the polarisation of meaning, we analyse the political, ideological, and socio-historical context to find a social mechanism behind patriotism's everyday feeling and meaning. The processual meaning of patriotism in the context of Croatia, throughout a distinctive meaning, leads toward the regression of social solidarity founded on belonging to a specific community or place.

KATICA BURIĆ ČENAN

*Sveučilište u Zadru, Hrvatska /
University of Zadar, Croatia*

**PREDSTAVLJANJE SVEUČILIŠNOG PROJEKTA *TEATRO
NUOVO/TEATRO VERDI. ZNANSTVENO-POPULARNI
PROJEKT REKONSTRUKCIJE DJELOVANJA DRUGOG
ZADARSKOG OPERNOG KAZALIŠTA PREMA
SAČUVANIM OPERNIM PLAKATIMA***

Radi se o dvogodišnjem projektu interdisciplinarnoga suradničkog tima (muzikologija, arhivistika, povijest umjetnosti, talijanistika, informacijske znanosti, informatika, arhitektura), kojemu je cilj izvesti sveobuhvatni prikaz opernoga djelovanja zadarskoga drugog kazališta Teatro Nuovo. Osim jedinstvene publikacije – monografije o kazalištu Teatro Nuovo – ovim će se projektom ići i korak dalje u promociji i diseminaciji saznanja o kulturnoj prošlosti grada. Naime, po uzoru na svjetske trendove u digitalnoj humanistici, bit će izrađena baza podataka u otvorenom pristupu kroz koju će se prikupljati podaci o opernom djelovanju kazališta iz opernih plakata, ali i drugih izvora, sukladno najnovijim standardima u knjižnično-arhivističkom opisu gradiva (KAM pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima). Osim toga, u svrhu popularizacije znanstvenih spoznaja, uz pomoć arhitektonskoga tima započet će rad na izradi 3D prikaza kazališta Teatro Nuovo. Upravo time, javno i virtualno, pokrenut će se promocija djelovanja, uloge i značenja ovoga kazališta na lokalnoj, nacionalnoj i široj međunarodnoj razini.

PRESENTATION OF THE UNIVERSITY PROJECT *TEATRO NUOVO/TEATRO VERDI. SCIENTIFIC AND POPULAR PROJECT OF RECONSTRUCTION OF THE ACTIVITIES OF THE SECOND ZADAR OPERA THEATER, ACCORDING TO PRESERVED OPERA POSTERS*

The project in the title is a two-year project developed by an interdisciplinary collaborative team (musicology, archival studies, art history, Italian language and literature, and information sciences), whose goal is to comprehensively present the opera activities of Zadar's second theatre Teatro Nuovo. In addition to a unique publication – a monograph on the Teatro Nuovo theatre – this project will also go one step further in the promotion and dissemination of knowledge about the cultural past of the city. Namely, following the example of world trends in digital humanities, an open access database will be created, through which data on the opera activities of the theatre will be collected from opera posters, but also other sources, following with the latest standards in the library and archival description of materials (KAM rulebook for description and access to materials in libraries, archives, and museums). In addition, to popularize scientific knowledge, with the help of the architectural team, the team also plans to create a 3D representation of the Teatro Nuovo theatre. Thus, publicly and virtually, the promotion of the activities will be launched, as well as the role and meaning of this theatre at the local, national and broader international levels.

HARIS CERIĆ

*Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Sarajevu, Bosna i Hercegovina /
Faculty of Political Sciences, University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina*

POHVALA LJUDSKE GLUPOSTI U STRIPOVIMA
DUBRAVKA MATAKOVIĆA

Izlaganje predstavlja pokušaj promišljanja stripova Dubravka Matakovića iz filozofsko-sociološke perspektive. Ako bi se Matakovića pokušalo »ukalupiti« u neki filozofski pravac mišljenja, onda bi to bez sumnje bio cinizam. Matakovićeve crni humor počiva na sarkazmu, kriticizmu, neprihvatanju konvencija, ismijavanju socijalnih standarda i mentalitetskih obilježja. U središtu

je pozornosti Matakovićeve stripova ljudska glupost. Mataković erazmovski ispisuje i iscrta svojevrsnu pohvalu ljudskoj gluposti. Ono što slovenski filozof Aleš Bunta, analizirajući strip *Alan Ford*, naziva ekspozicijom privacije, može se primijeniti i na Matakovićeve uratke. Mataković izokreće perspektivu, pa tako ljudske nedostatke, uključujući glupost, stavlja u prvi plan, odnosno privaciju iz poretka nepostojećeg i pozadinskoga prevodi u sām temelj prezencije. Matakovićeve stripovi imaju dimenziju satiričnoga i subverzivnoga. Oni identificiraju i obilježavaju društvene anomalije i slabosti te pozivaju na njihovo kritičko propitivanje.

PRAISE OF STUPIDITY IN DUBRAVKO MATAKOVIĆ'S COMICS

The presentation represents an attempt to analyze Dubravko Mataković's comics from a philosophical-sociological perspective. If one tried to "mould" Mataković into some philosophical line of thought, it would undoubtedly be cynicism. Mataković's black humour is based on sarcasm, criticism, non-acceptance of conventions, and mocking social standards and mentality characteristics. Mataković's comics focus on human stupidity. In an Erasman manner, Mataković writes and draws praise for human stupidity. What the Slovenian philosopher Aleš Bunta, analyzing *Alan Ford* comics, calls the exposition of privacy can also be applied to Mataković's works. Mataković twists the perspective, placing human shortcomings, including stupidity, in the foreground, i.e. putting the privacy from the order of the non-existent and from the background into the very foundation of presence. Mataković's comics have a satirical and subversive dimension. They identify and criticize social anomalies and deficiencies and call for their critical questioning.

BRUNO ĆURKO¹, ELMANA CERIĆ²

¹ *Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split, Croatia*

² *Druga gimnazija Sarajevo, Bosna i Hercegovina /
Second Gymnasium Sarajevo, Bosnia and Herzegovina*

VAŽNOST LOGIKE KAO NASTAVNOG PREDMETA U SREDNJIM ŠKOLAMA I NA FAKULTETIMA

U obrazovnom sustavu Republike Hrvatske, kao i u susjednim zemljama, nastava logike ima dugu i kontinuiranu povijest. Cilj je ovoga izlaganja razmotriti i preispitati mjesto i zastupljenost logike kao nastavnog predmeta u srednjim školama i na fakultetima te potom ukazati na potencijalne nedostatke i ponuditi neke prijedloge za unapređenje. Motivacija za ovo izlaganje proizašla je iz svojevrsnog nesrazmjera između onoga što jest svrha poučavanja logike i njene zastupljenosti kao nastavnog predmeta u obrazovnom sustavu te nasušne potrebitosti njena izučavanja u vremenu u kojemu su djeca i mladi, kao izrazito ranjiva skupina, izloženi mnoštvu (dez)informacija i manipulacija. Kako je samim kurikulumom predmeta Logika navedeno, svrha njena poučavanja je »uzdignuti svijest učenika o kriterijima dobrog mišljenja i uskladiti mišljenje s tim kriterijima«, a sama logika definirana kao »njegovanje vrлина mišljenja«, postavlja se problem (ne)opravdanosti izostanka izučavanja logike u tehničkim i strukovnim školama. Znači li to onda da je »njegovanje vrлина mišljenja« ekskluzivno pravo i privilegija gimnazijalaca ili, po principu pravednog obrazovanja, svim učenicima, bez obzira na vrstu srednje škole koju pohađaju, ovaj nastavni predmet treba biti *organon* za njegovanje kvalitetnog i valjanog mišljenja? U izlaganju će se argumentirati i o potrebi podučavanja logike, u prilagođenoj formi, u višim razredima osnovnih škola, s obzirom na to da »važnost logike za svakodnevni i znanstveni život«, kao i podizanje svijesti o njoj, ne započinje u 3. razredu gimnazije. Dio izlaganja usmjerit će se na važnost podučavanja logike na učiteljskim odsjecima i fakultetima te u svim nastavničkim smjerovima, kao i u profesionalnom usavršavanju svih nastavnika. Nije moguće preskočiti logiku ako želimo odgovoriti zahtjevima i izazovima podučavanja u 21. stoljeću (kritičko mišljenje, medijska pismenost). Nije moguće preskočiti logiku ako želimo kod naših učenika i studenata razviti vještine koje će biti potrebne i tražene u budućnosti. Prema Svjetskom ekonomskom forumu, među deset najtraženijih vještina u 2025. godini bit će: analitičko mišljenje i inovacije, aktivno učenje i strateško učenje, rješavanje

složenih problema, kritičko mišljenje i analiza, tehnološko rasuđivanje, rješavanje problema i formiranje ideja/konceptata. Je li moguće od navedenih sedam vještina imati ijednu bez nekih osnovnih ili posebnih znanja iz logike?

THE IMPORTANCE OF TEACHING AND LEARNING LOGIC IN HIGH SCHOOLS AND UNIVERSITIES

In the educational system of the Republic of Croatia and in neighbouring countries, the teaching of logic has a long and continuous history. This presentation aims to consider and review the place and presence of logic as a subject in secondary schools and faculties, identify potential shortcomings and offer suggestions for improvement. The motivation for this presentation stemmed from a kind of disparity between what is the purpose of teaching logic, its presence as a subject in the education system and the urgent need to study logic at a time when children and youth, as highly vulnerable groups, are exposed to the multitude of (dis)information and manipulation. In the Logic curriculum, the purpose of teaching logic is “to raise students’ awareness of the criteria of good thinking and align thinking with these criteria”, and logic is defined as “nurturing the virtues of reasoning”. Accordingly, we face the problem of (un)justified absence of logic as part of the curriculum in technical and vocational schools. Does this mean that “nurturing the virtues of reasoning” is the exclusive right and privilege of gymnasium students, or, based on the principle of fair and just education, all the students should learn logic as an *organon* (ὄργανον) for nurturing thinking and reasoning skills, regardless of the type of school they attend? The presentation will also argue about the need to teach logic, in an adapted form, in the upper grades of primary schools, given that “the importance of logic for everyday and scientific life”, as well as raising awareness about it, does not begin in the 3rd grade of the gymnasium. Part of the presentation will focus on the importance of teaching logic in teachers’ departments and faculties, in all teaching fields, and in the professional development of all teachers. It is impossible to skip logic if we want to accomplish the demands and challenges of teaching in the 21st century (critical thinking, media literacy, etc.). It is impossible to avoid the logic if we want to equip our students with skills that will be most in-demand and sought-after in the future. According to the World Economic Forum, among the ten most sought-after skills in 2025 will be: analytical thinking and innovation, active learning and learning strategies, complex problem solving, critical thinking and analysis,

technology reasoning, problem-solving, and idea/concept formation. Is it possible to have any of these seven skills basic or specific logic knowledge?

DAVORIN ĆUTI

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

SUTLIĆEV POJAM SUVREMENOSTI

Kada kažemo suvremenost, onda se u kolokvijalnom razgovoru podrazumijeva da se misli na svijet današnjice. U samom pojmu suvremenosti sadržano je sve što moderni svijet predstavlja. Prije svega, taj sadržaj popunjava tehnički napredak koji definira suvremenost. Kako bismo razumjeli su-vremenost, poslužiti ćemo se suprotnostima Biti naspram suvremenosti kod Vanje Sutlića. Naime, govoriti o samoj suvremenosti znači biti u suprotnosti s Biti. Suvremenost i Bit očituju se u suprotnostima: jedno spram mnoštva, vječno spram prolaznog, noseće spram nošenog, spoznatljivo spram nespoznatljivog, sabrano spram raspršenog, red spram nereda. Ove suprotnosti pojavljuju se kroz čitavu filozofsku tradiciju, od Platona i Aristotela do Hegela. Povijest nam kaže da je sve konačno, sve završava, sve je smrtno, sve nestaje u određenoj točki vremena. Osjećaj da je vrijeme jednako nestabilno, prekarno, odumiruće, ono je što nam daje mogućnost da se distanciramo, da budemo su-vremeni. Biti su-vremen ne znači biti u-vremenu, nego s-vremenom, ali uz određenu distancu od vremena. Odnosno biti su-vremen ne koincidira s uključivanjem u samo vrijeme.

VANJA SUTLIĆ'S NOTION OF CONTEMPORANEITY

In a colloquial conversation, it is implied that contemporaneity is understood as today's world. The very concept of contemporaneity contains everything that the modern world represents. First, this content is filled with technical progress that defines contemporaneity. To understand contemporaneity, we will use the opposites of Essence versus contemporaneity as they appear in Sutlić's thought. Namely, to talk about contemporaneity means to be in opposition to Essence. Contemporaneity and Essence manifest themselves in the opposites of one versus multitude, eternal versus fleeting, carrying ver-

sus carried, knowable versus unknowable, collected versus scattered, and order versus disorder. These opposites appear throughout the entire philosophical tradition, from Plato and Aristotle to Hegel. What history tells us is that everything is finite, everything ends, everything is mortal, and everything disappears at a certain point in time. This feeling that time is equally unstable, precarious, and dying, gives us the possibility to distance ourselves, to be con-temporary. To be con-temporary does not mean to be in-time, but to be with-time, although with a certain distance from time. That is, being con-temporary does not coincide with inclusion in time itself.

JAN DEFRANČESKI

*Sveučilišni centar za integrativnu bioetiku, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
University Centre for Integrative Bioethics, University of Zagreb, Croatia*

FILOZOFIJA STVARALAŠTVA MARIJANA TKALČIĆA

Marijan Tkalčić, hrvatski filozof i pedagog, za svoga je života napisao ove-
liki broj propedeutičkih spisa, kao što su: (I) *Pedagogija i tehnika učenja*, (II) *Dijalektičko jedinstvo odgoja, obrazovanja i nastave*, (III) *Egzistencijalizam*,
(IV) *Oblik i sadržaj. Problem i osnovna rješenja u novijoj idealističkoj estetici*
te (V) *Etika: od Platona do Ničea*. No, pored bavljenja raznim pedagoškim,
didaktičkim, filozofskim, etičkim i estetičkim pitanja i problema, Tkalčić je ta-
kođer razvijao i vlastito filozofsko stajalište – »dijalektički realizam« – čija se
originalnost ogleda u nedovršenom projektu »filozofije stvaralaštva«. Polazeći
od njegovih originalnih filozofskih doprinosa, napose rasprava »Generacije i
zbivanja (Nacrt filozofije stvaralaštva)« i »Filozofija i zbilja (Slučaj Leibniz)«,
cilj je izlaganja predstaviti temeljne misli i pretpostavke Tkalčićeve filozofije
stvaralaštva.

MARIJAN TKALČIĆ'S PHILOSOPHY OF CREATION

Marijan Tkalčić, Croatian philosopher and pedagogue, wrote a large num-
ber of propaedeutic writings during his lifetime, such as: (I) *Pedagogija i teh-
nika učenja* [*Pedagogy and Learning Technique*], (II) *Dijalektičko jedinstvo
odgoja, obrazovanja i nastave* [*Dialectical Unity of Upbringing, Education
and Teaching*], (III) *Egzistencijalizam* [*Existentialism*], (IV) *Oblik i sadržaj*.

Problem i osnovna rješenja u novijoj idealističkoj estetici [Form and Content. The Problem and Basic Solutions in Recent Idealistic Aesthetics], and (V) *Etika: od Platona do Ničea* [Ethics: From Plato to Nietzsche]. However, besides dealing with various pedagogical, didactic, philosophical, ethical, and aesthetic questions and problems, Tkalčić was also developing his philosophical standpoint – the “dialectical realism” – which originality is reflected in the unfinished project of “philosophy of creation”. Starting from his original philosophical contributions, especially the discussions “Generacije i zbivanja (Nacrt filozofije stvaralaštva)” [Generations and Events (An Outline of Philosophy of Creation)] and “Filozofija i zbilja (Slučaj Leibniz)” [Philosophy and Reality (The Case of Leibniz)], the presentation aims to present the fundamental ideas and assumptions of Tkalčić’s philosophy of creation.

TOMISLAV DRETAR, IVANA ZAGORAC

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

**IMA LI U ODGOJU MJESTA ZA LJUBAV?
SPOR IZMEĐU PAVLA VUK-PAVLOVIĆA I MAXA SCHELERA**

U svome najznačajnijem djelu iz područja filozofije odgoja *Ličnost i odgoj* (1932.) Vuk-Pavlović polemizira sa Schelerovom tvrdnjom o tome da ljubav ne može biti odgojnim principom. Prema Vuk-Pavloviću, taj se Schelerov stav temelji na dvije zablude: prva je vezana uz Schelerovo pogrešno razumijevanje odgoja, a druga uz njegovo pogrešno razumijevanje ljubavi. U izlaganju će se analizirati utemeljenost Vuk-Pavlovićeve kritike te postaviti šire pitanje o mogućnostima i granicama ljubavi u odgoju. Definirajući koncept ljubavi, Scheler ga doista suprotstavlja odgoju, koji podrazumijeva utjecanje na svoj objekt. U tom smislu, odgojem se pokušava nešto promijeniti na onome koji se odgaja. Ljubav prema Scheleru podrazumijeva prihvaćanje onog voljenog bez da ga se pokušava promijeniti. Prema tome, svrha ljubavi nije utjecaj na voljeni objekt, no ipak kroz genuini akt ljubavi, tvrdi Scheler, može doći do promjene kao pojavljivanja više vrijednosti. Schelerova kritika odgoja počiva na shvaćanju odgoja u negativnom smislu nametanja stranih vrijednosti, pri čemu se ne priznaje vlastitost i vrijednosni potencijal onoga koji se odgaja. S

obzirom na navedenu koncepciju ljubavi, moglo bi se teoretizirati o drugačijoj vrsti odgoja, koja podrazumijeva ljubav u smislu razvitka vlastitosti.

IS THERE A PLACE FOR LOVE IN EDUCATION? DISPUTE BETWEEN PAVAO VUK-PAVLOVIĆ AND MAX SCHELER

In his most significant work in philosophy of education, *Personhood and Education* (1932), Vuk-Pavlović criticizes Scheler's claim that love cannot be an educational principle. According to Vuk-Pavlović, this claim is based on Scheler's two misconceptions: the first is related to Scheler's misunderstanding of education, and the second to his misunderstanding of love. In this presentation, we will examine aspects of Vuk-Pavlović's criticism and ask a broader question about the potential and limits of love in education. When defining the concept of love, Scheler indeed opposes it to education, which, implies changing the object of education. In this sense, education attempts to change the person being raised. On the other hand, according to Scheler, love means accepting the loved one without trying to change him. Therefore, the purpose of love is not to transform the loved object. However, still, through a genuine act of love, Scheler claims, change can occur as the appearance of higher values. Scheler's criticism of education is based on the understanding of education in the negative sense of imposing external values, where the individuality and value potential of the one being educated is not recognized. Regarding the aforementioned conception of love, one could theorize about a different type of education, which implies love in the sense of the development of one's self.

IVO DŽINIĆ

*Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

KULTURNO-KRITIČKI MISAONI OBRAZAC STJEPANA ZIMMERMANNA

Filozofija kulture dobila je snažni zamah na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće, kada dolazi do velikih društveno-političkih promjena koje kulminiraju tragedijom Prvoga svjetskoga rata. To je ujedno i vrijeme svojevrsnih previranja

u filozofiji i pokušaja njezine nove konceptualizacije u odnosu na svijet. Posljedica toga je i pojava brojnih mislilaca i njihova kritičkoga pristupa društveno-kulturnim fenomenima. Takav je pristup obilježen pojmovima koji su ocrtavali svojevrсни prevrat u tumačenju svijeta općenito, retorikom krize i detektiranjem tragedije postojeće kulture, pa čak i proklamiranjem njezine propasti. U plejadu tih kulturno-kritičkih mislilaca uključio se i hrvatski filozof Stjepan Zimmermann, koji je u svojem promišljanju o krizi kulture nastojao raskrinkati mnogostranost velikih ideologija u borbi za prevlast i istovremeno negiranje etičke vrijednosti. Izlaz iz takve krize vidio je u čudorednom preporodu čitavoga čovječanstva. U predavanju će se kontekstualizirati Zimmermannovo promišljanje o krizi kulture i istaknuti bitne elemente njegova kulturno-kritičkoga misaonoga obrasca.

THE CULTURAL-CRITICAL THOUGHT PATTERN OF STJEPAN ZIMMERMANN

There was a great momentum of the philosophy of culture at the turn of the 19th and 20th centuries, when significant social and political changes occurred, culminating in the tragedy of the First World War. It was also a time of turmoil in philosophy and in attempts to reconceptualize its relation to the world. This resulted from the emergence of numerous thinkers and their critical approach to social and cultural phenomena. This approach was characterized by concepts that represented a kind of revolution in the interpretation of the world in general, by the rhetoric of crisis and the statement of the tragedy of the existing culture, and even by the proclamation of its demise. The Croatian philosopher Stjepan Zimmermann joined the constellation of cultural-critical philosophers who, in their reflection on the crisis of culture, tried to expose the complexity of the great ideologies in the struggle for supremacy and the simultaneous negation of ethical value. He saw the way out of such a crisis in the moral rebirth of all humanity. The lecture will contextualize Zimmermann's reflection on the crisis of culture and highlight the essential elements of his cultural-critical thought pattern.

JAKOV ERDELJAC

*Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

SUVREMENA HRVATSKA FILOZOFIJA U KONTEKSTU FILOZOFIJE KULTURE

Glavni smjer kretanja suvremene hrvatske filozofije postavljen je od strane integrativne bioetike. No, postoji sve jača potreba za dubljim uvidima u sferu kulture. Takvi bi uvidi trebali pružiti orijentacijsko znanje za subjekte i znanosti kao način suočavanja s izrazito bogatim skupom problema koji je inherentan pojmu kulture. U ovom izlaganju raspravit ćemo adekvatnost metoda koje je postavila integrativna bioetika za analizu sfere kulture te ćemo sagledati polje interakcije između prethodno spomenutih sfera.

CONTEMPORARY CROATIAN PHILOSOPHY IN THE CONTEXT OF PHILOSOPHY OF CULTURE

The main course of contemporary Croatian philosophy is set in the field of integrative bioethics. However, there is a growing need for deeper insights into the sphere of culture that would provide orientational knowledge for subjects and sciences on how to deal with problems that come from facing such a diverse set of problems. In this presentation, we will discuss the adequacy of methods set forward in integrative bioethics for usage in the sphere of culture, and we will analyze the field of interaction between the aforementioned spheres.

PREDRAG FINCI

*London, Ujedinjeno Kraljevstvo /
London, United Kingdom*

ESTETIKA I SJEĆANJE (O FRANJI MARKOVIĆU I IVANU FOCHTU)

U izlaganju ću opisati osnovne značajke estetike Franje Markovića, a tome dodati sjećanja na mog profesora Ivana Fochta. Focht je spominjao Markovića i vjerujem da postoji veza između ove dvojice značajnih filozofskih djelatnika

u njihovim estetičkim nazorima, čak da je Marković bitno utjecao na formiranje Fochtovih stajališta, poglavito u zastupanju njegova estetičkog formalizma.

AESTHETICS AND REMEMBRANCE (ON FRANJO MARKOVIĆ AND IVAN FOCHT)

My presentation will focus on the basic points of Franjo Marković's aesthetics, followed by reminiscences on my professor Ivan Focht. Focht often spoke about Marković, and I believe there is a connection between these two significant philosophers regarding their views on aesthetics. Marković had a significant influence on Focht, which is manifested in Focht's aesthetic formalism.

MAGDALENA GALIĆ STIPANČIĆ

*Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

PETRIĆEVA NOVA SVEOPĆA FILOZOFIJA – ODNOS PREMA RELIGIJI I KRŠĆANSTVU

Frane Petrić bio je hrvatski filozof i polihistor rođen na otoku Cresu. Započeo je studij medicine, ali je od njega odustao te se okrenuo filozofiji. Jedno od njegovih glavnih djela je *Nova sveopća filozofija*, u kojoj je dao najopćenitiji prikaz filozofije. Djelo nailazi na osudu Crkve zbog suprotstavljanja vjeri i nekršćanskih elemenata. Frane Petrić utjecao je na brojne mislioce toga doba, a bio je učitelj Giordana Bruna. U svome ću izlaganju prikazati utjecaj Frane Petrića na mislioce toga doba, ali i dati prikaz Petrićeve *Nove sveopće filozofije* i njezinog utjecaja na Crkvu, religiju, ali i filozofiju u cjelini.

NOVA DE UNIVERSIS PHILOSOPHIA BY FRANE PETRIĆ – ATTITUDE TOWARDS RELIGION AND CHRISTIANITY

Frane Petrić was a Croatian philosopher and polymath born on the island of Cres. He started studying medicine but gave it up and turned to philosophy. One of his principal works is the *Nova de universis philosophia*, in which he gave the most general account of philosophy. The Church condemns the work

for opposing religion and its non-Christian elements. Frane Petrić influenced many thinkers of that era and was Giordano Bruno's teacher. In my presentation, I will show the influence of Frane Petrić on the thinkers of that era and give an account of Petrić's *Nova de universis philosophia* and its influence on the Church, religion, and philosophy as a whole.

KRISTIJAN GRADEČAK

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

SVIJET U 23. STOLJEĆU PREMA ŠUFFLAYEVU ROMANU *NA PACIFIKU GOD. 2255.*

Milan pl. Šufflay je pod pseudonimom Eamon O'Leigh 1924. god. u dnevnom listu *Obzor* u nastavcima dao tiskati svoj znanstveno-fantastični roman *Na Pacifiku god. 2255.* U književnoj i utoliko slobodnijoj formi iznio je sliku svijeta iz sredine 23. stoljeća. Ta slika fragmentarno je skicirana kroz radnju, čiji likovi sudjeluju u značajnoj prekretnici vremena, iščekivanoj uslijed pojave kometa koji najavljuje bitnu socijalnu promjenu u čovječanstvu. Isprripovijedana borba između više svjetskih centara moći odvija se oko primata duhovnog nad političkim, pri čemu je glavnina te borbe smještena u Kini, Indiji i Japanu. U znanstveni temelj fantastičnog romana Šufflay je utkao svoja golema znanja iz prirodnih znanosti, povijesti, kulture, geopolitike, jezika, religije, filozofije te povijesti ezoterne i duhovne literature, uz predviđanje daljnjih ispreplitanja i razvoja navedenih područja. Šufflay u posljednjem poglavlju autobiografski dodaje kako je više godina planirao napisati sociološko djelo o biološkoj perspektivi čovječanstva, no sadržaj je ipak odlučio radije iznijeti u formi romana, a ne znanstvene rasprave, zato da bi prodrmao podsvijest čitatelja. Međutim, posljednji impuls za pisanje romana objavio mu se u snu 1922. godine, precizno odredivši događanja koja će uslijediti 333 godine kasnije.

THE WORLD IN THE 23rd CENTURY ACCORDING TO MILAN ŠUFFLAY'S NOVEL *ON THE PACIFIC IN 2255*

In 1924 Milan Šufflay published his science-fiction novel *Na Pacifiku god. 2255.* [*On the Pacific in 2255*] sequels in the daily magazine *Obzor*, us-

ing his pseudonym Eamon O’Leigh. Instead of using the form of a scientific discussion, he chose the literary form to express his vision of the world of the 23rd century. This vision of his is depicted fragmentary throughout the plot, where characters are participating in a significant turning point in the time expected due to the appearance of the comet announcing a crucial social change in humanity. The battle between multiple centres of power revolves around the primacy of the spiritual over the political, most of which occurs in China, India, and Japan. The scientific background of this fantastic novel is backed up by Šufflay’s tremendous insights into natural sciences, history, culture, geopolitics, language, religion, philosophy, and history of esoteric and spiritual literature, combined with further interweaving and development of mentioned fields. In the last chapter, Šufflay adds an autobiographic remark about how he aimed to write a sociological piece about the biological perspective of humanity for years, but he decided to put the content forward in the form of the novel instead to shake the subconsciousness of the reader. However, the last impulse for writing this novel was revealed to him in a dream in 1922, precisely determining the events that would take place 333 years later.

JOSIP GUĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split, Croatia

O ČOVJEKOLIKIM DVONOŠCIMA I (NE-)LJUDSKIM ŽIVOTINJAMA

Polazeći od misli Pavla Vuk-Pavlovića da bez svijesti o odgovornosti i mimo potrebe samoopravdanja »ne opstoji u oštrome smislu *čovjek*; ostaje samo *čovjekoliki dvonožac*«, izlaganje problematizira posredovanje čovjekova samoodređenja ne-ljudskom životinjom, zajedno s njegovim moralnim odnosom spram potonje i odgojnom usmjerenošću na nju. Posebno se razmatra moralni problem poredbe dužnosti spram moralno neodgovornih *Homo sapiensa* i ne-ljudskih životinja, a konačno se pokazuje da povlašteno mjesto odgajateljeva postajanja odgajanicom (i obrnuto) može biti upravo uvažavanje dječjeg senzibiliteta spram ne-ljudskih životinja.

ON HUMANLIKE BIPEDS AND (NON-)HUMAN ANIMALS

Pavao Vuk-Pavlović claimed that without consciousness of responsibility and the need for self-justification, “there is no *human being* in a strict sense; only a *humanlike biped* remains”. With this claim, the presentation problematizes the mediation of human self-determination by the non-human animal, the human being’s moral relationship to the non-human animal, and educational directionality toward the latter. The moral issue of comparing duties to morally nonresponsible *Homo sapiens* and non-human animals is especially considered. Finally, the presentation shows that appreciation of children’s sensibility toward non-human living beings should be an important opportunity for an educator to become an educatee (and vice-versa).

JERNEJA HERZOG, KATJA KOZJEK VARL

*Pedagoški fakultet, Sveučilište u Mariboru, Slovenija /
Faculty of Education, University of Maribor, Slovenia*

OSOBNI INTERES LIKOVNIH PEDAGOGA ZA UMJETNIČKE PRAKSE U INTERAKCIJI S VLASTITIM PEDAGOŠKIM RADOM

Kvalitetan likovno-pedagoški rad zahtijeva od učitelja stalno praćenje likovne prakse, likovnih izložbi i stručnog usavršavanja. Mijenjanjem umjetnosti, mijenja se i društvo, odnosno okoliš, a ako to primijenimo na školsko okruženje, znamo da i djeca reagiraju na te promjene. Ako učitelj želi ažurirati sadržaj i približiti ga učenicima, mora promatrati promjene. U ovom izlaganju predstavljamo dio šireg istraživanja u kojem nas je zanimao osobni interes učitelja koji predaju likovnu umjetnost u višim razredima osnovne škole za praćenje likovne prakse. Istraživanje je provedeno na 84 učitelja likovne kulture iz cijele Slovenije. Interes nastavnika analizirali smo iz perspektive dobi jer nas je zanimalo je li aspekt dobi važan čimbenik za vlastiti interes i nastavak obrazovanja. Rezultati pokazuju da učitelji, bez obzira na dob, pokazuju sličan interes za umjetničke prakse.

PERSONAL INTEREST OF ART EDUCATORS IN ARTISTIC PRACTICES IN INTERACTION WITH THEIR PEDAGOGICAL WORK

Good quality artistic-pedagogical work requires a teacher who constantly monitors the art practices, exhibitions, and professional training. As art changes, so does society, i.e. the environment, and if we apply this to the school environment, we know that children also respond to these changes. If the teachers want to update the content and bring it closer to the students, they must observe the changes. In the presentation, we present a part of a larger investigation in which we were interested in the personal interest of teachers who teach visual arts in upper elementary grades to monitor visual arts practices. The research was conducted with 84 art teachers from all over Slovenia. We analyzed teachers' interest from the perspective of age, as we were interested in whether the aspect of age is an essential factor for self-interest and continuing education. The results show that, regardless of age, teachers show similar interest in art practices.

LUKA JANEŠ

*Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia*

ULOGA NIKOLE VITOVA GUČETIĆA U PROMICANJU KRITIČKOG MIŠLJENJA U DRUGOJ POLOVICI 16. STOLJEĆA

Nikola Vitov Gučetić – dubrovački filozof, knez i polihistor djelatan tijekom druge polovice 16. stoljeća – uz Franu Petrića i Jurja Dragišića nesumnjivo predstavlja najznačajnijeg filozofskog autora unutar renesansnog horizonta bogate hrvatske filozofske baštine. Uzmemo li u obzir šarolikost i kompleksnost tematika koje je evaluirao tijekom stvaralačke karijere, bez ustezanja i pleonazama, dalo bi se zaključiti da se radi možda i o najslojevitijem hrvatskom filozofu. U ovom izlaganju ukratko će se naznačiti širina tematskog dijapazona Gučetićeva stvaralaštva, uz diseminacijski fokus na biografskim detaljima i kritičkoj smjelosti koja ovog filozofa paradigmatički krase čak i u kontekstu suvremenih filozofskih rasprava i promišljajnih gabarita.

THE ROLE OF NIKOLA VITOV GUČETIĆ IN PROMOTING CRITICAL THINKING IN THE SECOND HALF OF THE 16th CENTURY

Nikola Vitov Gučetić – philosopher, duke, and polymath from Dubrovnik, active during the second half of the 16th century – along with Frane Petrić and Juraj Dragišić, undoubtedly represents the most significant philosophical author within the horizon of the rich Croatian Renaissance philosophical heritage. If we consider the variety and complexity of the topics he evaluated during his creative career, it would be possible, without any pretensions or pleonasms, to conclude that he is possibly the most layered Croatian philosopher. In this presentation, the width of the thematic range of Gučetić's work will be briefly indicated, with a dissemination focus on the biographical details and the critical thinking audacity that paradigmatically characterizes this philosopher even in the context of contemporary philosophical debates and reflective gauges.

HRVOJE JURIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

OD FILOZOFIJE I ESTETIKE PREKO MIKOLOGIJE DO BIOETIKE I BIOFILIJE: IVAN FOCHT I GLJIVE

Poznato je da se Ivan Focht – pored filozofije, napose estetike – bavio mikologijom, odnosno gljivama, koje je na jednom mjestu nazvao »veoma ekstravagantnim bićima«. Pritom nije bio tek gljivar-amater, nego je gljivama pristupao sa znanstvenom skrupuloznošću kojoj ipak nije nedostajalo filozofijskog i umjetničkog nadahnuća, što je obilježavalo i njegov estetički rad. O tome svjedoče njegova mikologijska djela *Gljive Jugoslavije*, *Ključ za gljive i Naši vrganji*, koja ću u ovom izlaganju u ocrtu prikazati kako bih ponudio nekoliko filozofijsko-bioetičkih refleksija na njihovu tragu, polazeći od toga da susret filozofije i mikologije u Fochtovu životu i djelu nije slučajna, nego su ta dva interesa, poslana i poziva povezana na dubljoj razini.

FROM PHILOSOPHY AND AESTHETICS THROUGH MYCOLOGY TO BIOETHICS AND BIOPHILIA: IVAN FOCHT AND FUNGI

It is known that Ivan Focht – besides philosophy, especially aesthetics – dealt with mycology, i.e. fungi, which he once called “very extravagant beings”. He was not only an amateur mushroom picker, but also approached fungi with scientific scrupulousness, which did not lack philosophical and artistic inspiration, just as in his aesthetic work. This is evidenced by his mycological books *Gljive Jugoslavije* [*Fungi of Yugoslavia*], *Ključ za gljive* [*The Key to Fungi*], and *Naši vrganji* [*Our Boletus*], which I will shortly present to offer several philosophical and bioethical reflections on their trail, starting from the thesis that the encounter of philosophy and mycology in Focht’s life and work is not accidental, rather, these two interests, professions and vocations are connected on a deeper level.

**HRVOJE JURIĆ¹, LUKA PERUŠIĆ¹, LIDIJA KNORR¹,
JAN DEFRANČESKI²**

¹ *Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /*

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

² *Sveučilišni centar za integrativnu bioetiku, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
University Centre for Integrative Bioethics, University of Zagreb, Croatia*

OSVRTI NA PANDEMIJU KORONAVIRUSA U HRVATSKOJ HUMANISTIČKOZNA NSTVENOJ I DRUŠTVENOZNA NSTVENOJ LITERATURI

U izlaganju se prezentira dio rezultata znanstvenog istraživanja koje se pod naslovom »Sistematizacija, analiza, interpretacija i kritika osvrta na pandemiju koronavirusa u hrvatskoj humanističkoznanstvenoj i društvenoznanstvenoj literaturi« provodi na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu tijekom 2022. godine. Primarna je svrha ovog projekta prikupiti i popisati sve znanstvene knjige i znanstvene članke (u područjima humanističkih i društvenih znanosti) o problematici pandemije koronavirusa, koji su od 2020. do 2022. godine objavljeni u Hrvatskoj, tj. kod hrvatskih izdavača i u hrvatskim časopisima, a zatim te radove sistematizirati prema njihovu disciplinarno-me-

todološkom pristupu i drugim karakteristikama te, u trećem koraku, provesti analizu, interpretaciju i kritiku tih radova, iznoseći odgovarajuće sumirajuće i generalizirajuće zaključke. U obzir će se uzeti i članci hrvatskih autora objavljeni u inozemstvu, kao i relevantni članci objavljeni izvan znanstvene periodike, naime, u kulturnoj periodici te tjednom i dnevnom tisku.

REFLECTIONS ON THE CORONAVIRUS PANDEMIC ISSUES IN CROATIAN HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES LITERATURE

The presentation presents part of the research results under the title “Systematization, Analysis, Interpretation and Critique of Reflections on the Coronavirus Pandemic in Croatian Humanities and Social Science Literature”, conducted at the Faculty of Humanities and Social Sciences, the University of Zagreb during 2022. The primary purpose of this project is to collect and list all scientific books and scientific articles (in the fields of humanities and social sciences) on the issues of the coronavirus pandemic, which were published in Croatia from 2020 to 2022, i.e. by Croatian publishers and in Croatian journals, and then systematize these contributions according to their disciplinary-methodological approach and other characteristics, and, as a third step, carry out analysis, interpretation, and critique of these contributions, including summarizing and generalizing conclusions. Articles by Croatian authors published abroad and relevant articles published outside scientific journals, namely in cultural journals and weekly and daily press, will also be considered.

ANA KLASNIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

FILOZOFIJSKA ANTROPOLOGIJA NIKOLE SKLEDARA

Nikola Skledar jedna je od figura filozofijske antropologije na području Hrvatske koja je doprinijela temama vezanima uz kulturu, sociologiju, društvene odnose i religiju. Značaj Skledarove filozofije leži upravo u interdisciplinarnosti njezina pristupa gore navedenim pitanjima i temama te u pokušaju razjašnjavanja istih. Ovo izlaganje ponudit će prikaz nekih od najzastuplje-

njih filozofijsko-antropoloških tema i uvid u njihovu kritičku i suvremenu relevantnost.

NIKOLA SKLEDAR'S PHILOSOPHICAL ANTHROPOLOGY

Nikola Skledar is one of the figures of philosophy of anthropology in Croatia who contributed to themes related to culture, sociology, social relations, and religion. The relevance of Skledar's philosophy is his interdisciplinary approach to the questions mentioned above and themes and attempts in order to resolve the same. This presentation will display some of the most well-represented philosophical-anthropological themes and their critical and modern relevancy.

DAMIR KUKIĆ

Filozofski fakultet, Univerzitet u Zenici, Bosna i Hercegovina /

Faculty of Philosophy, University of Zenica, Bosnia and Herzegovina

KREIRANJE PROŠLOSTI

Kultura sjećanja pojam je koji se u znanstvenom diskursu javlja osamdesetih godina XX. stoljeća. To je koncept koji oslikava odnos određene društvene zajednice prema svojoj prošlosti. Ujedno, to je znanje na temelju kojeg se kreira identitet te zajednice i ostvaruje kontinuitet njene egzistencije i vrijednosti. Na prostorima Zapadnog Balkana, pa tako i u Hrvatskoj, često je *kultura sjećanja* sklona distorzijama i promjenama. Nacionalno orijentirana i ideologizirana *kultura sjećanja* puna je zaborava i prekrajanja, kao i mitoloških slika o posebnosti vlastite nacije. Takva *ars memorativa* izvor je straha i stvaranja novih konflikata. I u globalnim procesima mogu se uočiti trendovi koji insistiraju na sukobu civilizacija i kulturi straha. U takvom kontekstu pojedini politički autoriteti počinju prijetiti i nuklearnim ratom kao nečim što je sasvim izvjesno.

CREATING THE PAST

The term *culture of remembrance* first appeared in scientific discourse in the 1980s. It is a concept that depicts the attitude of a specific social community about and towards its past. At the same time, it is the knowledge based on

which the identity of that community is created, and the continuity of its existence and values is realized. In the Western Balkans, thus also in Croatia, the *culture of remembrance* is often prone to distortions and changes. The nationally oriented and ideologized *culture of remembrance* is full of oblivion and redrawing, as well as mythological images that aim at depicting the uniqueness of one's nation. Such *ars memorativa* is a source of fear and fabrication of new conflicts. Global processes can also observe trends that insist on the clash of civilizations and the culture of fear. Within such context, some political authorities started threatening nuclear war as if it was something quite certain.

MISLAV KUKOČ

*Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

PRAXIS I NASLIJEĐE HRVATSKOG PROLJEĆA: OD JUGOSLAVENSKE DO HRVATSKE FILOZOFIJE PRAKSE

U ovome se prilogu analiziraju ideologijski stavovi i političko djelovanje neomarksističkih praxis filozofa u vrijeme i nakon sloma *Hrvatskog proljeća*. Kontroverze njihova djelovanja prate se od vremena brijunskog pada Rankovića, kada je, prema njegovu smijenjenom glavnom uredniku, »Praxis branio pozicije 'jugoslavenskog unitarizma' i 'centralizma'«, preko partijske pohvale njihova suprotstavljanja »ideologiji srednje klase hrvatskog nacionalizma«, pa do neboljševičke zabrane i pokušaja svojatanja *Praxisa* od strane pojedinih njegovih srbijanskih suradnika.

PRAXIS AND THE LEGACY OF THE CROATIAN SPRING: FROM YUGOSLAV TO CROATIAN PHILOSOPHY OF PRACTICE

The author analyzes neo-Marxist Praxis philosophers' ideological positions and political activities during and after the *Croatian Spring*. Controversies about their activities are traced from the time of the fall of the head of the Yugoslav secret police Aleksandar Ranković, when, according to its dismissed editor-in-chief, "Praxis defended the positions of 'Yugoslav unitarism' and 'centralism'", through the Communist party's praise of their confronting "the

ideology of the middle class of Croatian nationalism”, until the neo-Bolshevik bans of *Praxis* as well as attempts by some of its Serbian associates to take over *Praxis*.

MARIJA LUCIN

*Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

OD MRAČNE STRANE LJUDSKE PRIRODE DO PUNOĆE LJUDSKOG BIVSTVOVANJA

Ako se želi pojmiti što je čovjek u svojoj cijelosti, neizbježno je i nepotpuno ne proučavati njegovu mračnu stranu. Tajanstvena je strana ljudske prirode ona »negativna«, ali još uvijek »ljudska« strana. Radi se o ljudskom stanju esencijalnih, ali često neugodnih pojavnosti, tj. tamnog dijela suštine čovjeka. Konceptualnom analizom pokušat će se pojasniti odrednice mračne strane ljudske prirode s naglaskom na dualistički pristup te pojam sjene psihoanalitičara Carla Junga. Dualističko gledište smatra da unutar čovjeka postoji inherentna borba između dobra i zla koja može imati dva rješenja – nerazrješivu napetost i konačno oslobođenje. Na temelju misli Pavla Vuk-Pavlovića dat će se sinteza kontempliranja čovjeka da bi se dosegla punoća ljudskog bivstvovanja.

FROM THE DARK SIDE OF HUMAN NATURE TO THE WHOLENESS OF HUMAN EXISTENCE

To properly understand the wholeness of human existence, it is inevitable and incomplete not to consider its dark side. The mysterious side of human nature represents the “negative” and yet the “human” side. This typically concerns the human condition of the essential but often unpleasant phenomena of human existence or the obscure part of the human essence. The conceptual analysis will try to clarify the critical determinants of the dark side of human nature with an emphasis on the dualistic approach and the concept of the *shadow self* of psychoanalyst Carl Jung. The dualistic point of view holds that within human beings, there is an inherent struggle between good and evil that can embrace two possible solutions – an irresolvable tension and final libera-

tion. Based on the philosophical thought of Pavao Vuk-Pavlović, the presentation will provide a synthesis of the contemplation of human beings to reach the fullness of human existence.

KLARA MLINAREVIĆ

*Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

ŽIVOT I STVARALAŠTVO FRANE PETRIĆA

Frane Petrić hrvatski je filozof i polihistor rođen na Cresu 25. lipnja 1928. godine. Kao dječak, sudjelovao je sa svojim stricem Ivanom Jurjem u ratu protiv Osmanlija, a nakon toga se posvetio školovanju. U Veneciji je učio za trgovca, potom je svladao grčki u Ingolstadt, gdje je boravio kod Matije Vlačića. Poslije je studirao filozofiju i medicinu u Padovi. Bio je profesor filozofije u Ferrari i Rimu te je pisao na latinskom i talijanskom jeziku. Bavio se raznim znanostima poput astronomije, meteorologije, arheologije i politike. U vrijeme njegova predavanja platonističke filozofije na sveučilištu u Ferrari nastaju njegova djela o poetici i novoj geometriji. Najpoznatije djelo mu je *Nova sveopća filozofija*, u kojem je zaokružen sustav filozofije. Djelo je naišlo na osudu crkvenih krugova i dobilo je zabranu širenja zbog suprotstavljanja vjeri. Bio je istaknut novoplatonist i strastven protivnik Aristotelove filozofije. Smatra se učiteljem talijanskog filozofa Giordana Bruna te je svojim radom utjecao na mislioce poput Hobbesa, Descartesa, Newtona i dr. Preminuo je u Rimu 6. veljače 1597. godine.

LIFE AND WORK OF FRANE PETRIĆ

Frane Petrić is a Croatian philosopher and polymath born on Cres on June 25, 1928. As a boy, he participated with his uncle Ivan Juraj in the war against the Ottomans, and after that, he devoted himself to schooling. He studied to be a merchant in Venice, then mastered Greek in Ingolstadt, where he stayed with Matija Vlačić. He later studied philosophy and medicine in Padua. He was a professor of philosophy at Ferrara and Rome and wrote in Latin and Italian. He practised various sciences, such as astronomy, meteorology, archaeology, and politics. At the time of his lecture on Platonist philosophy at the University

of Ferrara, his works on poetics and new geometry were being written. His most famous work is *Nova de universis philosophia*, in which the system of philosophy is completed. The work was condemned by church circles and was banned from spreading because of opposition to religion. He was a prominent Neoplatonist and a passionate opponent of Aristotle's philosophy. He is considered a teacher of the Italian philosopher Giordano Bruno, and with his work influenced thinkers such as Hobbes, Descartes, Newton, etc. He died in Rome on February 6, 1597.

TOMÁŠ NEJESCHLEBA

*Faculty of Arts, Palacký University of Olomouc, Czech Republic /
Filozofski fakultet, Palackýjevo sveučilište u Olomouci, Češka*

VALERIANO MAGNI'S LIGHT METAPHYSICS AND ITS RENAISSANCE PREDECESSORS

The Capuchin thinker Valerian Magni (Milan 1586 – Salzburg 1661) was a controversial figure of the mid-17th century for his rationalist critique of Protestantism, his experiments with the vacuum, his support and defence of Galileo Galilei, and his harsh criticism of the Jesuits. In his philosophy, he criticized scholastic Aristotelianism and attempted to create an alternative system built on medieval and Renaissance Platonism. One of the central concepts of Magni's philosophy is the notion of light. In the presentation, I will focus on the three levels of the concept of light that Magni develops in his philosophy. Light has a threefold meaning for Magni: epistemological as a principle of knowledge, physical as a principle of natural phenomena, and metaphysical as a principle of reality. Although Magni characterizes his philosophy as one that stems from an analysis of his cognitive processes, this presentation will discuss how it builds on the earlier (primarily Renaissance) tradition of the Platonic metaphysics of light, especially that of Frane Petrić.

METAFIGIKA SVJETLA VALERIANA MAGNIJA I NJEZINE RENESANSNE PRETEČE

Kapucinski mislioc Valerian Magni (Milan 1586. – Salzburg 1661.) bio je kontroverzna figura sredine 17. stoljeća zbog svoje racionalističke kritike pro-

svjetiteljstva, eksperimenata s vakuumom, podrške i obrane Galilea Galileija i oštre kritike isusovaca. U svojoj filozofiji kritizirao je skolastički aristotelizam i pokušao stvoriti alternativni sustav građen na srednjovjekovnom i renesansnom platonizmu. Jedan od središnjih koncepata Magnijeve filozofije predstavlja pojam svjetla. U ovom izlaganju usredotočit ću se na tri nivoa koncepta svjetla koje Magni razvija u svojoj filozofiji. Za njega, svjetlo ima trostruko značenje: epistemološko, kao princip znanja, fizičko, kao princip prirodnih fenomena, i metafizičko, kao princip stvarnosti. Premda Magni svoju filozofiju karakterizira kao onu koja proizlazi iz analize njegovih vlastitih kognitivnih procesa, ovo izlaganje raspravlja o mjeri u kojoj se ona gradi na ranijoj (prije svega renesansnoj) tradiciji platoničke metafizike svjetla, posebice one Frane Petrića.

JOSIP PERIŠA

*Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

FILOZOFIJSKO PROBLEMATIZIRANJE KRLEŽINA PREDGOVORA *PODRAVSKIM MOTIVIMA* KRSTE HEGEDUŠIĆA

Izlaganje se sastoji od pokušaja filozofskoga, odnosno estetičkog, problematiziranja temeljnih odrednica jednoga od najznačajnijih tekstova suvremene hrvatske filozofije i teorije umjetnosti – predgovora *Podravskim motivima* Krste Hegedušića (1933.), koji je napisao Miroslav Krleža, najvažniji hrvatski književnik 20. stoljeća. Esej od tridesetak stranica ključni je dokument hrvatske filozofije i estetike, u kojemu Krleža problematizira problem »lijepoga« te čemu umjetnost treba težiti. Težnja umjetnosti socijalnom angažmanu nasuprot težnje umjetnosti potenciranju estetske vrijednosti te vlastite autonomije temeljna je dvojba *sukoba na književnoj ljevici*, tj. sukoba lijevih hrvatskih intelektualaca o navedenoj dvojbi o funkciji književnosti, a upravo je Krležin tekst odigrao presudnu ulogu u njezinu razrješenju. Cilj je izlaganja utvrditi filozofijsko (estetičko) uporište Krležina eseja o umjetnosti, koji je ostavio nemjerljiv trag u shvaćanju funkcije književnosti u 20. stoljeću.

PHILOSOPHICAL PROBLEMATIZATION OF MIROSLAV KRLEŽA'S FOREWORD TO *PODRAVINA MOTIFS* BY KRSTO HEGEDUŠIĆ

The presentation attempts to philosophically, i.e. aesthetically, problematize the fundamental determinants of one of the most significant texts of contemporary Croatian philosophy and art theory – the foreword to Krsto Hegedušić's *Podravina Motifs* [*Podravski motivi*] (1933), written by Miroslav Krleža, the most important Croatian writer of the 20th century. The thirty-page essay is a crucial document of Croatian philosophy and aesthetics in which Krleža problematizes the issue of the function of literature. Art's pursuit of social engagement versus art's pursuit of enhancing aesthetic value and its autonomy is the fundamental dilemma of the *conflict on the literary left*, i.e. the conflict of left-wing Croatian intellectuals about the function as mentioned above of literature, and it was Krleža's text that played a crucial role in resolving it. The presentation aims to establish the philosophical (aesthetic) basis of Krleža's essay on art, which left an immeasurable mark on understanding literature's function in the 20th century.

BOŠKO PEŠIĆ, MARTINA IVANOVIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

PROBLEM ZNANSTVENOSTI FILOZOFIJE KOD EDMUNDA HUSSERLA I ANTE PAŽANINA

Naslovni problem kojim se ovo izlaganje bavi polazi od pitanja koliko je ozbiljenje ideje znanstvenosti filozofije ovisno o fundamentalnoj evidenciji predznanstvenog »svijeta života«. Husserlova misao da se tvorbe znanstvenog i tehnički oblikovanog svijeta u svojoj pretenziji prema objektivnosti istinitog moraju fenomenološki sagledavati kao životno-svjetovno poznanstvljenje, prema Pažaninu, upućuje na njihovo povijesno-hermeneutičko utemeljenje. Ne radi se, pritom, o vraćanju i zadržavanju na naivnom shvaćanju izvjesne zbiljnosti svijeta, nego o rasvjetljavanju intencionalnih pretpostavki obvezujućeg racionaliteta koje filozofiji kao znanosti nalažu strožu konstituciju. Ta

strogoost postiže se fenomenologijskom *epohé* koja sa sobom nosi i radikalnu promjenu takvog prirodnog stava u pogledu njegova povijesnotvornog smisla. Na koncu, Husserlov, ali i Pažaninov zahtjev za evidentnošću »svijeta života« i u ovo vrijeme krize humanosti uvjerljivo se može ispostaviti kao način protivljenja svakoj pomodnosti koja se filozofiji nasilno nameće.

THE PROBLEM OF THE SCIENTIFICITY OF PHILOSOPHY IN EDMUND HUSSERL AND ANTE PAŽANIN

The central problem of this presentation starts with the question of how much the realization of the idea of the scientificity of philosophy depends on the fundamental evidence of the pre-scientific “lifeworld”. Husserl’s idea that the formations of the scientific and technically shaped world in their pretension to the objectivity of the true have to be phenomenologically viewed as a life-world scientification, according to Pažanin, thus points to their historical-hermeneutical foundation. It is not a question of returning to and retaining a naïve understanding of a certain reality of the world but of elucidating intentional assumptions of the binding rationality that dictate a more rigorous constitution for philosophy as a science. This rigour is achieved through the phenomenological *epohé*, which bears a radical change of such natural attitude in terms of its historically formed meaning. In this crisis of humanity, finally, Husserl’s and Pažanin’s demand for the evidentness of the “lifeworld” can convincingly be put forth as a way of opposing any fashionableness violently imposed on philosophy.

TATIJANA PETRIĆ¹, BRUNO ĆURKO²

¹ Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

University of Zagreb, Croatia

² Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split, Croatia

O FRANI PETRIĆU I HRVATSKOJ KULTURI:
ANALIZA SADRŽAJA PROGRAMSKIH KNJIŽICA
DANA FRANE PETRIĆA

Trideset godina održava se međunarodna znanstveno-kulturna manifestacija *Dani Frane Petrića*. U tih trideset godina jedan dio izloženih istraživanja bio je posvećen i našem Crešaninu kojem je ova manifestacija i posvećena. S obzirom na to da se slično istraživanje provelo prije deset godina, ovo će se smatrati nadopunom u kojoj ćemo istražiti koliko je istraživanja bilo usmjereno na lik i djelo Frane Petrića, ali i koliko su ta istraživanja i sama manifestacija utjecali na istraživanja o Frani Petriću, kao i na istraživanja o hrvatskoj filozofiji i kulturi. Manifestacija *Dani Frane Petrića* ima stalnu temu o Petriću i glavnu temu skupa koja se svake godine mijenja, a prati opći predmet filozofije i njenih disciplina, no uključuje i određene sadržaje koje filozofija dijeli s ostalim humanističkim te društvenim i prirodnim znanostima. Na taj način glavna tema stavlja hrvatsku filozofiju u kontekst i interakciju vremena, prostora i načina nastanka. Konkretnom analizom sadržaja 30 programskih knjižnica utvrdit će se ukupan broj istraživanja/predavanja. Nadalje, od ukupnog broja posebno će se analizirati broj izlaganja o Frani Petriću, o njegovim djelima i o njegovom liku. Isto tako, odredit će se koje su se teme o Petriću najčešće, a koje rijetko istraživale te koji su hrvatski filozofi istraživali koje teme. Iz programskih knjižica izdvojit će se kulturne teme koje su nastajale u bloku glavnih tema pa sve do uvođenja teme o hrvatskoj kulturi (2021.). Analizirat će se koliko i koje su teme istraživačima najzanimljivije iz područja hrvatske kulturne baštine te jesu li utjecale na promjenu tematske usmjerenosti simpozija.

ABOUT FRANE PETRIĆ AND CROATIAN CULTURE:
AN ANALYSIS OF THE PROGRAMME BOOKLETS OF THE
DAYS OF FRANE PETRIĆ

For thirty years, the international scientific and cultural event *Days of Frane Petrić* has been held on the island of Cres. In those thirty years, a part of the exhibited research was also dedicated to Frane Petrić, to whom this event is dedicated. Given that similar research was conducted ten years ago, this will be considered a supplement in which we will investigate how much research was focused on the character and work of Frane Petrić, but also how much this research and the manifestation itself influenced the research on Frane Petrić. Also, we will try to find out how this event influenced the research on Croatian philosophy and culture. The *Days of Frane Petrić* event has a permanent theme about Petrić and the main theme of the symposium that changes every year, which follows the general subject of philosophy and its disciplines, but also includes certain contents that philosophy shares with other humanities, social and natural sciences. In this way, the main theme places Croatian philosophy in the context and interaction of time, space, and way of creation. A concrete analysis of the content of 30 programme booklets will determine the total number of research/lectures. In addition to the total number, the number of presentations about Frane Petrić, his works and his character will be analyzed separately. In the same way, it will be determined which topics about Petrić were most often, which were rarely researched, and which Croatian philosophers researched which. From the program booklets, the cultural topics created in the main topics block until the introduction of the topic on Croatian culture (2021) will be singled out. It will be analyzed how many and which topics are most interesting to researchers in the area of Croatian cultural heritage and whether they influenced the changing thematic focus of the symposium.

IVAN SMILJANIĆ

*Državni arhiv u Virovitici, Hrvatska /
State Archives in Virovitica, Croatia*

O POJMU I SMISLU POVIJESNOGA ZBIVANJA U FILOZOFIJI JULIJA MAKANCA

Temeljne uvide svoje filozofije povijesti Julije Makanec (1904. – 1945.) uobličio je u predavanjima održanima na Mudroslovnom fakultetu u Zagrebu tijekom 1943. godine. Filozofija povijesti, prema Makancu, predstavlja filozofijsku disciplinu koja svoj dani predmet (povijesnu zbilju) promatra na način primjeren filozofijskoj svijesti, što je razlikuje od historiografije kao znanosti o onome prošleme. Budući da pojam povijesti u svojoj dvoznačnosti označuje i znanost i objektivno zbivanje u prošlosti, istinski se smisao filozofije povijesti krije u njihovoj sintezi. S devetnaestostoljetnim razvojem i pokušajem samokonstituiranja povijesne znanosti na način prirodnih znanosti, glede pitanja egzaktnosti, filozofija je kao bitni i zadani kompleks mišljenja dobila povijest. Makanec se pokazuje kao pobornik teze da postoji fundamentalna razlika između povijesne i prirodnih znanosti, pa tako i između njihovih metoda spoznavanja vlastitih objekata proučavanja, odnosno one teze da nema univerzalne metode spoznavanja ni u filozofiji ni u znanosti. Naime, povijesno zbivanje pripada području najsofženijih zbivanja. Baš zato što je takvo, njegove se zakonitosti ne mogu određivati po principima kauzalnosti svojstvenima prirodnim znanostima.

ON THE CONCEPT AND MEANING OF HISTORICAL EVENTS IN THE PHILOSOPHY OF JULIJE MAKANEC

Julije Makanec (1904–1945) formed fundamental insights of his philosophy of history during his lectures at the Faculty of Philosophy in Zagreb in 1943. According to Makanec, the philosophy of history is a philosophical discipline that views its given subject (historical reality) in a way appropriate for philosophical consciousness, distinguishing it from historiography as a science of the past. Since the concept of history in its ambiguity denotes both science and objective events in the past, the true meaning of the philosophy of history lies in their synthesis. With the nineteenth-century development and the attempt of self-constitution of historical science in the sense of the natural

sciences, in terms of scientific exactness, philosophy has gained history as an essential and given complex of thought. Makanec also proves to support the thesis that there is a fundamental difference between historical and natural sciences, and thus between their methods of cognition of their objects of study, i.e., that there is no universal method of cognition neither in philosophy nor in science. Namely, historical events belong to the area of the most complex events. Precisely because they are like that, their laws cannot be determined by the principles of causality inherent in the natural sciences.

MATIJA MATO ŠKERBIĆ

*Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

KRŠĆANSTVO I SPORT U HRVATSKOJ TIJEKOM 20. I 21. STOLJEĆA – PREGLED STANJA

Autor će u ovom izlaganju istražiti veze kršćanstva i sporta u Hrvatskoj tijekom 20. i 21. stoljeća. Tako će u prvom dijelu biti dan prikaz odnosa Katoličke Crkve spram prvih sportskih, odnosno gimnastičkih društava u Hrvatskoj tijekom prve polovice 20. stoljeća – sokolskih društva s jedne te orlovskih društava s druge strane. U drugom dijelu izlaganja, fokus će se staviti na razdoblje druge polovice 20. stoljeća te posebice na objavljene radove znanstvenog karaktera, kojih je bilo iznimno malo. U trećem će se dijelu ukazati na svojevrsan zaokret Katoličke Crkve spram sporta – kako po pitanju tematiziranja sporta u teološkom kontekstu, tako i službenog organiziranja sportskih natjecanja, timova te ureda za sport. U završnom će dijelu biti dana autorova projekcija mogućih smjerova za budućnost.

SPORT AND CHRISTIANITY IN CROATIA DURING THE 20th AND 21st CENTURY – THE STATE OF THE ART

In this presentation, the author will explore the links between Christianity and sports in Croatia during the 20th and 21st Centuries. In the first part, the author will present an overview of the attitude of the Catholic Church in Croatia towards the first sports or gymnastic societies in Croatia during the first

half of the 20th century – Sokol (Hawk) Societies on the one hand and Orao (Eagle) Societies on the other. In the second part of the presentation, the focus will be on the period of the second half of the 20th century with an emphasis on published works in the scientific discourse. In the third part, the author will point out the turn of the Catholic Church's attitude towards sports – in terms of thematizing sports in a theological context and the official institutional view – organization of sports competitions and teams, and sports offices. The final part will give the author's final projection of possible future directions.

TOMISLAV ŠKRBIĆ

*Državni arhiv u Sisku, Hrvatska /
State Archives in Sisak, Croatia*

MODALITETI UMJETNOSTI U ONTOLOGIJI UMJETNOSTI IVANA FOCHTA

U razlici spram konstitutivne analize koja razmatra strukturno-ontičke momente umjetničkog djela, Fochtova se modalna analiza estetskoga predmeta bavi onim specifično umjetničkim, tj. specifičnom razlikom koja biće umjetnosti razdvaja od drugih bića. Štoviše, ontološka razlika između neumjetničkih i umjetničkih bića ustvari i proizlazi iz modaliteta ili načina bitka umjetnosti. Polazeći od mogućnosti, nužnosti, slučajnosti i stvarnosti (i njihovih negacija) kao klasičnih filozofijskih kategorija modaliteta, Ivan Focht u svojoj ontologiji umjetnosti posebno razmatra kategorije *sumogućnosti* i *sunužnosti* te, u konačnici, i *sustvarnost* kao kategoriju koja se izričito odnosi na način bitka umjetničkog djela. Pomoću navedenih kategorija Focht nastoji odrediti način bitka umjetnosti, odnosno sklop intermodalnih odnosa unutar fenomena umjetnosti.

MODALITIES OF ART IN IVAN FOCHT'S ONTOLOGY OF ART

In contrast to the constitutive analysis that considers the structural-ontic moments of an artwork, Ivan Focht's modal analysis of an aesthetic object deals with the specifically artistic, i.e. the difference that separates the being of art from other beings. Moreover, the ontological difference between non-artistic and artistic beings stems from the modalities or modes of the very being

of art. Starting from possibility, necessity, contingency, and reality (and their negations) as classical philosophical categories of modality, Ivan Focht, in his ontology of art especially considers the categories of *co-possibility* and *co-necessity*, and ultimately *co-reality* as a category that explicitly refers to the mode of the being of an artwork. Using these categories, Focht seeks to determine the mode of the being of art, i. e. the set of intermodal relations within the art phenomenon.

BERNARD ŠPOLJARIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

PRIJEVOD POJMA *COGITATIO* U *SPINOZINOJ* NAUCI PAVLA VUK-PAVLOVIĆA

U djelu *Spinozina nauka*, objavljenom 1938. godine, hrvatski filozof Pavao Vuk-Pavlović, umjesto ustaljenog prijevoda »mišljenje«, uvodi riječi »duhovnost« i »svjesnost« kao bliže prijevode latinske riječi *cogitatio*. Pavlović u istom djelu ne objašnjava svoj stav o primjerenosti takva prijevoda, zbog čega se to može smatrati prijepornim mjestom, naročito uzme li se u obzir kako se u prijevodima Spinozine *Etike* na druge jezike za *cogitatio* najčešće nalaze riječi koje odgovaraju hrvatskom terminu »mišljenje« (*thought*, *der Gedanke*, *pensée*). Ispitivanje valjanosti Pavlovićeva prijevoda sastoji se od analize značenja pojma u Spinozinoj filozofiji, etimološke analize pojma te od komparativne analize odabranih prijevoda.

TRANSLATION OF THE TERM *COGITATIO* IN PAVAO VUK-PAVLOVIĆ'S WORK *SPINOZINA NAUKA* (*SPINOZA'S TEACHING*)

In the work *Spinozina nauka* [*Spinoza's teaching*], published in 1938, Croatian philosopher Pavao Vuk-Pavlović introduced the words "duhovnost [*spirituality*]" and "svjesnost [*mindfulness*]" as translations that are more related to the Latin term *cogitation*, instead of the usual translation as "mišljenje [*thought*]". Given that in the same work Vuk-Pavlović did not explain his view about the adequacy of such translation, the point itself can be considered con-

troversial, especially if one considers that in other languages, translators of Spinoza's *Ethics* usually translate *cogitatio* with terms that are correspondent to the Croatian word "mišljenje [thought]" (*der Gedanke, pensée*). The evaluation of Vuk-Pavlović's translation consists of an analysis of the meaning of the notion within Spinoza's philosophy, an etymological analysis of the notion, and a comparative analysis of selected translations.

FULVIO ŠURAN

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Hrvatska /

Faculty of Educational Sciences, Juraj Dobrila University of Pula, Croatia

PETRIĆEVA POLITIČKA ZNANOST – IZMEĐU FILOZOFIJE I VOJNE VJEŠTINE

Vojna i politička razmatranja Frane Petrića, koji je živio u razdoblju obilježenom krupnim previranjima, ali i razvojem ljudske spoznaje i svijesti, predstavljaju sintezu firentinske škole na čelu s njezinim začetnikom Machiavellijem, kao i venecijanske struje, čiji je najznačajniji predstavnik Paolo Sarpi. U dva rada, pod naslovima *Militia romana* i *Paralleli militari*, Petrić raspravlja o pitanju opravdanosti ratova. Osim što prihvaća tipologiju koju razrađuje Lucio Anneo Florio, u čijem je sklopu navedeno pet ratnih povoda, od kojih tri opravdana i dva neopravdana, Petrić onim opravdanim pridodaje i ratove koji se vode u interesu kršćanske vjere, odnosno njezine obrane i njezina širenja. Iako se Petrić u djelu *Militia romana*, napisanom u doba Ciparskog rata, većinom ograničava na pitanja obrane kršćanstva, treba imati u vidu da se u drugom radu, tj. u *Paralleli militari*, pretežito bavi vanjskim i unutarnjim uvjetima na kojima se temelji učinkovita vladavina i očuvanje suvereniteta kneževine, pa se može opravdano tvrditi da je svoju viziju izdignuo na razinu cjelovitog, jasnog i generaliziranog pogleda na politiku.

PETRIĆ'S POLITICAL SCIENCE – BETWEEN PHILOSOPHY AND MILITARY ART

The political-military thought of Franciscus Patricius, who lived in a period of great historical upheavals and developments of human knowledge,

represents a synthesis of the Florentine school, whose progenitor is Niccolò Machiavelli, and the Venetian branch, whose greatest exponent is Paolo Sarpi. The two treaties in which Patricius discusses military policy are the *Militia Romana* and the *Paralleli militari*. Patricius accepts Lucio Anneo Florio's typology, according to which there are five types of causes of war, of which three are legal but not two other. However, Patricius to the legal ones also adds the wars fought for the Christian faith, i.e. for its defence or spreading. It should be noted that if in the *Militia Romana*, written in the years of the Cyprus war, Patrizi mainly deals with the defence of Christianity, in the *Paralleli militari*, in the wake of the Florentine school, he deals more with the internal and external foundations necessary for the constitution of the good government and the maintenance of the sovereignty of the principality, thus ascending to the concreteness of a unitary political vision.

IVA TOMAS

*Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

PETRIĆEVA KNJIŽEVNA DJELA

Petrićevo djelo tvori temelje hrvatske, ali i svjetske filozofske i znanstvene misli. Kao jedan od njegovih prvih filozofskih i književnih spisa izdvaja se *Sretan grad (La città felice)* – djelo pisano talijanskim jezikom kao vodič za čovjekovu sreću. Petrić svoja gledišta utemeljuje na ontološko-epistemološkim doktrinama Platona i Aristotela te ih preoblikuje u svojoj koncepciji aristokratskoga državnopolitičkog uređenja – različito od utopijskih djela tog razdoblja. O svojoj svestranosti svjedoči i u drugim književnim, poetičkim i glazbenoteorijskim analizama, pridonoseći europskom duhovnom dijalogu. U svojim djelima obrađuje i različita područja znanja i umijeća, kao što su geometrija, povijest ratovanja, strategija itd.

PETRIĆ'S LITERARY WORKS

Petrić's work forms the foundations of Croatian but also worldwide philosophical and scientific thought. One of his first philosophical and literary writings is *La città felice* – a work written in Italian as a guide to human happiness.

He bases his views on the ontological-epistemological doctrines of Plato and Aristotle and reshapes them in his conception of the aristocratic state-political system – different from the utopian works of that period. He testifies to his versatility in other literary, poetic, and music-theoretical analyzes, contributing to European spiritual dialogue. His works also deals with various areas of knowledge and skills, such as geometry, history of warfare, strategies, etc.

NIVES TRIVA

*Gimnazija Antuna Vrančića, Šibenik, Hrvatska /
Antun Vrančić Gymnasium, Šibenik, Croatia*

ŠEST POSTO

Anketa o emocionalnom statusu učenika Gimnazije Antuna Vrančića provedena je u travnju 2022. godine s 405 učenika (80 % od ukupnog broja učenika), 128 učenika i 277 učenica. Ispitanici su anonimno odgovarali na pitanja o obiteljskim odnosima, financijskoj situaciji, boravku u školi, prijateljima, nastavnom gradivu, nastavnicima i svojim strahovima otprije i tijekom pandemije COVID-19. Rezultati su nakon obrade odgovora pokazali da samo 6 % gimnazijalaca voli boraviti u školi. Inspirirani tim podatkom, članovi Filozofske grupe, pod mentorstvom dr. sc. Nives Triva, snimili su video (trajanje: 7 minuta) u kojem učenici govore o svom doživljaju škole, sreći, prijateljstvu i tjeskobi.

SIX PERCENT

The research on the emotional status of the students in the High School of Antun Vrančić was conducted in April 2022 with 405 students (80% out of a total number of students), 128 male students and 277 female students. The persons questioned anonymously answered the questions about family relations, financial situation, stay at school, friends, teaching lessons, teachers, and their fears before and during the COVID-19 pandemic. After processing the questions the results have shown that only 6% of high school students like to stay at school. Inspired by this fact, the members of the Philosophical Group, under the mentoring of Nives Triva, Ph. D., recorded a 7-minute video in which

the students talked about their school experience, happiness, friendship, and anxiety.

IVANA ZAGORAC

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

O LUĐACIMA, MAHNITIMA I SIROMAŠNIMA U STAROJ HRVATSKOJ PERIODICI

U izlaganju se tematizira status siromaha te osoba koje su bile proglašene ludima i mahnitima u hrvatskom javnom prostoru s kraja 19. stoljeća. Istraživanje o njihovu statusu temelji se na analizi najstarijih sačuvanih hrvatskih novina koje datiraju u drugu polovinu 19. stoljeća, a objavljivane su na hrvatskom jeziku. Polazna je pretpostavka da tiskovine namijenjene širem krugu čitatelja i posvećene aktualnim događajima svoj diskurs oblikuju prema postojećim trendovima u javnom prostoru. Istraživanje se posebno usmjerilo na terminologiju kojom se opisuju pojedine osobe i društvene skupine, kao i na emocionalnu obojenost takvih izvještaja. Dominantne su emocije sažaljenja i gađenja koje su uglavnom povezane s pretpostavkom o tome kako je osoba došla u to nesretno stanje. Autori novinskih članaka često ukazuju na predrasude i diskriminaciju spram marginaliziranih skupina, pritom također nastojeći potaknuti emocionalnu reakciju čitatelja.

ABOUT LUNATICS, MADMEN, AND THE POOR IN THE CROATIAN HISTORIC NEWSPAPERS

The presentation focuses on the status of the poor and persons declared insane in Croatian public space at the end of the 19th century. The research on their status is based on analysing the oldest preserved Croatian newspapers in the Croatian language dating back to the second half of the 19th century. The basic assumption is that newspapers intended for a wider public and dedicated to reporting current events shape their discourse according to existing trends in the public space. The research focused on the terminology used to describe these specific individuals and social groups, and the emotional colouring of such reports. The dominant emotions are pity and disgust, which are connected

mainly with the assumption about how the individuals got into their unfortunate state. Authors of newspaper articles often point out prejudice and discrimination against marginalised groups while also trying to provoke an emotional response from the reader.

DŽEVAD ZEČIĆ

Mašinski fakultet, Univerzitet u Zenici, Bosna i Hercegovina /

Faculty of Mechanical Engineering, University of Zenica, Bosnia and Herzegovina

TETRAKTIJ KOD IKHWAN AL-SAFE I FRANE PETRIĆA

Mnogo je filozofa u svoj sustav pokušalo ugraditi pitagorovski tetraktij. Među njima je i tajno neopitagorejsko društvo iz 10. stoljeća pod nazivom Ikhwan al-Safa, ali i Frane Petrić. Ikhwan al-Safa povezo je svoju mističnu teoriju brojeva s ontičko-ontološkim istraživanjem prirode postojećih bića. Broj 10 predstavljen je kao trokutasti broj, s 10 točaka, koji opisuje proces nastajanja svih brojeva, a odgovara načinu na koji Bog oblikuje stvari u intelektu i kako ih manifestira u duši i materiji. Frane Petrić u *Novoj sveopćoj filozofiji* iznosi božanski nauk o Trojstvu, a koji je bio poznat pitagorejcima i platoničarima. Petrić navodi: »Troje proizilazi od jednog povezanog s dvojstvom, i budući da su troje jedno u svom sjedinjenju, i u svom sjedinjenju i u svojoj dubini obuhvaćaju četvero, jedno, bit, život i razum«. Zbrajanjem četiri prva broja, dakle $1 + 2 + 3 + 4$, proizilazi savršen broj 10.

TETRAKTYS IN IKHWAN AL-SAFI AND FRANE PETRIĆ

Many philosophers have tried to incorporate Pythagorean tetractys into their system. Among them is a secret neo-Pythagorean society from the 10th century called Ikhwan al-Safa and Frane Petrić. Ikhwan al-Safa linked his mystical number theory to the ontic-ontological exploration of the nature of existing beings. The number 10 is presented as a triangular number with 10 points, which describes the formation process of all numbers and corresponds to the way God shapes things in the intellect and manifests them in soul and matter. In the *Nova de universis philosophia*, Frane Petrić presents the divine doctrine of the Trinity, known to the Pythagoreans and Platonists. Petrić states: "Three derives from one connected with duality, and since three are one in its

unification, in its unification and in its depth, they encompass four, one, essence, life and reason". Adding the first four numbers, i.e. $1 + 2 + 3 + 4$, gives a perfect number 10.

PAVAO ŽITKO

*Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /
Facoltà di Filosofia, Università J. J. Strossmayer di Osijek, Croazia*

PETRIČEV ESTETIČKO-POETIČKI IZRIČAJ U FILOZOFIJSKOJ INTERPRETACIJI BENEDETTA CROCEA

Među povijesnim rehabilitacijama Petrićeve filozofijske misli u kontekstu estetički relevantnih ogleda spekulacije, svojom objektivnošću i nepristranošću nepobitno se ističe kritički doprinos Benedetta Crocea. Zasnovan prvenstveno na retoričkoj dimenziji Petrićeve estetike, Croceov sud o Petriću nezaobilazan je za uočavanje važnosti nešto manje poznatih mjesta Petrićeva izričaja na temu te služi kao korektiv pretežito negativno dekliniranim pozicijama o izvornosti i autentičnosti Petrićeva doprinosa disciplini. U ovom se znanstvenom istraživanju analiziraju dva ključna mjesta u Croceovom opusu, gdje se filozofijski i povijesno utemeljuje Petrićev estetičko-poetički, stilski i sadržajni doprinos renesansnim naporima usmjerenima (re)definiciji estetičkog iskustva kao spoznajnog čina svijesti.

L'ESPRESSIONE ESTETICO-POETICA DI PATRIZI NELLA LETTURA FILOSOFICA DI BENEDETTO CROCE

Tra le riabilitazioni storiche del pensiero filosofico di Patrizi nell'ambito della speculazione esteticamente rilevante, il contributo critico di Benedetto Croce è innegabilmente enfatizzato dalla sua oggettività ed imparzialità. Basato principalmente sulla dimensione retorica dell'estetica di Patrizi, il giudizio di Croce è indispensabile per sottolineare l'importanza dei passaggi anche meno noti sull'argomento e funge da correttivo di posizioni prevalentemente negative sull'originalità e l'autenticità del contributo di Patrizi alla disciplina. In questa ricerca vengono analizzati due luoghi chiave dell'opera crociana in cui il contributo estetico-poetico di Patrizi trova la sua giustificazione filosofi-

ca e storica nel contesto dello sforzo rinascimentale volto a (ri)definire l'esperienza estetica come atto conoscitivo e teoreticamente rilevante.

PAVAO ŽITKO, LUCIJA LEVENTIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

MITOPOETSKO MIŠLJENJE I PRIRODOZNASTVENI DETERMINIZAM KOD IVANA SUPEKA

Ivan Supek metaforičnost mitskog promišljanja temelji na prikazivanju prirodnih uzroka te prognoziranju posljedica u magijskom ili nadnaravnom obliku. Također pokazuje kako su mitovi donosili i mnoštvo subjektivnih »istina« koje ostaju nepoznanica onim univerzalnim »istinama« prirodnih znanosti. Stoga je primarni cilj izlaganja istaknuti interpretaciju uzroka i posljedica prirode i svijeta prije otkrivenja principa kauzalnosti te se pri tome osvrnuti na tumačenja modernog prirodoznanstvenog determinizma. Prikazom razvoja interpretacija svjetskih zakonitosti naglasit će se i Supekovo nastojanje objedinjenja znanosti i filozofije u prikazu razvoja ljudskog mišljenja.

IVAN SUPEK'S MYTHOPOETIC THINKING AND NATURALISTIC DETERMINISM

Ivan Supek's metaphorical nature of mythical thinking is based on presenting natural causes and predicting consequences in a magical or supernatural form. He also shows how myths brought up many subjective "truths" that remain unknown to those universal "truths" of natural science. Therefore, the primary goal of the presentation is to emphasize the interpretation of the causes and consequences of nature and the world before the discovery of the principle of causality and to look into the interpretation of modern natural determinism. Supek's effort to unite science and philosophy in presenting the development of human thought will also be emphasized in the presentation of the development of world laws interpretations.

MLADEN ŽIVKOVIĆ

Vis, Hrvatska /

Vis, Kroatien

K SAMOSPOZNAJI FILOZOFIJE U HRVATSKOJ

Juraj Križanić je u XVII stoljeću napisao »... sami sebe ne poznamo, a tuđincu vjerujemo«. Ova tvrdnja otvara mnoštvo pitanja: Kakva je to znanost koja spoznaje sebe? Jesmo li kroz minula stoljeća napredovali u samospoznaji, pa danas bolje poznamo sami sebe? Gnoma »Spoznaj sebe«, kojom se vodio Sokrat, tumačena je kao zapovijed koja obvezuje onoga tko ljubi mudrost. Ali zar ovdje nije riječ o množini, štoviše, da čitav jedan narod treba spoznati sebe? Ako je doista tako, onda se otvara pitanje o subjektu te vrste samospoznaje. Naime, kako narod, zajednica naroda, pa i bilo koja grupa, klasa ili profesija može biti subjekt samospoznaje? Ima li ijednog naroda na svijetu koji je spoznao sebe? Nedvojbeno je da je samospoznaja imperativ upućen filozofima, ali kaže se da filozofija nije za mase. Pretpostavljamo da je samospoznaja naroda moguća kroz samospoznaju koja je zadaća filozofije. Ne otklanjamo mogućnost doprinosa drugih oblika stvaralaštva, osobito pjesništva i vjere. Očito, filozofija u Hrvatskoj pozvana je poći od samospoznaje sebe same. Sebe samu učiniti svojim predmetom. Tako će pridonijeti i samospoznaji naroda. U ovom izlaganju bit će riječi o tome. Razmatraju se noviji pojavni oblici filozofskog mišljenja u Hrvatskoj. S jedne strane, oni kojima se pridonosilo navedenoj zadaći, a s druge strane, oni koji nisu pridonosili toj zadaći. U tome može pomoći Hegelova *Fenomenologija duha* i tipologija svijesti, od nesretne svijesti do heroizma službe i isprazne svijesti.

ZUR SELBSTERKENNTNIS DER KROATISCHEN PHILOSOPHIE

Juraj Križanić schrieb, „dass wir uns selbst nicht kennen und einem Fremden vertrauen“. Diese Aussage wirft viele Fragen auf. Was ist die Wissenschaft der Selbsterkenntnis? Das sagte man schon im 17. Jahrhundert: Haben wir in den vergangenen Jahrhunderten Fortschritte in der Selbsterkenntnis gemacht, so dass wir uns heute besser kennen? Gnome „Erkenne dich selbst“ dass Sie von Sokrates geleitet werden. Es wird als Gebot interpretiert, der jemanden bindet, der die Weisheit liebt. Aber geht es hier nicht auch noch um den Plural,

den eine ganze Nation selbst kennen sollte? Wenn dies tatsächlich der Fall ist, stellt sich die Frage nach dem Thema dieser Art von Selbsterkenntnis. Wie kann nämlich eine Nation, sogar jede Gruppe, Klasse, jeder Beruf Gegenstand der Selbsterkenntnis sein? Gibt es eine Nation auf der Welt, die sich selbst erkannt hat? Es besteht kein Zweifel, dass Selbsterkenntnis ein an Philosophen gerichteter Imperativ ist, aber es wird gesagt, dass Philosophie nicht für die Massen ist. Wir gehen davon aus, dass die Selbsterkenntnis des Volkes möglich ist durch die Selbsterkenntnis, die Aufgabe der Philosophie ist. Wir schließen die Möglichkeit des Beitrags anderer Formen der Kreativität, insbesondere Poesie und Religion, nicht aus. Offensichtlich ist die Philosophie in Kroatien aufgerufen, von der Selbsterkenntnis auszugehen. Machen Sie sich zu Ihrem Objekt. Es wird auch zur Selbsterkenntnis der Menschen beitragen. Darauf wird in dieser Präsentation eingegangen. Neuere Formen des philosophischen Denkens in Kroatien werden betrachtet. Einerseits diejenigen, denen es zu dieser Aufgabe beigetragen hat. Auf der anderen Seite diejenigen, die zu dieser Aufgabe nicht beigetragen haben. Hegels *Phänomenologie des Geistes* und Typologie des Bewusstseins, die vom unglücklichen Bewusstsein bis zum Heldentum des Dienens und vergebliches Bewusstseins reichen, können helfen.

**TEOFILOVIĆI:
KONCERT I TRIBINA**

**TEOFILOVIĆ BROTHERS:
CONCERT AND PANEL**

TEOFILOVIĆI:

koncert

Ponedjeljak, 26. rujna 2022. u 21 sat

Samostan sv. Frane (Šetalište 20. travnja 10, Cres)

TEOFILOVIĆI:

tribina *Tradicija i suvremenost u glazbi*

Petak, 30. rujna 2022. u 18 sati

Palača Moise (Zagrad 6, Cres)

Ratko i Radiša Teofilović, braća blizanci, rođeni su u 1966. godine Čačku (Srbija), a glazbom su se počeli baviti gotovo slučajno. Naime, dirigent Predrag Peruničić (1935. – 1991.), u vrijeme kad je osnivao čačanski Gradski zbor, čuo je Ratka kako pjeva i nastojao ga nagovoriti da se počne baviti pjevanjem, ali Ratko se opirao jer je ljubav prema košarci bila jača. Kad je Ratko napokon popustio, sa sobom je poveo i brata Radišu za kojega Peruničić nije ni znao. Osupnut ljepotom njihovih glasova, Peruničić je cijeli zbor strukturirao oko braće Teofilović, a njih dvojica uvijek naglašavaju da je upravo on zaslužan za to što su odlučili posvetiti se glazbi. Nakon iznenadne smrti Predraga Peruničića, braća se preseljavaju u Beograd gdje započinju s istraživanjem starih glazbenih zapisa te glazbene i poetske baštine Srbije i Balkana. Glazbeno i poetsko nasljeđe interpretiraju autentičnim, ranije nezabilježenim *a capella* dvoglasjem, što je njihov zaštitni znak i izdvaja ih kao jedinstvenu muzičku pojavu u europskim i svjetskim razmjerima.

Tijekom tridesetogodišnje glazbene karijere Teofilovići su nastupali diljem Europe i u Sjedinjenim Američkim Državama, Kanadi i Japanu te su surađivali s brojnim glazbenicima, a posebno su zapažene njihove suradnje s gitaristima Miroslavom Tadićem i Vlatkom Stefanovskim te pijanistima Matijom Dedićem i Markom Marićem.

Prvi album, *Čuvari sna*, objavili su 1998. godine, a njemu su slijedili albumi: *Sabazorski vetrovi* (2001.), *Koncert – Belgrade Live* (2007.), *Vidarica* (s Miroslavom Tadićem, 2012.) i *Teofilovići* (2016.). Početkom 2022. godine diskografska kuća Croatia Records objavila je njihov album *Element*, koji je odmah po izlasku ocijenjen kao remek-djelo.

U sklopu jubilarnih 30. *Dana Frane Petrića* Teofilovići na koncertu izvode pjesme s albuma *Element*, ali i druge pjesme iz svog bogatog repertoara. Pored Teofilovića, na creskome koncertu nastupa i ženska klapa *Teha* iz Cresa. Na tribini, pak, razgovaraju o odnosu tradicionalnog i suvremenog u glazbi, uz izvedbu ilustrativnih pjesama iz glazbene riznice južne Srbije, Kosova, Makedonije, Bosne, Dalmacije i Hrvatskoga primorja.

Uz Hrvatsko filozofsko društvo, kao organizatora *Dana Frane Petrića*, suorganizatori koncerta i tribine su: Grad Cres, Samostan sv. Frane u Cresu, Centar za napredne studije Jugoistočne Europe Sveučilišta u Rijeci, Vijeće Srpske nacionalne manjine Primorsko-goranske županije, Srpsko kulturno društvo »Prosvjeta« i Croatia Records.

O Teofilovićima:

»Vokalna muzika ima u sebi nešto što gotovo pa organski utječe na čovjeka. To je muzika nad muzikama, a njih dvojica su u stanju tako otpjevati u svoja dva glasa neku pjesmu da nam se učini da ta pjesma prije njih zapravo nije niti postajala. Njih dvojica su, na neki način, ono što bi se moglo nazvati materijalnim kulturnim dobrom koje bi trebalo staviti u zaštitu ministarstava kulture i ministarstava za ljudske resurse. Braća Teofilović nečemu što pripada mrtvoj i dosadnoj tradiciji daju jedan novi, posve neočekivan i na neki način moderan život. To što oni rade je savršeni netradicionalni tradicionalizam.« (Miljenko Jergović)

»Nema tih riječi kojima se može opisati i dočarati magija glasova braće Teofilović u kojima kao da su se 'nataložili' vjekovi u kojima su pjesme koje pjevaju nastajale.« (Aleksandar Dragaš)

»Tiho mumljajući, usklade intonaciju, zatvore oči i tako, ne gledajući se, u istom trenutku i u istom dahu zapjevaju. U zanosu znaju podići i raširiti ruke kao da prstima iz nekih drugih dimenzija skupljaju note narodnih pjesama. Pjevaju samo narodne pjesme, srpske, makedonske, goranske... s Kosova i Metohije, iz Sandžaka, Pirota i Vranja... onedavno i dalmatinske, samo da su izvorne, što drevnije. Pjevaju ih na svoj način, istražujući za njih dvojicu blizanački sudbonosnu tajnu dvoglasja. Sklada dvojice. Ratko pjeva prvi, a Radiša drugi glas, ali glasovi su im slični kao i lica. Ne robuju tercama. Draže su im kvarte i kvinte drevnijeg prizvuka. A osobito su impresivni kad Radiša uhvati *ison*, kako se u bizantskoj tradiciji zove onaj temeljni, poput same zemlje postojani ton nad kojim onda Ratko klikće kao orao nad Šar-planinom.« (Branimir Pofuk)

TEOFILOVIĆ BROTHERS:

Concert

Monday, September 26, 2022, at 9:00 p.m.

St. Francis Monastery (Šetalište 20. travnja 10, Cres)

TEOFILOVIĆ BROTHERS:

Panel *The Traditional and Contemporary in Music*

Friday, September 30, 2022, at 6:00 p.m.

Moise Palace (Zagrad 6, Cres)

Twin brothers Ratko and Radiša Teofilović were born in 1966 in Čačak (Serbia) and they started practicing music almost by accident. Namely, the conductor Predrag Peruničić (1935–1991), at the time when he was founding the Čačak City Choir, heard Ratko singing and tried to persuade him to take up music, but Ratko resisted because his love of basketball was stronger then. When Ratko finally relented, he took his brother Radiša with him, whom Peruničić did not even know about. Stunned by the beauty of their voices, Peruničić structured the entire choir around the Teofilović brothers, and the brothers always emphasize that he is responsible for their decision to dedicate themselves to music. After the sudden death of Predrag Peruničić, the brothers moved to Belgrade, where they began researching old musical records and the musical and poetic heritage of Serbia and the Balkans. They interpret the musical and poetic heritage in an authentic, previously unrecorded *a capella* manner, which is their trademark and highlights them as a unique musical phenomenon on a European and world scale.

During their thirty-year musical career, Teofilović Brothers have performed throughout Europe and the United States, Canada, and Japan, and have collaborated with numerous musicians such as guitarists Miroslav Tadić and Vlatko Stefanovski, and pianists Matija Dedić and Marko Marić.

Their first album, *Čuvari sna (Dream Keepers)*, was released in 1998, and followed by *Sabazorski vetrovi (Winds of Dawn, 2001)*, *Concert – Belgrade Live (2007)*, *Vidarica (The Healer, with Miroslav Tadić, 2012)* and *Teofilovići (Teofilović Brothers, 2016)*. At the beginning of 2022, the record label Croatia

Records released their new album *Element*, which was immediately rated as a masterpiece upon its release.

Within the jubilee 30th *Days of Frane Petrić*, Teofilović Brothers perform at the concert the songs from the album *Element*, as well as other songs from their rich repertoire. Beside Teofilović Brothers, Cres concert also include a performance by *Teha* Women's Vocal Group from Cres. On the other hand, on the panel they talk about the relationship between the traditional and contemporary in music, with the performance of illustrative songs from the music treasury of southern Serbia, Kosovo, Macedonia, Bosnia, Dalmatia, and Croatian Littoral.

Beside the Croatian Philosophical Society, as an organiser of *The Days of Frane Petrić*, co-organisers of the concert and panel are: Town of Cres, St. Francis Monastery in Cres, Centre for Advanced Studies Southeast Europe of the University of Rijeka, Serbian National Minority Council of the Primorje-Gorski Kotar County, Serbian Cultural Society "Prosvjeta", and Croatia Records.

About Teofilović Brothers:

"Vocal music has something that almost organically affects a person. It is the 'music of music', and Teofilović Brothers are able to sing a song in their two voices in such a way that it seems to us that a song did not even exist before them. They are what one could call a material cultural good that should be placed under the protection of the ministries of culture and the ministries of human resources. The Teofilović Brothers are giving a new, completely unexpected, and, in a way, modern life to something that belongs to a dead and boring tradition. What they are doing is perfect non-traditional traditionalism." (Miljenko Jergović)

"There are no words that can describe and evoke the magic of the voices of the Teofilović Brothers, in which the centuries, in which the songs they sing were composed, seem to have been 'accumulated'." (Aleksandar Dragaš)

"Murmuring softly, the brothers adjust their intonation, close their eyes and so, without looking at each other, they sing simultaneously and in the same breath. In ecstasy, they raise and spread their arms as if they were collecting the notes of folk songs from some other dimensions with their fingers. They sing only folk songs, Serbian, Macedonian, Gorani... from Kosovo and Metohia, from Sandžak, Pirot and Vranje... recently also Dalmatian songs, only if they are original, as ancient as possible. They sing them in their own way, exploring for the two of them the fateful secret of the two voices. A harmony of the two.

Ratko sings the first voice and Radiša the second, but their voices are similar, just as their faces are similar to each other. They are not slaves of the third interval. They prefer quarters and fifths of more ancient traditions. And they are especially impressive when Radiša catches the *ison* – as in the Byzantine tradition the basic tone, basic like the soil, is called – over which Ratko cries like an eagle over the Šar Mountains.” (Branimir Pofuk)

30. DANI FRANE PETRIĆA

Adresar sudionika

30th DAYS OF FRANE PETRIĆ

Addresses of the participants

Simpozij
SVIJET U FILOZOFIJI
Symposium
WORLD IN PHILOSOPHY

Sead Alić
Petrovogorska 16a
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: salic@unin.hr

Ivan Andrižanić
Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za indologiju
i dalekoistočne studije
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: iandrij@ffzg.hr

Davor Balić
Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Lorenza Jägera 9
HR–31000 Osijek
Croatia
e-mail: dbalic@ffos.hr

Marija Barić Đurđević
Sveučilište u Splitu
Ulica Ruđera Boškovića 31
HR–21000 Split
Croatia
e-mail:
marija.baric.durdevic2@gmail.com

Pavo Barišić
Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: info@pavobarisic.eu

Josip Berdica
Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Pravni fakultet
Stjepana Radića 13
HR–31000 Osijek
Croatia
e-mail: jberdica@pravos.hr

Marita Brčić Kuljiš
Sveučilište u Splitu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Poljička cesta 35
HR–21000 Split
Croatia
e-mail: mbrbic@ffst.hr

Ivana Buljan

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za indologiju i
dalekoistočne studije
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: ibuljan2@ffzg.hr

Mateja Centa Strahovnik

Univerza v Ljubljani
Teološka fakulteta
Poljanska cesta 4
SI–1000 Ljubljana
Slovenia
e-mail:
mateja.centastrahovnik@teof.uni-lj.si

Denis Cvitković

Sveučilište u Zagrebu
Veterinarski fakultet
Heinzelova 55
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: dcvitkovic@vef.unizg.hr

Igor Čatić

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet strojarstva i brodogradnje
Ivana Lučića 5
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: igor.catic@fsb.hr

Ćiril Čoh

Široke ledine 14
HR–42000 Varaždin
Croatia
e-mail: ciril.coh1@vz.t-com.hr

Borislav Dadić

Sveučilište u Zadru
Odjel za filozofiju
Obala kralja Petra Krešimira IV. br. 2
HR–23000 Zadar
Croatia
e-mail: bdadic@gmail.com

Jakov Erdeljac

Karlovačka cesta 5
HR–47280 Ozalj
Croatia
e-mail: jerdeljac@hrstud.hr

Nikolina Iris Filipović

Komolačka 16
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: nikolinairis.filipovic@gmail.com

Predrag Finci

30 Newlands Place
EN5 2SX Barnet
United Kingdom
e-mail: predrag.finci@gmail.com

Michael George

St. Thomas University
Religious Studies Department
51 Dineen Drive
Fredericton, New Brunswick E3B 5G3
Canada
e-mail: mgeorge@stu.ca

Aleksandra Golubović

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet
Sveučilišna avenija 4
HR–51000 Rijeka
Croatia
e-mail: aleksandra.golubovic@ffri.uniri.hr

Hasnije Ilazi

Universiteti i Prishtinës
»Hasan Prishtina«
Fakulteti Filozofik
Eqrem Çabej nr. 21
XZ–10000 Prishtinë
Kosovo
e-mail: hasnije.ilazi@uni-pr.edu

Mislav Ježić

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: jezic.mislav@gmail.com

Hrvoje Jurić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: hjuric@ffzg.hr

Goran Kardaš

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za indologiju
i dalekoistočne studije
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: gkardas@ffzg.hr

Marcus Knaup

FernUniversität in Hagen
Universitätsstraße 33
D–58084 Hagen
Germany
e-mail: marcus.knaup@gmx.de

Ivana Knežić

Sveučilište u Zadru
Odjel za filozofiju
Obala kralja Petra Krešimira IV. br. 2
HR–23000 Zadar
Croatia
e-mail: iknezic@unizd.hr

Damjana Kolednjak

Mali plac 1B
HR–42000 Varaždin
Croatia
e-mail: damjana.kolednjak@gmail.com

Marijana Kolednjak

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: marijana.kolednjak@ffrz.unizg.hr

Jelena Kopajtić

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet
Sveučilišna avenija 4
HR–51000 Rijeka
Croatia
e-mail: jkopajtic@uniri.hr

Marko Kos

Josipa Kozarca 16
HR–42000 Varaždin
Croatia
e-mail: markokos.mail@gmail.com

Ksenija Magda

Cilićeve 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: ksenija.magda@tfmvi.hr

Klaus Mainzer

Europäische Akademie der
Wissenschaften und Künste
St.-Peter-Bezirk 10
A-5020 Salzburg
Austria
e-mail: presidential.office@euro-acad.eu

Ana Maskalan

Frankopanska 22
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: ana@idi.hr

Béla Mester

Research Centre for the Humanities
Institute of Philosophy
4 Tóth Kálmán u.
H-1097 Budapest
Hungary
e-mail: mester.bela@abtk.hu

Željka Metesi Deronjić

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: zmeteside@hrstud.hr

Dominik Mikić

Tiefenbronnerstraße 49A
D-75175 Pforzheim
Germany
e-mail: dom.mikic@googlemail.com

Predrag Milidrag

Institut društvenih nauka
Kraljice Natalije 45
RS-11000 Beograd
Serbia
e-mail: pmilidrag@idn.org.rs

Arto Mutanen

Finnish National Defence University
Finnish Naval Academy
Suomenlinna
FI-00180 Helsinki
Finland
e-mail: arto.mutanen@gmail.com

Heinz-Ulrich Nennen

Karlsruher Institut für Technologie
Institut für Philosophie
Franz-Schnabel-Haus, 30.91
Fritz-Haber-Weg 7
Zimmer 024
D-76131 Karlsruhe
Germany
e-mail: heinz-ulrich.nennen@t-online.de

Jesús Padilla Gálvez

University of Castilla-La Mancha
Faculty of Law and Social Sciences
ES-45071 Toledo
Spain
e-mail: jesus.padilla@clm.es

Demian Papo

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Lorenza Jägera 9
HR-31000 Osijek
Croatia
e-mail: dpapo@ffos.hr

Josip Periša

Cavtatska ulica 9
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: perisa.josip2@gmail.com

Riccardo Peruzzi

Via Papa Luciani
IT-36070 Castelgomberto (Vicenza)
Italy
e-mail: riccardo92peruzzi@gmail.com

Hrvoje Potlimbrzović

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Lorenza Jägera 9
HR-31000 Osijek
Croatia
e-mail: hpotlimbrzovic@ffos.hr

Lucija Pušonjić

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: lpusonjic@hrstud.hr

Stjepan Radić

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
Petra Preradovića 17
HR-31400 Đakovo
Croatia
e-mail: sradic@djkb.hr

Zdravko Radman

Kalabarovo vrelo 15
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: zradman@hrstud.hr

Noa Ram Cvitković

Ante Starčevića 11
HR-44000 Sisak
Croatia
e-mail: noask1997@gmail.com

Vani Roščić

Sveučilište u Zadru
Odjel za filozofiju
Obala kralja Petra Krešimira IV. br. 2
HR-23000 Zadar
Croatia
e-mail: vroscic@unizd.hr

Mateja Pevec Rozman

Bezenškova ulica 23
SI-2000 Maribor
Slovenia
e-mail: mateja.pevecrozman@teof.uni-lj.si

Astrit Salihu

Universiteti i Prishtinës
»Hasan Prishtina«
Fakulteti Filozofik
Eqrem Çabej nr. 21
XZ-10000 Prishtinë
Kosovo
e-mail: astrit.salihu@uni-pr.edu

Eva Sandmann

Technische Universität München
Arcisstraße 21
D-80333 München
Germany
e-mail: sandmann@tum.de

Geir Sigurðsson

University of Iceland
School of Humanities
Faculty of Languages and Cultures
Veröld – House of Vigdís
Brynjólfsgrata 1
IS-107 Reykjavík
Iceland
e-mail: geirs@hi.is

Vojko Strahovnik

Univerza v Ljubljani
Teološka fakulteta
Poljanska cesta 4
SI-1000 Ljubljana
Slovenia
e-mail: vojko.strahovnik@teof.uni-lj.si

Filip Martin Svibovec

Mali Sruki 64
HR-10040 Zagreb
Croatia
e-mail: fmsviby@gmail.com

Bernard Špoljarić

Avenija Dubrava 240
HR-10040 Zagreb
Croatia
e-mail: bernard.spoljar@gmail.com

Fulvio Šuran

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Zagrebačka 30
HR-52100 Pula
Croatia
e-mail: fsuran@unipu.hr

Alexander Thumfart

Universität Erfurt
Staatswissenschaftliche Fakultät
Nordhäuser Straße 63
D-99089 Erfurt
Germany
e-mail: alexander.thumfart@uni-erfurt.de

Christo Todorov

New Bulgarian University
Department of Philosophy and Sociology
Montevideo Street 21
BG-1618 Sofia
Bulgaria
e-mail: christo.todorov@gmail.com

Maja Vejić

Vincenta iz Kastva 8
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: vejic.maja.n@gmail.com

Lino Veljak

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: lveljak@ffzg.hr

Stanko Vlaški

Univerzitet u Novom Sadu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Dr. Zorana Đinđića 2
RS-21000 Novi Sad
Serbia
e-mail: stanko.vlaski@ff.uns.ac.rs

Marko Vučetić

Sveučilište u Zadru
Odjel za filozofiju
Obala kralja Petra Krešimira IV. br. 2
HR-23000 Zadar
Croatia
e-mail: mvucetic@unizd.hr

Gentian Vyshka

Rr. Dibres 371
AL-1000 Tirana
Albania
e-mail: gvyshka@yahoo.com

Niels Weidtmann

Universität Tübingen
College of Fellows
Geschwister-Scholl-Platz
D-72074 Tübingen
Germany
e-mail:
niels.weidtmann@cof.uni-tuebingen.de

Jörg Wernecke

Technische Universität München
Arcisstraße 21
D-80333 München
Germany
e-mail: wernecke@tum.de

Saša Zavrtnik

Sveučilište u Zagrebu
Geotehnički fakultet u Varaždinu
Hallerova aleja 7
HR-42000 Varaždin
Croatia
e-mail: zasada_life@hotmail.com

Dževad Zečić

Bulevar Kulina bana 28D/4
BA-72000 Zenica
Bosnia and Herzegovina
e-mail: dzevad.zecic@unze.ba

Marija Zelić

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: mzelic@hrstud.hr

Bojan Žalec

Univerza v Ljubljani
Teološka fakulteta
Poljanska cesta 4
SI-1000 Ljubljana
Slovenia
e-mail: bojan.zalec@teof.uni-lj.si

Damir Žubčić

Sveučilište u Zagrebu
Veterinarski fakultet
Heinzlova 55
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: dazubcic@vef.unizg.hr

Simpozij
HRVATSKA FILOZOFIJA I KULTURA
U INTERAKCIJI I KONTEKSTU

Symposium
CROATIAN PHILOSOPHY AND CULTURE
IN INTERACTION AND CONTEXT

Sead Alić
Petrovogorska 16a
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: salic@unin.hr

Zsófia Bécsi
Rózsa utca 13.
HU–7742 Bogád
Hungary
e-mail: becsizsofi@gmail.com

Rózsa Bertók
Zichy Gy. utca 7.
HU–7624 Pécs
Hungary
e-mail: rozsa.bertok@gmail.com

Juraj Bobanović
Ulica Nikole Škrleca 1
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: juraj.bobanovic@gmail.com

Erik Brezovec
Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: ebrezovec@hrstud.hr

Katica Burić Čenan
Sveučilište u Zadru
Ul. F. Tuđmana 24i
HR–23000 Zadar
Croatia
e-mail: kburić@unizd.hr

Ana Daria Bokan
Kuti 2
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: anadariabokan@gmail.com

Elmana Cerić
Druga gimnazija Sarajevo
Sutjeska 1
BH–71000 Sarajevo
Bosnia and Herzegovina
e-mail: elmana.ceric@2gimnazija.edu.ba

Haris Cerić

Univerzitet u Sarajevu
Fakultet političkih nauka
Skenderija 72
BH-71000 Sarajevo
Bosnia and Herzegovina
e-mail: haris.ceric@fpn.unsa.ba

Bruno Ćurko

Sveučilište u Splitu
Filozofski fakultet
Poljička cesta 35
HR-21000 Split
Croatia
e-mail: bcurko@ffst.hr

Davorin Ćuti

Kneza Branimira 26
HR-31220 Višnjevac-Josipovac
Croatia
e-mail: davorin.cuti@gmail.com

Jan Defrančeski

Sveučilište u Zagrebu
Sveučilišni centar za
integrativnu bioetiku
Ivana Lučića 1a
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: jan1161996@gmail.com

Tomislav Dretar

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: tdretar2@gmail.com

Ivo Džinić

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: idzinic@hrstud.hr

Jakov Erdeljac

Karlovačka cesta 5
HR-47280 Ozalj
Croatia
e-mail: jerdeljac@hrstud.hr

Predrag Finci

30 Newlands Place
EN5 2SX Barnet
United Kingdom
e-mail: predrag.finci@gmail.com

Magdalena Galić Stipančić

Sv. Ante 24
HR-21256 Svib
Croatia
e-mail: mgalicsti@hrstud.hr

Kristijan Gradečak

Divka Budaka 1
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: krisgrade@gmail.com

Josip Guć

Sveučilište u Splitu
Filozofski fakultet
Poljička cesta 35
HR-21000 Split
Croatia
e-mail: jguc@ffst.hr

Jerneja Herzog

Univerza v Mariboru
Pedagoška fakulteta
Koroška cesta 160
SI-2000 Maribor
Slovenia
e-mail: jerneja.herzog@um.si

Martina Ivanović

Ivana Gorana Kovačića 6
HR-31000 Osijek
Croatia
e-mail: martinaivanovic@hotmail.com

Luka Janeš

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: luka.janes@ffrz.hr

Hrvoje Jurić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: hjuric@ffzg.hr

Ana Klasnić

Sopnička 65
HR-10040 Zagreb
Croatia
e-mail: anaklasnic123@gmail.com

Lidija Knorr

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Centar za integrativnu bioetiku
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: lidijaknorr@gmail.com

Katja Kozjek Varl

Univerza v Mariboru
Pedagoška fakulteta
Koroška cesta 160
SI-2000 Maribor
Slovenia
e-mail: latja.kozjek-varl@um.si

Damir Kukić

Univerzitet u Zenici
Filozofski fakultet
Fakultetska broj 3
BH-72000 Zenica
Bosnia and Herzegovina
e-mail: damirkuki@yahoo.com

Mislav Kukoč

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: mkukoc@hrstud.hr

Lucija Leventić

Unska 14
HR-31431 Čepin
Croatia
e-mail: lucija.leventic@gmail.com

Marija Lucin

Ludbreška ulica 6
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: marija.lucin1234@gmail.com

Klara Mlinarević

Željeznički blok 24
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: kmlinarev@hrstud.hr

Tomáš Nejeschleba

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Křížkovského 12
CZ–77180 Olomouc
Czech Republic
e-mail: tomas.nejeschleba@upol.cz

Josip Periša

Cavtatska ulica 9
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: perisa.josip2@gmail.com

Ivan Perkov

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: iperkov@hrstud.hr

Luka Perušić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: lperusic@yahoo.com

Boško Pešić

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Lorenza Jägera 9
HR–31000 Osijek
Croatia
e-mail: bpesic@ffos.hr

Tatijana Petrić

Sveučilište u Zagrebu
Trg Republike Hrvatske 14
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: tpetric@unizg.hr

Ivan Smiljanić

Državni arhiv u Virovitici
Trg bana Josipa Jelačića 24
HR–33000 Virovitica
Croatia
e-mail: ivan.smiljko@gmail.com

Matija Mato Škerbić

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: mskerbic@hrstud.hr

Tomislav Škrbić

Vinogradska 50
HR–44000 Sisak
Croatia
e-mail: tomislav.skrbic@gmail.com

Bernard Špoljarić

Avenija Dubrava 240
HR–10040 Zagreb
Croatia
e-mail: bernard.spoljar@gmail.com

Fulvio Šuran

Sveučilište u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Zagrebačka 30
HR–52100 Pula
Croatia
e-mail: fsuran@unipu.hr

Iva Tomas

Ploca 1
BH–88344 Drinovci
Bosnia and Herzegovina
e-mail: ivatomas5@gmail.com

Nives Triva

Gimnazija Antuna Vrančića
Put Gimnazije 64
HR–22000 Šibenik
Croatia
e-mail: nives.triva@gmail.com

Lino Veljak

Zagorska 22
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: lveljak@ffzg.hr

Ivana Zagorac

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: izagorac@ffzg.hr

Dževad Zečić

Bulevar Kulina bana 28D/4
BH–72000 Zenica
Bosnia and Herzegovina
e-mail: dzevad.zecic@unze.ba

Pavao Žitko

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Lorenza Jägera 9
HR–31000 Osijek
Croatia
e-mail: pzitko@ffos.hr

Mladen Živković

Galija 1
HR–21480 Vis
Croatia
e-mail: mlazivko@vinet.hr

Mateja Župančić

Elektrostrojarska obrtnička škola
Selska cesta 83
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: mzapanci1301@gmail.com

DONATORI
30. DANI FRANE PETRIĆA

DONORS OF
30th DAYS OF FRANE PETRIĆ

**DONATORI 30. *DANA FRANE PETRIĆA* /
DONORS OF THE 30th *DAYS OF FRANE PETRIĆ***

**Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske /
Ministry of Science and Education of the Republic of Croatia**

**Primorsko-goranska županija /
Primorje-Gorski Kotar County**

**Grad Cres /
Town of Cres**

**Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku /
Centre of Excellence for Integrative Bioethics**

**Turistička zajednica Grada Cresa /
Tourist Board of Cres**

Cresanka d.d.

**Samostan sv. Frane u Cresu /
St. Francis Monastery in Cres**

**Centar za napredne studije Jugoistočne Europe Sveučilišta u Rijeci /
Centre for Advanced Studies Southeast Europe of the University of Rijeka**

**Vijeće Srpske nacionalne manjine Primorsko-goranske županije /
Serbian National Minority Council of the Primorje-Gorski Kotar County**

**Srpsko kulturno društvo »Prosvjeta« /
Serbian Cultural Society “Prosvjeta”**

Croatia Records

DANI FRANE PETRIĆA

Kronologija

1992. – 2022.

DAYS OF FRANE PETRIĆ

Chronology

1992–2022

- 1992** ○ Suvremena filozofska gibanja u Hrvatskoj, Sloveniji i Herceg-Bosni / Contemporary Philosophical Movements in Croatia, Slovenia and Bosnia and Herzegovina
- 1993** ○ Platon i platonizam / Plato and Platonism
 ○ Jezik i mišljenje, književnost i filozofija / Language and Thought, Literature and Philosophy
 ○ Stručni skup nastavnika filozofije i logike / Meeting of Lecturers of Philosophy and Logic
- 1994** ○ Platon – platonizam – Petrić / Plato – Platonism – Petrić
 ○ Filozofija prirode / Philosophy of Nature
- 1995** ○ Platon – platonizam – Petrić / Plato – Platonism – Petrić
 ○ Ekologija / Ecology
- 1996** ○ Platon – platonizam – Petrić / Plato – Platonism – Petrić
 ○ Lijepo u prirodi i umjetnosti / The Beautiful in Nature and the Fine Arts
- 1997** ○ 400. obljetnica smrti Frane Petrića / 400th Anniversary of the Death of Frane Petrić
- 1998** ○ Platon – platonizam – Petrić / Plato – Platonism – Petrić
 ○ Izazovi bioetike / The Challenges of Bioethics
- 1999** ○ Petrić – platonizam – aristotelizam / Petrić – Platonism – Aristotelianism
 ○ Teorija kaosa / Theory of Chaos
- 2000** ○ Petrić – platonizam – aristotelizam / Petrić – Platonism – Aristotelianism
 ○ Filozofija vremena / Philosophy of Time
- 2001** ○ Petrić – platonizam – aristotelizam / Petrić – Platonism – Aristotelianism
 ○ Bioetika i znanost u novoj epohi / Bioethics and Science in the New Epoch
- 2002** ○ Petrić – platonizam – aristotelizam / Petrić – Platonism – Aristotelianism
 ○ Filozofija i tehnika / Philosophy and Technology

- 2003** ○ Petrić – platonizam – aristotelizam / Petrić – Platonism – Aristotelianism
○ Demokracija i etika / Democracy and Ethics
- 2004** ○ Petrić i renesansne filozofske tradicije / Petrić and Renaissance Philosophical Traditions
○ Filozofija i odgoj u suvremenom društvu / Philosophy and Education in Contemporary Society
- 2005** ○ Petrić i renesansne filozofske tradicije / Petrić and Renaissance Philosophical Traditions
○ Teorija relativnosti i filozofija: Povodom 100. obljetnice Einsteino-ve Specijalne teorije relativnosti / Theory of Relativity and Philosophy: In Celebration of the 100th Anniversary of Einstein's Special Theory of Relativity
- 2006** ○ Petrić i renesansne filozofske tradicije / Petrić and Renaissance Philosophical Traditions
○ Filozofija, znanost, religija: Kompleksnost odnosa i granice dijaloga / Philosophy, Science, Religion: Complexity of Relations and Limits of Dialogue
- 2007** ○ Petrić i renesansne filozofske tradicije / Petrić and Renaissance Philosophical Traditions
○ Čovjek i kultura / Human and Culture
- 2008** ○ Petrić i renesansne filozofske tradicije / Petrić and Renaissance Philosophical Traditions
○ Filozofija i globalizacija / Philosophy and Globalization
- 2009** ○ Petrić i renesansne filozofske tradicije / Petrić and Renaissance Philosophical Traditions
○ Filozofija i mediji / Philosophy and Media
- 2010** ○ Petrić i renesansne filozofske tradicije / Petrić and Renaissance Philosophical Traditions
○ Pitanja identiteta / Questions of Identity
- 2011** ○ Od Petrića do Boškovića: Mijene u filozofiji prirode / From Petrić to Bošković: Changes in the Natural Philosophy
○ Filozofska gibanja na jugoistoku Europe / Philosophical Trends in Southeast Europe

- 2012** ○ Od Petrića do Boškovića: Hrvatski filozofi u europskom kontekstu / From Petrić to Bošković: Croatian Philosophers in the European Context
- Ideja sveučilišta / The Idea of the University
- 2013** ○ Od Petrića do Boškovića: Hrvatski filozofi u europskom kontekstu / From Petrić to Bošković: Croatian Philosophers in the European Context
- Perspektive filozofije / Perspectives of Philosophy
- 2014** ○ S Petrićem u žarištu: Hrvatski filozofi u europskom kontekstu / With Petrić in Focus: Croatian Philosophers in the European Context
- Povijesni svijet / Man-Made World
- 2015** ○ S Petrićem u žarištu: Hrvatski filozofi u europskom kontekstu / With Petrić in Focus: Croatian Philosophers in the European Context
- Zdravlje i kultura / Health and Culture
- 2016** ○ Hrvatska filozofija u interakciji i kontekstu / Croatian Philosophy in Interaction and Context
- Jezik i spoznaja / Language and Cognition
- 2017** ○ Hrvatska filozofija u interakciji i kontekstu / Croatian Philosophy in Interaction and Context
- Filozofija i ekonomija / Philosophy and Economy
- 2018** ○ Hrvatska filozofija u interakciji i kontekstu / Croatian Philosophy in Interaction and Context
- Ljudska priroda / Human Nature
- 2019** ○ Hrvatska filozofija u interakciji i kontekstu / Croatian Philosophy in Interaction and Context
- Um: koevolucija biologije i kulture / Mind: Coevolution of Biology and Culture
- 2020** ○ *Dani Frane Petrića* nisu održani zbog pandemije koronavirusa / *The Days of Frane Petrić* did not take place because of the coronavirus pandemic
- 2021** ○ Hrvatska filozofija i kultura u interakciji i kontekstu / Croatian Philosophy and Culture in Interaction and Context

- Istok – Zapad: komparativna filozofija i svjetska situacija / East – West: Comparative Philosophy and World Situation
- 2022** ○ Hrvatska filozofija i kultura u interakciji i kontekstu / Croatian Philosophy and Culture in Interaction and Context
- Svijet u filozofiji / World in Philosophy

IZDAVAČ: Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb

ISSN: 1848-2228

ZA IZDAVAČA: Hrvoje Jurić

UREDNICI: Pavo Barišić, Bruno Ćurko, Josip Guć, Hrvoje Jurić, Lidija Knorr, Mira Matijević, Demian Papo

POSLOVNA TAJNICA: Mira Matijević

PRIJEVODI I LEKTURA: Pavo Barišić, Bruno Ćurko, Jan Defrančeski, Josip Guć, Hrvoje Jurić, Lidija Knorr, Demian Papo

KOREKTURA: Pavo Barišić, Bruno Ćurko, Jan Defrančeski, Josip Guć, Hrvoje Jurić, Lidija Knorr, Demian Papo

PRIJELOM TEKSTA I TISAK: GRAFOMARK, Zagreb

NAKLADA: 500 primjeraka